

ISSN 2148-2527

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
HARPUT UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ

HARPUT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Journal of Harput Studies

Mart / March 2023

Cilt/Volume : 10

Sayı/Issue: 19

ELAZİĞ
2023

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
HARPUT UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
HARPUT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (FÜHAD)

JOURNAL OF HARPUT STUDIES

Türkçe ve İngilizce yayımlanan uluslararası hakemli sosyal bilimler dergisidir. Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanır.

International peer-reviewed journal of social sciences published in Turkish and English. It is published as two issues a year, in March and September.

Cilt/Volume: 10

Sayı/Issue: 19

Mart/March 2023

ISSN: 2148-2527

Harpur Araştırmaları Dergisi, Research Bible, OpenAire, Google Scholar, Road, DRJI (Directory of Research Journal Indexing), Scientific Indexing Services (SIS), Journal TOCs, ASOS Index, Sobiad, DergiPark ve İSAM tarafından indekslenmektedir.

Sahibi/Owner

Prof. Dr. Fahrettin GÖKTAŞ
Fırat Üniversitesi Rektörü

Editörler/Editors

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Prof. Dr. Kürşat ÇELİK

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Burcu ÖZCAN (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat SUNKAR (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ (Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğa Başar SARIİPEK (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Cornel SIGMIREAN (Petru Maior Üniversitesi)
Doç. Dr. Asef ORUCOV (Azerbaycan Bilimler Akademisi)
Prof. Dr. Mohammad Kabir Hasan (New Orleans Üniversitesi)
Prof. Dr. Akimova ELNERA (Azerbaycan Bilimler Akademisi)
Prof. Dr. Hasan ŞENER (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Venera ANARBEKOVA (Celal-Abad Devlet Üniversitesi)
Doç. Dr. Zhanat IDRISHEVA (Doğu Kazakistan Devlet Üniversitesi)

Redaktörler/Redactors

Arş. Gör. Bedirhan ÜNLÜ (Türkçe)
Dr. Öğr. Üyesi H. Gökçe DEMİREL (İngilizce)

Yazışma Adresi/Correspondence Address

Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Elazığ
e-posta: harputumdergi@gmail.com **Tel:** (0424) 2370000/3839-4197

Baskı/Printed By

Fırat Üniversitesi Basımevi-Elazığ

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi,
uluslararası hakemli bir dergidir. Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanır. Yayımlı dili Türkçe ve İngilizcedir. Her hakkı saklıdır. Makale son kabul tarihleri: Mart ayı için **Ocak** ayı sonu, Eylül ayı için ise **Temmuz** ayı sonudur. Makaleler, **intihal.net** intihal programından olumlu rapor alındıktan sonra yayımlanır. Dergimizin yayım kurallarına göre hazırlanmamış makaleler kabul edilmez. Yazıların her türlü hukuki ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Makalelere PDF formatında Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin Web sayfasından ulaşılabilir. Ancak kaynak gösterilmeksizin kullanılamaz.

Danışma ve Hakem Kurulu/Advisory&Referees Board

Prof. Dr. Abdullah İLGAZİ	Dumlupınar Üniversitesi
Prof. Dr. Abdulvahap ÖZCAN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Abdülhalik BAKIR	Bilecik Şeyh Edebali Ün.
Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK	Erzincan Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet AKSIN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet BURAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ	Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet YATKIN	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Akimova ELNERA	Azerbaycan Bilimler Akademisi
Prof. Dr. Ali DERAN	Mersin Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ali YILDIRIM	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Aydın ÇELİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Bahir SELÇUK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Beyhan KESİK	Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. Burcu ÖZCAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Cornel SIGMIREAN	Petru Maior Üniversitesi
Prof. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Emir ERDEN	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ün.
Prof. Dr. Enver ÇAKAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ercan ALKAYA	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal AÇIKSES	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ergün LAFLI	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Erkan Turan DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Füsün KARA	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. H. Mehmet SOYSALDI	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Hamza ATEŞ	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan ŞENER	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan YÜKSEL	Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İlknur ÖNER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İrfan ALBAYRAK	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. İskender OYMAK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail AYTAÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan ARINÇ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan PEKER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Kürşat ÇELİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Levent GÖKDEMİR	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ün.

Prof. Dr. Lütfi ÖZAV	Uşak Üniversitesi
Prof. Dr. M. Taner ŞENGÜN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut TEKİN	Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ÇEVİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Zeydin YILDIZ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Murat SUNKAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÇELİKTEN	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK	İzmir Demokrasi Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TURAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Nesrin ALGAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan KILIÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan YAZICI	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer AYTAÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Osman UMAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Recep YILDIRIM	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Saadettin TONBUL	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Sabri KARADOĞAN	Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Salih ÇEÇEN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Selma YEL	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Şener DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Şenol ÇELİK	Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Taner YILDIRIM	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Tarık ÖZCAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Turgut YİĞİT	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur YAVUZ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Ünal TAŞKIN	Adıyaman Üniversitesi
Prof. Dr. Y. Cemalettin ÇOPUROĞLU	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Yüksel ARSLANTAŞ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Zahir KIZMAZ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki BOYRAZ	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ	Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Asef ORUCOV	Azerbaycan Bilimler Akademisi
Doç. Dr. Esmâ Ülkü KAYA	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Venera ANARBEKOVA	Celal-Abad Devlet Üniversitesi
Doç. Dr. Zhanat IDRISHEVA	Doğu Kazakistan Devlet Ün.

Bu Sayının Hakemleri/Referees For This Issue

Doç. Dr. Demet EROL
Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Fuat ÇABUK
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Doç. Dr. Şahin YEDEK
Munzur Üniversitesi

Doç. Dr. Turgay MURAT
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Serkan DİLEK
Kastamonu Üniversitesi

Doç. Dr. Nizamülmülk GÜNEŞ
Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Abdulsamet ÖZMEN
Dicle Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih KOYUNCU
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Dr. Öğrt. Üyesi Mertcan ÖZTEKİN
Yalova Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail Emre KAVUT
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Sanat Tarihi ve Mimarlık

Çağrı YALÇIN, Elif ÖZDAĞLAR, Kadir BİNGÖL

Mimaride Doğal Taş Kullanımı: Harput Şefik Gül Kültür Evi Örneği
(Araştırma Makalesi)

*Use of Natural Stone in Architecture: The Example of Harput Şefik Gül
Culture House (Research Article).....* 1

Esra AYDIN, Canan KOÇ

Harput Geleneksel Dokusunun Korunması İçin Öneriler (Araştırma
Makalesi)

*Recommendations for the Conservation of Harput Traditional Fabric
(Research Article).....* 19

Türk Dili ve Edebiyatı

Abdulsamet DEMİRBAĞ

Şeyh Ömer Efendi ve Kendisine Yazılan “Bütün Dünyâ Yalan İmiş”
Şiiri (Araştırma Makalesi)

*Sheikh Ömer Efendi and the Poem of the “The Whole World is Lie”
Written for Him (Research Article).....* 41

Tarih

Seda GÜRSEL, Rahmi DOĞANAY

Elazığ Basınında Siyasi Hayat (Araştırma Makalesi)

Political Life in Elazığ Press (Research Article)..... 59

İşletme

İbrahim Hulusi YILDIRIM, Özcan DEMİR

Girişimcilerin Banka Kredilerine Bakış Açısının İncelenmesi: Elazığ
İli Örneği (Araştırma Makalesi)

*A Review of Entrepreneurs’ Perspectives on Bank Loans: A Case of
Elazığ (Research Article).....* 77

Yayın İlkeleri ve Makale Yazım Kuralları

Publication Principles And Article Writing Rules..... 99

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 10, Sayı: 19, Mart 2023, s. 1-18, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 10, Issue 19, March 2023, pp. 1-18

Araştırma Makalesi/Research Article

MİMARİDE DOĞAL TAŞ KULLANIMI: HARPUT ŞEFİK GÜL KÜLTÜR EVİ ÖRNEĞİ

*Use of Natural Stone in Architecture: The Example of Harput Şefik
Gül Culture House*

Çağrı YALÇIN¹ Elif ÖZDOĞLAR² Kadir BİNGÖL³

Geliş/Received: 21.03.2023

Kabul/Accepted: 25.03.2023

Öz

İnsanoğlunun yeryüzünde ortaya çıkışından madenleri kullanmaya başlama-
sına kadar geçen süreç taş devri olarak bilinmektedir. Bir çağa adını veren taş ile
insanoğlunun ilk teması, vahşi doğanın tehlikelerinden korunmak amacıyla girdiği
mağaralar gibi doğal barınaklarla gerçekleşmiştir. Öncelikle çevresinde bulunan
doğal malzemeleri keşfedip kullanan insanoğlu, tarihi insanlık tarihi kadar eski olan
taş malzemeyi de ihtiyaçları doğrultusunda kullanmış ve çeşitli şekillerde ondan
faydalanmıştır. Avcı-toplayıcı olan primitif insan taştan kap kacak, kase gibi günlük
kullanım gereçleri tasarlamış, savunma ve avlanma amacıyla taşları sivrilterek
mızrak, balta gibi av malzemeleri üretmiş, ilk mobilyaları da taş malzeme ile
yapmıştır.

İlerleyen dönemlerde gıda öğütmek için taş değirmenler yapılmış, heykeller
taştan biçimlenmiş; taş malzeme sanatın dili olmuştur. Çin seddi ve bugün bile
gizemini koruyan mısır piramitleri gibi dayanıklı anıtsal mimari yapılar taş mal-
zemenin mukavemetli kimliği aracılığıyla tarihe tanıklık etmiştir.

Anadolu'nun eşsiz toprakları Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet
Dönemine ait sayısız mimari taş eser barındırmaktadır. Hurriler'den Osmanlılar'a
kadar çok önemli uluslara ev sahipliği yapan Kadim Harput şehri de taşın mimaride
ustalıkla kullanıldığı bölgeler arasındadır. Bunun temel nedeni bölgenin taş
malzeme kullanımına elverişli coğrafyasıdır. Bu çalışma kapsamında doğal taşların
mimaride kullanımı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla detaylı alan yazın

¹ Dr.Öğr.Üyesi, cagri.yalcin@dpu.edu.tr, 0000-0002-8408-9190, Kütahya Dumlupınar
Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü

² Dr.Öğr.Üyesi, elif.ozdoglar@dpu.edu.tr, 0000-0002-9997-9487, Kütahya Dumlupınar
Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü

³ Araştırma Görevlisi, kadir.bingol@dpu.edu.tr, 0000-0003-4005-3644, Kütahya Dum-
lupınar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü

taranmış ve örnek olay metodu kullanılarak yerinde gözlem yapılarak geleneksel Harput konut mimarisini yansıtan Harput Şefik Gül Kültür Evi taş yapılara örnek gösterilerek incelenmiştir

Anahtar Kelimeler: Taş, Doğal Taş Yapılar, Harput, Şefik Gül Kültür Evi

Abstract

The process from the emergence of humankind on earth to the use of stones known as the stone age. The first touch of human beings with the stone that gave its name to an era was realized through natural shelters such as caves, which they entered in order to protect themselves from the dangers of wild nature. First of all, mankind discovered and used the natural materials around, and used the stone material, whose history is as old as the history of humanity, in line with its needs and benefited from the stone in various ways. Primitive humans, who are hunter-gatherers, designed daily use tools such as utensils and bowls made of stone, produced hunting materials such as spears and axes by sharpening stones for defense and hunting, and made the first furniture with stone materials.

In the following periods, stone mills were built to grind food, statues were shaped from stone; Stone material has become the language of art. Durable monumental architectural structures such as the Great Wall of China and the Egyptian pyramids, which remain mysterious even today, have witnessed history through the strong identity of stone material.

The unique lands of Anatolia contain numerous architectural stone works belonging to the Roman, Byzantine, Seljuk, Ottoman and Republican Periods. The ancient city of Harput, which hosted very important nations from the Hurrians to the Ottomans, is among the regions where stone is used expertly in architecture. The main reason for this is the geography of the region suitable for the use of stone materials. In this study, the use of natural stones in architecture was tried to be evaluated. For this purpose, the detailed literature was scanned and the Harput Şefik Gül Culture House, which reflects the traditional Harput residential architecture, was examined by showing examples of stone structures by making on-site observations using the case study method.

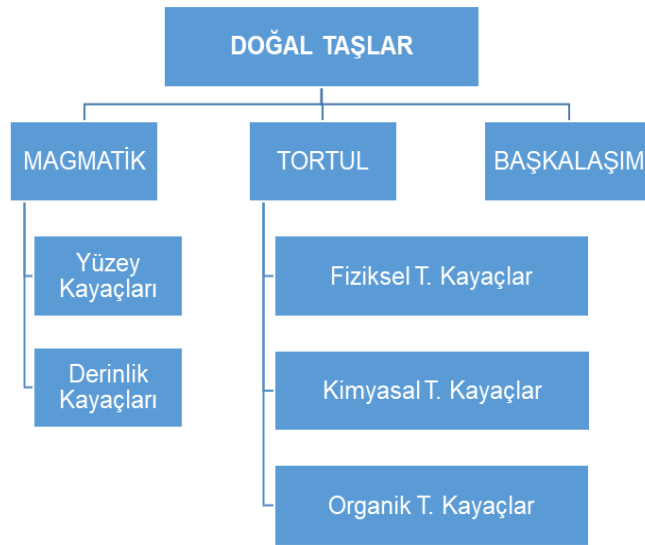
Keywords: Stone, Natural Stone Buildings, Harput Şefik Gül Culture House

Giriş

Mimari de temel olarak taşları genellikle doğal ve yapay olarak iki kapsam dahilinde incelenmektedir. Bu çalışma kapsamına doğal taşlar dahil edilmiş, doğal taşlar için yalnızca taş veya doğal taş kavramları kullanılmıştır. Genellikle kaplama amacıyla kullanılan yapay taşlar, doğal taşların ağırlık ve işlenmesindeki zorlukları gibi dezavantajlarının teknoloji aracılığıyla bertaraf edilmesi amacıyla yüzey dokusunun estetik değeri taklit edilerek oluşturulan taşlardır. Doğal taşlar ise minerallerden oluşan kayaç parçalarıdır ve profesyonel olarak taş ocakları yardımıyla çıkartılıp işlenerek

kullanılmaktadır. Birçok kullanım alanı bulunmakla beraber mimaride hem taşıyıcı sistem hem de dekoratif unsur olarak kullanımı bulunmaktadır. Ayrıca taş, enerjisel niteliği bulunduğu ve şifa dağıttığına inanılan mitik bir materyal olarak da mimari ve sanatta kullanılmıştır. Taş malzemenin temel malzeme olarak kullanılması kültürel mirasın korunmasına da önemli bir katkı sağlamaktadır. Dünya mimarlığına yön veren Roma, Yunan ve Hint mimarisinde yaygın olarak kullanılan bu malzemenin mermer, kumtaşı, granit, kayrak taşı ve kireçtaşı gibi binlerce türü bulunmaktadır. (Raju & Ravindhar, 2021:6342).

TDK (Türk Dil Kurumu) Sözlüğüne göre “kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde” taşın tanımını ortaya koymaktadır (Url-1). Küçük kayaç parçaları olan taşlar kayaçların tüm özelliklerini taşımaktadırlar. Taşlar mineral esaslı malzemelerdir. Ancak yeryüzünden binlerce bulunan minerallerin yalnızca küçük bir bölümü taş yapıcı özelliktedir (Erguvanlı,1995). TDK’ da yapılan tanıma göre içerisinde bir veya birçok mineral bulunduran taşların oluşum şekillerine göre farklılıklar gösterdiğini belirtmektedir. Taşlar (kayaçlar) oluşum şekillerine göre genel olarak magmatik, tortul ve başkalaşım olmak üzere üç grupta incelenmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Oluşum şekillerine göre kayaç (taş) türleri

Magmatik kayaçlar magmanın yer altında ve yeryüzünde soğuyup katılaşmasıyla oluşmaktadır. İşlenmeleri zordur. Soğuduğu yere göre derin-

lik kayaçları ve yüzey kayaçları olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Granit, gabro, siyenit, diyorit gibi kayaçlar yüzeyin derinliklerinde hava ile temas etmeden yavaş şekilde soğuyarak oluşan derinlik kayaçlarıdır. Yavaş şekilde soğuyarak oluşan derinlik kayaçları iri kristallidirler. Dolayısıyla granit gibi yüzey dokuları daha belirgindir. Yüzeyde hızlı şekilde soğuyarak oluşan andezit, riylit, bazalt, tüf, obsidyen (volkan camı) gibi magmatik kayaçlar ise yüzey kayaçlarıdır. Yüzeyde hızlıca soğuduğundan ince kristal yapıya sahiptirler. Tortul kayaçlar çeşitli materyallerin dış kuvvetler yardımıyla taşınarak bir noktada birikmesi, maddelerin sulu ortamda çökmesi ve bitki hayvan kalıntılarının fosilleşmesiyle oluşan çakıl taşı, kumtaşı, moloz taş, kireçtaşı (kalker), alçıtaşı (jips), kaya tuzu, kömür, tebeşir gibi kayaçlardır. Bu kayaçlar birikme ve çökme ile oluştuğundan tabakalı görünüme sahiptirler.

2. Taşın Mimaride Kullanımı

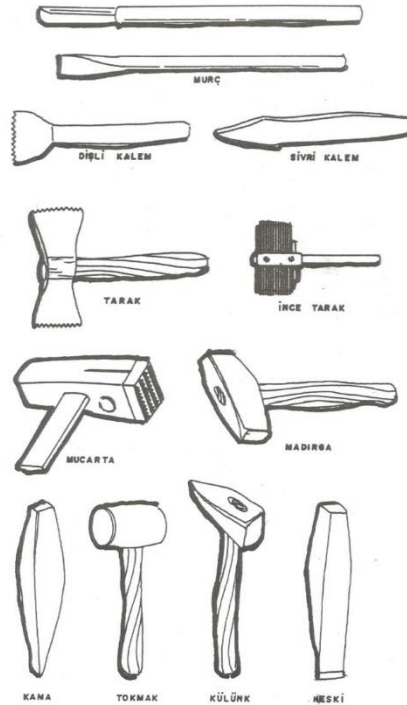
Büyük kayaçlardan taş ocakları gibi çevresel etkilerle koparılan ya da doğal olarak kopan taşların oluşum koşulları, kimyasal ve fiziksel özellikleri kullanım alanlarını şekillendirmektedir. Taşlar ışığı yansıtma miktarı, sertliği ve dayanımı, içerdiği mineral çeşitleri ve mineral yapıları gibi çeşitli özelliklerine bağlı olarak mimaride temeller, duvarlar, döşemeler, çatı örtüsü, merdivenler, söveler, lentolar, denizlikler, eşikler, iç cephe ve dış cephe kaplamaları gibi her türlü mimari yapı elemanında kullanılmaktadır (Şekil 2). Türkiye’de oniks ışık geçirgenliğine sahip yapısı ile iç mekân tasarımında bugün tercih edilen bir malzemedir. Pek çok doğal taş iç mekânlarda kaplama malzemesi olarak kullanabilmekte, bu alternatifler İstanbul Maden İhracatçı Birliği’nin hazırlamış olduğu, yaklaşık 450 örneğe yer veren ve 2014 yılında yapılandırılan Türk Doğal Taş Arşiv Kataloğu’ndan görülebilmektedir. Türkiye doğal taş konusunda zengin coğrafyalardandır. (Url-2) Peyzaj mimarlığı alanında dayanıklılığı, işlevselliği ve görsel zenginliği ile taş hem yapı hem de kaplama malzemesi olarak kullanılabilir. (Altınçekiç, 2001: 49) Tasarımda küresel bazda mobilya tasarımı, dekoratif ürün tasarımı, gündelik araç-gereç tasarımı gibi pek çok alanda kullanılmaktadır. Mobilyada taşı denge ve estetik değer unsuru olarak kullanan Ettore Sotsass yüzyılın en önemli dehalarındandır.

Şekil 2. Çift sıra ahşap hatilla örülmüş taş bahçe duvarı ve üzerinde düzgün kesme taş kemer bulunan ahşap kapı (Url-3).

Özellikle yöreye özgü taşların kullanımı yerel mimari için ekonomik ve lojistik kolaylık sağlamaktadır. Ancak yapıda kullanılacak taşların seçilmesinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlar bulunmaktadır. Mimariide kullanılacak taşlar basınca, aşınmaya, eğilmeye olan dayanımı, su ve ısı geçirimsizliği, birim ağırlığı, mukavemeti, renk ve doku gibi çeşitli özellikleri göz önünde bulundurularak kullanılacak yere uygun olacak şekilde seçilmelidir. Yapıda kullanılacak taşlar dona dayanıklı, su emme miktarı az, yapışma aderansı kuvvetli, mukavemeti yüksek taşlardan seçilmelidir. Büyük kaya kütlelerinin aşınması ile dere yatakları ve dağ yamaçlarında oluşan daha küçük ebatlardaki toplama taşların yapı malzemesi olarak kullanılması uygun değildir. Bu taşlar dağ yamacındaki rüzgârın ve dere sularının etkisiyle zamanla pürüzsüz yüzeylere sahip olmakta ve kayganlaşmaktadırlar. Bu durum taş yüzeylerine harcın yapışmasını zorlaştırmakta ve oluşacak yapının yük taşıma kapasitesini yüksek oranda azaltmaktadır. Dolayısıyla toplama taşlar genel olarak inşaat işlerinde blokaj ve dolgu malzemesi olarak tercih edilmektedir. Ayrıca yük taşıma miktarı çok fazla olmayan çevre duvarı ve diğer yapılarda kullanılmaktadır. Yapı yapımında genellikle taş ocaklarından çıkarılan yapıda kullanıma elverişli magmatik, tortul ve başka-laşım türden taşlar kullanılmaktadır. Ocaktan çıkarıldığında işlenmesi kolay olan taşlar ocak yakınlarında bulunan atölyelerde plakalar şeklinde işlenmektedir ve istenilen ebatlar üretilmektedir. Ebatlama için yapılan işlemlerden sonra kullanılacak alana göre cila işlemleri uygulanmaktadır. Taşların işlenen yüzeylerine göre kullanım yerleri de değişiklik göstermektedir.

Kübik veya dikdörtgenler prizması şeklinde bütün yüzeyleri düzeltilen kesme taşlar belirli kalınlık ve ölçülerde işlenerek yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Ocaklardan işlem görmeden çıkarılan moloz taşlar mimaride yük taşımayan ya da az miktarda yük taşıyan istinat duvarı ve bahçe duvarı gibi elemanlarda bağlayıcı madde olmadan (kuru duvar) kullanılmaktadır. Harçlı moloz duvarlar ise yapının temel, bodrum ve kat duvarlarında kullanılmaktadır. Ocaktan çıkarılan moloz taş el aletleri yardımıyla işlenmektedir (Şekil 3). Kullanılacak taşların yatak yüzeyleri ve yan yüzeylerinin kabaca işlenmesiyle kaba yonu taş ve daha düzgün işlenmesiyle ince yonu taş oluşmaktadır. Taşların işlenme düzeyleri artıkça maliyet artmakta ve kullanım yerler değişmektedir. Taş duvarlar estetik görüntülerinden dolayı yüzeyleri sıvanma gereği duyulmayan alanlarda tercih edilmektedir.

Şekil 3. Taşların İşlenmesinde Kullanılan Aletler (Url-4)

Malzeme özeliğine bağlı olarak cephe kaplamalarında özellikle kayma riski yüksek zemin döşemelerinde, ıslak alanlarda, havuz çevresinde, dış mekân merdiven ve döşemelerinde, yürüyüş yolu ve kaldırımlarda cilalanmış

parlak malzemeler kullanılmamalıdır. Bunun yerine bu alanlarda alevle yakma, honlama, kumlama, ya da çekiçleme yöntemleriyle yüzeyi pürüzlü hale getirilmiş taşların kullanımı güvenlik açısından önemlidir. Kullanım amacına bağlı olarak kayma riski ve güvenlik problemi bulunmayan iç cephe duvarlarında, tezgâhlarda, sütun ve mobilyalarda modern görünümüyle parlak ve cilalı yüzey malzemeleri tercih edilmektedir. Sürekli güneş ışığına maruz kalan dış cephe ve çatı kaplamaları arduvaz gibi rengi solmayan ve su yalıtımı sağlayacak türden seçilmelidir.

3. Mimaride Yaygın Kullanılan Taş Türleri

3.1 Arduvaz

Arduvaz (kayrak, slate) yüzeyi pürüzlü ince dilimli sert bir taştır. Isıya ve suya karşı dayanıklılığı sayesinde sıklıkla cephe ve çatı kaplaması olarak tercih edilmektedir. Birçok yerde olduğu gibi 1908 yılında inşası tamamlanmış Haydarpaşa Garının ahşap karkas çatısında kaplama olarak arduvaz kullanılmıştır. (Binark ve Diğerleri, 2007: 12) 2010 yılında çıkan yangında hasar gören çatı bölümü aslına uygun olarak arduvaz çatı kaplaması yardımıyla restore edilmiştir. (Url-5) Bu taş genellikle sıcak iklimlerde çatı kaplaması olarak kullanılmaktadır. Örneğin Nepal'in sıcak ılıman ikliminde yöresel mimaride uygulanan tipik çatı tipi, ahşap bir yapıyla desteklenir ve eğimli çatıda kiremit veya arduvaz kullanılır. (Bodach ve Diğerleri, 2014: 228)

3.2 Kireçtaşı(kalker), Kumtaşı ve Bazalt

Kireç olarak da bilinen ve yapısının çoğunluğu kalsiyum karbonattan (CaCO₃) oluşan malzemenin en yaygın kullanım alanları yapı ve inşaat sektörleridir. Moloz taş ve kaplama taş olarak yapıda kullanılırlar. Ufaltılıp mıcıra dönüştürülen hali beton üretiminde ve asfalt yapımında kullanılmaktadır. Çimentonun ana hammaddesini oluşturmaktadır. Yüksek ısı ve basınç altında mermere dönüşmektedir.

Kumtaşlarının Avrupa çapında, mimaride yaygın olarak tercih edildiği ve yüzyıllar boyunca kullanıldığı gözlemlenebilmektedir. (Martinho & Dionísio, 2018:3). Etrüsk-Roma döneminden başlayarak arkeolojik kanıtlar kalkarenitler gibi yapı malzemelerinin Tiren kıyılarında (Pisa ve Populonia) ve Volterra'da, kuvars-feldspat kumtaşı şehir surlarının yapımında Pietra Serena'nın ise Apenin Dağları'nın eteklerinde ise Floransa ve Cortona'da kullanıldığı bilinmektedir. (Fratini & Rescic, 2014:174). Sert bir taş olan, sarımsı tonlarının aristokratik kimliği ile saraylar ve kamu binalarında Pietra Forte temel yapı malzemesi olarak tercih edilirken, Pietra Serena gök mavisi tonlarıyla mimari süslemeler, büyük sütun dizeleri ve sokakların düzenlenmesinde kullanılan Rönesans taşlarıdır. (Fratini ve Diğerleri, 2015:5) Jüpiter

Tapınağı'nda kullanılan ve 15.yy ve 16.yy'da Dalmaçya mimarisinde model oluşturan ince işçilik kireç taşının özelliğinden kaynaklanmaktadır. (Nikšić, 2014:383). Ürdün mimarisinde ise kuzey, orta ve batı Ürdün'de kireçtaşı, kuzeydoğu ve batıda bazalt taşı ve Güney'de kumtaşı kullanılmıştır. (Tarrad ve Diğerleri, 2012:721) Küfeki, cephelerde en çok tercih edilen taş çeşitlerindedir ancak strüktürel sistemde değerlendirilmesi yapısı nedeniyle mümkün değildir. (Tekyıldırım, 1993:5)

3.3 Traverten

“Travertenler, kalsiyum karbonatlı (CaCO₁) sıcak kaynak sularının bıraktıkları çökeleklerdir.” (Koçlu & Dereli, 2003). Traverten birimleri 1) düz şev 2) yuvarlatılmış kenarlar ve dikey duvarlarla ayrılmış metre ölçekli yatay altı havuzlara sahip teraslı şev ve 3) yatay altı olarak çeşitli çökeltme ortamlarını içerir. (Dellaporta ve Diğerleri, 2017:172) Peyzaj düzenlemelerinde sıklıkla kullanılan traverten büyük gözenekli yapıya sahiptir. Gözeneklerinin büyüklüğüne bağlı olarak su ile teması istenmeyen durumlar ortaya çıkarabilmektedir. Patinato, eskitme gibi yüzey işlemleri malzemenin kayganlık derecesi artırılırken cilalama gibi yüzey işlemleri estetik değeri ve kullanım yerlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Gözenekli yapısına rağmen oldukça sert, dayanıklı ve kolay işlenebilen bir yapıya sahiptir. Yapı içerisinde genellikle kaplama olarak kullanılmaktadır. Urartulardan günümüze ulaşan kalıntılarda, traverten kullanımına rastlanmaktadır. (Karabaşoğlu ve Diğerleri, 2021:201)

3.4 Granit

Çıkarıldığı ocak ve içeriğindeki mineral miktarına bağlı olarak çeşitli doku ve renklere sahiptir. Derinlik kayacı olan granit iri tanelidir. Taş ocağından çıkarılan büyük bloklar fabrikalarda dilimlenerek plakalar haline geldiğinde üzerindeki iri taneler ve doku belirgin şekilde izlenmektedir. Sert ve yüksek mukavemetli bir taş olduğundan yapı içerisinde sıklıkla kullanılmaktadır. Basamaklarda, zemin ve duvar kaplamalarında ve birçok yerde kullanılmaktadır. Özellikle tezgâh gibi kısımlarda çizilmelere ve ısıya karşı direnciyle cilalı parlak olarak tercih edilmektedir. Moloz taş, yonu taş, bordür ve parke taşları granitin sıklıkla kullanıldığı yerler arasındadır. Antik imparatorlar tarafından, granit sütunlar yaygın olarak kullanılmıştır. Antik hamam yapıları, revaklar, bazilikalarda da tercih edilmiştir. (Waters, 2016: 150)

3.5 Mermer

Kalker ve dolamitin yüksek basınç ve yüksek ısıya maruz kalarak yapısında meydana gelen değişimlerle oluşturduğu başkalaşım kayacıdır. Ancak taş ocağından uygun ebatlarda bloklar şeklinde çıkarılabilen, çeşitli yüzey işlemleri için uygun ve kaplama olarak kullanılabilen tortul, magmatik ve metamorfik tüm taşlar ticari dilde mermer olarak kabul görmektedir (Çelik, 2003). Ticari tanıma göre granit, traverten, bazalt, andezit, bazalt gibi taşlar da mermer olarak isimlendirilmektedir. Granitin kullanıldığı birçok alanda alternatif olarak mermer kullanılabilir.

Taş malzeme tarih boyunca ahşap ve kerpiç gibi diğer geleneksel yapı malzemelerine benzer şekilde içinde bulunduğu coğrafya koşullarının izin verdiği ölçülerde kullanılmıştır. Mineral yapıları, sıcaklık, nem, hava basıncı, rüzgâr, yağış gibi faktörlerle taşın ağırlığı, çıkarılmasında, işlenmesinde ve transfer sürecinde yaşanan zorluklar taşı coğrafyasına özgü yerel yapı malzemesi haline getirmiştir. Yapının yapılacağı alan içerisinde bol miktarda bulunması, yapımında bağlayıcıya ihtiyaç duymaması sert ve dayanıklı olması, sürdürülebilir yapısı, ekolojik olması, geri dönüştürülebilmesi, bakıma ihtiyaç olmaması ve ısı izolasyonu sağlaması yönüyle geleneksel yapılarda ahşap ile tercih sebebi olmuştur. Endüstrinin gelişmesi geleneksel malzemelere alternatif olarak çağdaş yapı malzemelerini ortaya çıkarsa da artan teknoloji aynı zamanda taşın işlenmesini kolaylaştırarak kullanım olanaklarını artırmıştır. İnce kesilen taşlar kaplama malzeme olarak kullanıma imkân vermiştir. Taş malzeme halen birçok yapıda yapının ana malzemesi olarak kullanılmaya devam etmektedir. Biyofilik tasarım gibi çağdaş özgü gelişen tasarım üslupları taş gibi doğal malzemelerin önemini korumasına yardım etmektedir. Taş malzeme çeşitli yapı inşa teknikleriyle duvar, temel, döşeme, merdiven gibi mimari yapı elemanı tasarımında diğer malzemelerle kullanılarak farklı mimari yapıları oluşturabilmektedir.

Kamusal mimaride mermer kullanımı MÖ 146'da Roma'da L. Caecilius Metellus Macedonicus'un zafer anıtlarıyla başlamıştır. Makedonya seferindeki dördüncü başarısını kutlamak üzere, Metellus, Circus Flaminius'un kuzey tarafında, Campus Martius'un güneyindeki Juno Regina Tapınağı'nın çevresine bir revak ve Jüpiter için yeni bir Tapınak inşa etmiştir. (Bernard, 2010: 35) Roma Dönem'inde, Orta Anadolu'da, Güney ve Batı'da olduğu gibi agoralar, şehir salonları, gymnasiumlar, stadyumlar, hamamlar ve çeşmelerde mermer malzeme kullanılmış, mukavemeti yüksek yol ve köprüler inşa edilmiştir. (St. Irene/Topkapı Palace Museum, 1983:9)

Geleneksel Türk evinde taş malzeme genellikle yapının temelinde ve taşıyıcı rolü ile zemin kat duvarlarında sıklıkla kullanılmıştır. Başlı başına taşıyıcı rolüyle yapıda strüktürel rol alan taş malzemenin ana malzeme,

kaplama ve dekoratif öge olarak kullanıldığı Harput Şefik Gül Kültür Evi, Elazığ geleneksel konutunun mimari yapısının izlendiği az sayıdaki taş konut örneklerinden biridir.

4. Harput, Şefik Gül Kültür Evi

İnsanoğlu mağaralarda yapı malzemesini şekillendirme ihtiyacı duymadan barınmaya başlamıştır. (Eriç, 2014: 21) Doğal taşlar tarih boyunca çeşmeler, dikilitaşlar, saray ve türbe yapıları, tapınaklar, camiler, saat kuleleri, kent mobilyaları, anıtlar, heykeller, kemerler, sütunlar, kale ve şehir surları, askeri ve sivil gibi birçok türden yapıya hayat vermişlerdir. Mısır piramitleri, Çin seddi gibi anıtsal yapılar taş gibi sonsuzluk sembolü bir malzemeyle tarihe tanıklık ederek günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. İçinde bulunduğumuz zengin kültüre sahip Anadolu topraklarında Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı gibi nice uygarlıklar barınmış, uygarlıklarının sembolü olan sayısız taş eserler inşa etmişlerdir. Yapıda ölçülü kullanılabilen taşlar arasında; Granit, Kireçtaşı, Traverten, Meksika oniks'i, Mermer, Kumtaşı, Obsidiyen, Serpentin, Sabuntaşı ve Volkanik taşlar sayılabilir. (Watson, 2000) Birçok İtalyan kentinin mimarisi kendi topraklarında meydana gelen iyi fiziko-mekanik özelliklere sahip taşları (facciavista) sıvasız olarak kullanır. (Carta ve diğerleri, 2005:278)

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer alan doğudan Bingöl, batıdan Malatya, kuzeyden Tunceli ve güneyden Diyarbakır illerine komşu olan Elâzığ şehri sınırları içerisinde yer alan Hurri, Hitit, Asur, Urartu, Anadolu Selçuklu Devleti, Osmanlı gibi sayısız uygarlığa ev sahipliği yapmış Antik Harput şehri taşın yoğun olarak kullanıldığı merkezlerdendir. Elazığ'da ise Elazığ Vişnesi mermeri ve diğer doğal taşlarıyla taş inşasına uygun özelliktedir. Elâzığ vilayetinin merkezi 1834 yılından önce antik Harput şehridir. Şehir Yavuz Sultan Selimin çaldıran zaferi (1514) sonrası 1516 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Değişen şartlar ile 1834 yılında şehir merkezi Harput'tan günümüzdeki konumuna kadar kaydırılmıştır. Bir zamanlar şehir merkezi olan Harput günümüzde Elâzığ'a bağlı mahalleye dönüşmüştür. Elâzığ'da yapımı planlanan Keman Barajı inşaatından önce baraj havzası içerisinde kalacak alanlarda yapılan arkeolojik kazılarla bölgede yerleşimin Yontma Taş Devrine kadar uzandığı belirlenmiştir. "Ayrıca Elazığ-Harput mobilya fabrikası (1900) da Amerikan Koleji bünyesinde açılmıştır." (Demirarslan, 2017:190)

Antik Harput şehri Meryem Ana Kilisesi, Alacalı Cami, Ağa Cami, Arapbaba Mescidi ve Türbesi, Cemşit Bey Hamamı, Harput kalesi gibi birçok taş yapıyı içerisinde barındıran adeta bir açık hava müzesidir. Bu eserlerinden bir tanesi de yöresel Elazığ ev mimarini yansıtarak kültürel

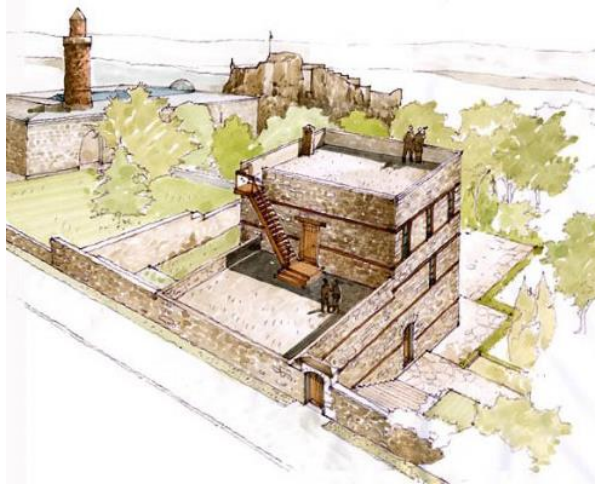
hafızayı yenileyen Şefik Gül Kültür Evidir. “Şefik Gül Kültür Evi Harput Mahallesi, Nizamettin Caddesi No:36 da konumlanmaktadır.” (Özdemir& Ekici, 2020: 65) Evin yapım yılına dair kaynaklarda yer alan kesin bir tarih bulunmamaktadır. Elâzığ geleneksel mimarisini yansıtan az sayıdaki eserlerden olan Şefik Gül Kültür Evi onarılmak topluma kazandırılmak üzere Gülsan Şirketler grubu tarafından satın alınmıştır. Gülsan Şirketler grubu tarafından desteklenen, ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen önderliğinde, Yüksek Mimar Metin Keskin tarafından yürütülen restorasyon projesinin tamamlanmasının ardından ev 2005 yılında müze ev olarak ziyarete açılmıştır. (Url-6) Ulu Cami (Bey-Pınar) Çeşmesi de restore edilmiştir. (Kılıç, 2020:406)

Şefik Gül Kültür Evi düz damlı, iki katlı, avlulu taş yapı olarak inşa edilmiştir. Ayrıca kullanılan diğer yöresel yapı malzemeleri ahşap, kerpiç ve metal malzemedir ve yığma sistemle yapılmıştır. (Olğun & Akyıldız, 2002: 30) Evin ön cephesi güneyi gösterirken arka cephesi kuzeyi gösterir şekildedir. Evin doğusunda ulu cami bulunurken batı ve güney cephesinde komşu parseller bulunmaktadır. Şefik Gül Kültür Evini çift sıra ahşap hatlı döşenmiş taş çevre duvar çevrelemektedir. Ev genel olarak düz cepheli kübik görünümlüdür. Yapının taşıyıcı duvarları moloz dolgu taş duvardır. Duvarların sıvanan kısımlarında çamur ve kireç sıva kullanılmıştır. Pencere alt ve üst kotlarında bulunan ahşap hatlılar yapının cepheleri boyunca devam etmektedir. Yapının yalnızca güney cephesinde geleneksel konutlarda sıklıkla görülen yöresel adıyla şahnişin (çıkma) bulunmaktadır (Şekil 4).

Şekil 4. Şefik Gül Kültür Evi güney cephede bahçe manzaralı şahnişin (Url-7)

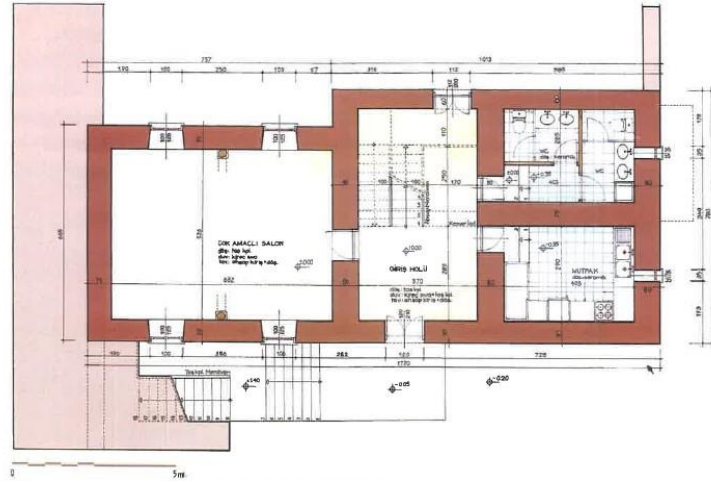
Üç taraftan güneş alan ve bahçe manzarasına bakan Şahnişin cepheye hareketlilik kazandırmaktadır. Yapının ön ve arka cephesinde çevre duvarında iki adet kapı bulunmaktadır. Bu kapılar bahçeyi (dış avluyu) sokaktan ayırmaktadır. Arka cephede bulunan kuzey bahçe kapısı +350 kotunda caddeye cepheli olarak konumlandırılmıştır (Şekil 5). Kuzey ve güney bahçe kapıları iki kanatlı olup üzerinde kesme taştan kemer bulunan ahşap malzemenen yapılmıştır.

Şekil 5. Şefik Gül Kültür Evi Nizamettin caddesinde bulunan kuzey bahçe kapısı (Url-8)

Bahçeden yapı içine giriş yine iki adet kapı ile sağlanmaktadır. +20 kotunda bulunan bu kapılardan güney cephede bulunan avluya açılırken batı kapısı yapının zemin katında bulunan ve diğer ucu yine avluya çıkan kapalı sofaya açılmaktadır. Zemin kat sofası, avlu sal taşı kullanılarak kaplanmıştır. Genellikle cadde üzerinden ulaşımın sağlandığı kuzey bahçe kapısından ara sahanlıklı merdivenler aracılığıyla batı kapısına ulaşılmaktadır (Bkz. Şekil 5). Zemin katta sofaya açılan batı kapısı çift kanatlı ve üstü kemerli olarak imal edilmiştir. Sofanın ortasında bulunan taştan kemer merdiven kovasını ayırarak sofayı bölmektedir. Batı-doğu istikametinde uzanan sofanın solunda (kuzey) bulunan kemerli tek kanatlı kapıdan evin buzluk kısmına geçilmektedir. Bu kısımda duvarlar moloz taş duvardan inşa edilmiş zemin döşemesi sal taşıyla kaplanmıştır. Yüksek tavanlı odanın tavanında ise ahşap kaplama ve mertekler cisir olarak adlandırılan yuvarlak ahşap kirişler yardımıyla taşınmaktadır. Bu odada kapı duvarına komşu olan sıvalı duvarlarda karşılıklı ikişer adet pencere olmak üzere toplam dört ahşap pencere bulunmaktadır. Pencerele güneş ışığını içeriye daha iyi alabilmek için

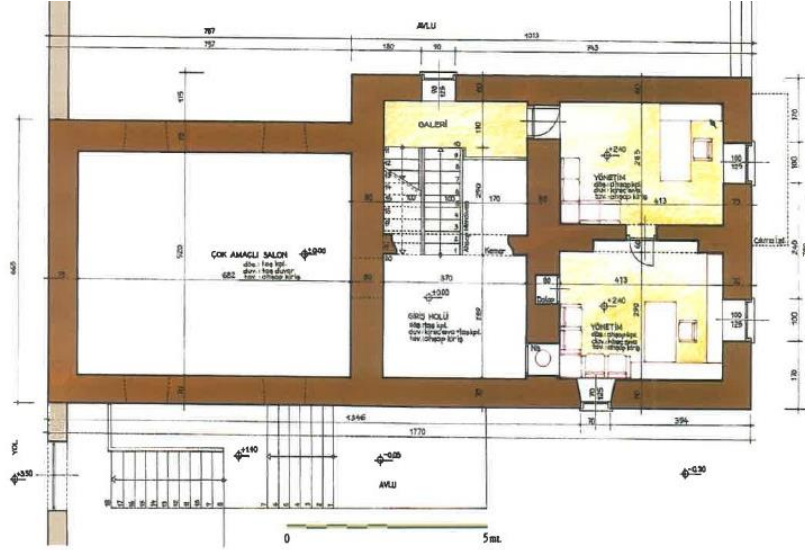
dışarda az, içeride geniş yer tutan mazgal pencereler şeklindedir. Pencerelerden iki tanesi bahçeye bakarken diğer ikisi avluya bakmaktadır. Sofanın sağında (güney) iki oda bulunmaktadır. Sofanın sıvasız güney duvarında bulunan odalara sofa kotundan bir basamak aşağıda bulunan sahanlıktan ulaşılmaktadır. Sofanın güneyinde sahanlıktan birkaç basamak aşağı kotta bulunan odalardan birincisi ahır ve samanlık olarak kullanılabilir. Sofanın güneyinde bulunan ikinci odada mutfak bölümü yer almaktadır. Mutfak duvarında sıralı şekilde terek adı verilen raflar bulunmaktadır. Güney odaları içeride bulunan 35 cm ölçülerinde birer adet pencere ile aydınlanmaktadır (Şekil 6). Sahanlığın bir ucunda batı kapısı bulunurken diğer ucunda avluya açılan doğu kapısı bulunmaktadır. Sofanın bahçeye açılan batı kapısı ve avluya açılan doğu kapısı üzerinde bulunan birer adet ahşap pencere sofanın aydınlanmasını sağlamaktadır.

Şekil 6. Şefik Gül Kültür Evi Zemin Kat Planı (Öztürk & Çoşkun, 2014)

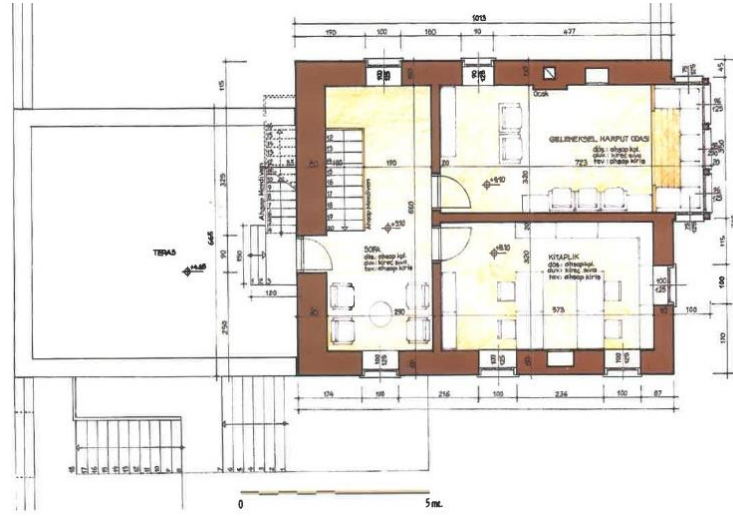
Sal taşından zemin döşemesi bulunan sofa giriş kapısının karşısından iki kollu köşe sahanlıklı ahşap merdiven yardımıyla ara kat ve üst kata ulaşılmaktadır. Sofanın doğu duvarına konumlandırılan merdiven aracılığıyla ara katta bulunan düşeyde zemin katın mutfak bölümünün üzerine denk düşen odaya ulaşım sağlanmaktadır (Şekil 7). Bu oda merdiven sahanlığından aşağı kotta bulunmaktadır. Odaya üç basamaklı ahşap bir merdivenle ulaşılmaktadır. Oda güney duvarında bahçeye bakan mazgal pencere yardımıyla aydınlanmaktadır. Odadan güneybatı tarafında bulunan yan odaya düzgün kesme taş kemerli bölücü duvar yardımıyla geçilmektedir. Güneybatı odası

güney ve batı duvarlarında bahçeye bakan pencereler yardımıyla aydınlanmakta ve kuzey duvarında İki adet niş bulunmaktadır.

Şekil 7. Şefik Gül Kültür Evi Ara Kat Planı (Öztürk & Çoşkun, 2014)

Ara kattan tek kollu ahşap bir merdivenle üst kat sofasına çıkmaktadır (Şekil 8). Sofa zemin kat sofasında olduğu gibi aynı istikamette bulunan doğu ve batı duvarlarında birer mazgal pencere yardımıyla aydınlanmaktadır. Sofanın güney duvarından iki odaya açılan kapılar, kuzey duvarında terasa açılan bir adet kapı bulunmaktadır. Şefik Gül Kültür Evinin güneydoğu tarafında şahnişinin yer aldığı oda bulunmaktadır. Üç tarafı bahçe manzarasına bakan şahnişinin içerisine bir basamak yükseltilerek seki üstünde konumlandırılan sedirler buradan gelen ışık yardımıyla aydınlanmaktadır. Odanın doğu duvarında işlemeli taş bir ocak ve yanında dolap nişi bulunmaktadır. Güneybatı odası güneyde bir adet ve batı duvarında iki adet pencereyle aydınlanmaktadır. Batı duvarı pencereler arasında duvar nişi bulunmaktadır. Sofanın kuzey ve güney duvarlarında nişler bulunmakta kuzey cephe duvarında terasa, ardından geleneksel yapılarda sıklıkla kullanılan yapının yalın kübik bir formda görünmesini sağlayan düz dama ulaşan kapı bulunmaktadır.

Şekil 8. Şefik Gül Kültür Evi Üst Kat Planı (Öztürk & Çoşkun, 2014)

5. Sonuç ve Değerlendirme

Taş malzemeyle karşılaşması barınma ihtiyacı için girdiği mağaralar ile gerçekleşen insanlar zamanla taşları şekil vererek kullanmaya başlamıştır. İlk zamanlarda barınma yapıları için kısmen şekillendirilen taş bloklar bağlayıcı bir madde kullanılmadan üst üste yığılarak yapılmıştır. İlerleyen zamanlarda malzemeye dair artan bilgi ve gelişen taş işçiliği sayesinde taş bloklar arasına bağlayıcı madde kullanılarak yapıların mukavemeti artmıştır. Kullanımı insanların varoluşuna kadar uzanan bu antik malzeme günümüzde halen birçok amaçla yapı malzemesi olarak kullanılmaya devam etmektedir.

Elazığ; Anadolu kültürünün, bölgenin yapısal özelliklerinin ve Türk Evi mimarisinin tanınması açısından bir merkez kenttir. Harput kenti günümüz Elazığ şehri sınırları içerisinde yer alan yerleşim tarihi Yontma Taş Devri'ne kadar uzandığı bilinen kadim bir kültür merkezidir. Bu merkez içerisinde yer alan Şefik Gül Kültür Evi'nin gerçekleştirilen restorasyon çalışması ile korunması yerel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması açısından oldukça önemlidir. Geleneksel Elazığ Türk konutunun mimarisini yansıtan az sayıdaki eserlerden biri olan yığma sistemli bu taş yapı kübik görünümde, iki katlı ve avlulu olarak inşa edilmiştir. Ekolojik değerler ve çevre olanakları gözetilerek inşa edilmiş yapıda ana yapı malzemesi olarak taş strüktürel yapı elemanı olarak kullanılmıştır. Buna ek olarak kapı üzerlerinde kesme taş kemerlerin, yöresel sal taşından zemin kaplamalarının ve üzerinde çeşitli motifler işlenmiş yonu taş ocağın yapımında taş malzemeden yararlanılmıştır. Ayrıca ahşap ve kerpiç gibi diğer yöresel yapı malzemeleri taşın

yanında tamamlayıcı malzemeler olarak yapı genelinde kullanılmıştır. Durağan cephelerde üç taraftan güneş alan ve bahçe manzarasına bakan Şahnişin cepheye hareketlilik kazandırmaktadır. Cephede kullanılan 'şahnişin' doğayla iç içe görünüm oluşturmuş, gün ışığından yüksek oranda faydalanmayı ve cepheye hareketlilik kazandırmayı başarmıştır.

Taş malzemenin kalıcı kimliği, işlevsel niteliği ve estetik değeri üretilen yapıların uzun yıllar kullanılmasına olanak tanımaktadır. Sembolik olarak sonsuzluğu işaret eden taş yapılar ev sahipliği yaptığı medeniyetlerin adeta kültür elçiliğini yapmakta, geçmişten günümüze tarihi köprüler kurmaktadır. Günümüzde artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çağdaş yapı malzemeler kullanılarak üretilen endüstri ürünü milyonlarca konutun aksine taş yapılar üretildikleri dönemin ekonomik, sosyal tarihi değerlerini yansıtmakta aile yapılarını göstermektedir. Dolayısıyla günümüze ulaşan yapıların korunması dönemin etkin yapı malzemelerini anlamamıza, malzemenin kullanım sınırlılıklarının öğrenilmesine ve ilerleyen zamanlarda yapı malzemesinin kullanım olanaklarını artırmamıza yardımcı olmaktadır.

Kaynakça

- Altınçekiç, H. (2001). Bazı Doğal Taşların İrdelenmesi ve Peyzaj Düzenlemelerinde Kullanım Olanakları. *Journal Of The Faculty Of Forestry Istanbul University*, 51(1), 49-58.
- Bernard, S. G. (2010). Pentelic marble in architecture at Rome and the Republican marble trade. *Journal of Roman Archaeology*, 23, 35-54.
- Binark, M., Binark, M., Çulha, G., & Kocabıyık, İ. (2007). *Zaman ve Uzam İçinde Haydarpaşa Garı: Görsel ve Sözlü Tanıklık*. Mülkiyeler Birliği Yayıncılık İşletmesi.
- Bodach, S., Lang, W., & Hamhaber, J. (2014). Climate responsive building design strategies of vernacular architecture in Nepal. *Energy and Buildings*, 81, 227-242.
- Carta, L., Calcaterra, D., Cappelletti, P., Langella, A., & de'Gennaro, M. (2005). The stone materials in the historical architecture of the ancient center of Sassari: distribution and state of conservation. *Journal of Cultural Heritage*, 6(3), 277-286.
- Della Porta, G., Capezzuoli, E., & De Bernardo, A. (2017). Facies character and depositional architecture of hydrothermal travertine slope aprons (Pleistocene, Acquasanta Terme, Central Italy). *Marine And Petroleum Geology*, 87, 171-187.
- Demirarslan, D. (2017). 19. Yüzyıldan Cumhuriyet Dönemine Türk Mobilya Sanatı ve Mobilya Üretiminin Gelişimi. *Electronic Turkish Studies*, 12(29).
- Erguvanlı, K., (1995) Mühendislik Jeolojisi, Seç Yayın Dağıtım.

Eriç, M., (2014) Yapı Fiziği ve Malzemesi, Literatür Yayıncılık.

Fratini, F., & Rescic, S. (2014). The stone materials of the historical architecture of Tuscany, Italy. *Geological Society, London, Special Publications*, 391(1), 71-92.

Fratini, F., Pecchioni, E., Cantisani, E., Rescic, S., & Vettori, S. (2015). Pietra Serena: the stone of the Renaissance. *Geological Society, London, Special Publications*, 407(1), 173-186.

Karabaşoğlu, A., Karaoğlu, Ö., & Kuvanç, R. (2021). Van Çevresindeki (Doğu Türkiye) Urartu Yerleşim Merkezlerinde (Van Kalesi, Aşağı ve Yukarı Anzaf, Çavuştepe, Ayanis, Toprakkale, Zivistan, Keçikıran, Aliler, Körzüt ve Menua Kanalı Tarihi Yerleri) Kullanılan Kayaçlara İlişkin Petrografik Gözlemler. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 64(2), 199-222.

Kılıç, A. (2020). Harput'da Ulu Cami (Bey-Pınar) Çeşmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(1).

Koçlu, N., & Dereli, M. Mermerlerin Günümüz Mimarisinde Kaplama (Duvar-Döşeme) Elemanı Olarak Kullanılması ve Uygulama Sorunları. Türkiye IV. Mermer Sempozyumu (Mersem'2003) Bildiriler Kitabı.

Martinho, E., & Dionísio, A. (2018). Assessment techniques for studying the effects of fire on stone materials: a literature review. *International Journal of Architectural Heritage*.

Nikšić, G. (2014). The influence of building materials on architectural design: dalmatian stone at the cathedrals in Korčula and Šibenik. In *Dalmatia and the Mediterranean* (pp. 382-401). Brill.

Olğun, T. N., & Akyıldız, N. A. (2022) Examination Of Energy Use in Traditional Housing In Context Of Conservation And Sustainability: The Case Of Elazığ Şefik Gül House. 8th International Mardin Artuklu Scientific Researches Conference.

Özdemir, S., & Ekici, B. B. Geleneksel Harput Evlerinin Enerji Performansının Değerlendirilmesi: Şefik Gül Evi Örneği. *International Journal of Innovative Engineering Applications*, 4(2), 64-72.

Öztürk Ş., & Coşkun M. (2014). Geleneksel Harput ve Elazığ Evleri. Elazığ: Kültür Yayınları.

Raju, K., & Ravindhar, S. (2021). Detailed review on natural stone materials in architecture. *Materials Today: Proceedings*, 45, 6341-6347.

St. Irene/Topkapı Palace Museum, (1983). The Anatolian Civilizations. Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Tarrad. M., Al-Omari, O., & Mohammed, A. R. (2012). Natural stone in Jordan: Characteristics and specifications and its importance in interior architecture. *Journal of Environmental Science and Engineering. B*, 1(6B), 720.

Tekyıldırım, A. (1993). Anadolu Uygarlıklarında Taşın Kullanımı, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Waters, M. J. (2016). Reviving antiquity with granite: Spolia and the development of Roman Renaissance architecture. *Architectural History*, 59, 149-179.

Elektronik Kaynakça

Url-1: <https://sozluk.gov.tr/>

Url-2: <https://www.imib.org.tr/tr/projeler/turk-dogal-tas-arsivi>

Url-3: https://www.gulsanholding.com.tr/harput_sefikgul_kulturevi.asp

Url-4: https://www.gulsanholding.com.tr/harput_sefikgul_kulturevi.asp

Url-5: <https://www.haberler.com/haberler/haydarpasa-gari-nin-tamamlanan-cati-restorasyonu-11598352-haberi>

Url-6: https://www.gulsanholding.com.tr/harput_sefikgul_kulturevi.asp

Url-7: https://www.gulsanholding.com.tr/harput_sefikgul_kulturevi.asp

Url-8: https://www.gulsanholding.com.tr/harput_sefikgul_kulturevi.asp

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 10, Sayı: 19, Mart 2023, s. 19-40, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 10, Issue 19, March 2023, pp. 19-40

Araştırma Makalesi/Research Article

HARPUT GELENEKSEL DOKUSUNUN KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER*

Recommendations for the Conservation of Harput Traditional Fabric

Esra AYDIN¹

Canan KOÇ²

Geliş/Received: 28.11.2022

Kabul/Accepted: 20.01.2023

Öz

Geleneksel dokular, kentleri birbirinden ayıran ve onlara esas kimliğini veren özelliklerdir. Zaman içerisinde o bölgede yaşamış insanlar, kültürler ve değişen yaşam biçimleri sonucunda gelişerek kendilerine has özellikler oluşturmuşlardır. Tarihi çevrelerin korunması ya da korunarak kullanılması için topluma ve yerel yönetimlere sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimler bu doğrultuda halka en yakın ve yerellik ilkesini destekleyen kurumlar olmaları nedeniyle tarihi mekânların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla çeşitli çalışmaları yürütmeleri gerekmektedir. Tarihi dokuya sahip kentlerde çeşitli kurumlar, yasalar ve yönetmelikler çerçevesinde koruma çalışmaları yürütülmektedir. Çıkarılan yasaların koruma konusunda belirleyiciliği önemli olmakla birlikte uygulama aşamasında sorunlar yaşanabilmekte ve koruma tam sağlanamamaktadır. Bu bağlamda Harput'un kentsel gelişimi ve bu alanda yapılan kentsel koruma çalışmalarının ortaya çıkarılması önem taşımaktadır.

Bu araştırma ile tarihi dokuya sahip ve korunması gereken Harput'un kentsel gelişiminin incelenmesi ve kentsel koruma çalışmalarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 43 sorudan meydana gelen anket kullanılmıştır. Araştırma neticesinde katılımcıların tarihi ve geleneksel dokunun ne anlama geldiği ile ilgili bilgiye sahip oldukları, yaşanan yerdeki tarihi binaların bahçesi, mahallesi ve sokağı ile birlikte korunması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Katılımcılar, Harput tarihi dokusunda korumaya yönelik uygulamalardan çoğunlukla memnun olmalarına karşılık, alt yapıda eksikliklerin bulunduğunu

* Bu çalışma, 2022 yılında Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmış ve bu kapsamda geliştirilerek makale haline getirilmiştir.

¹ Dicle Üniversitesi FBE Mimarlık ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi, Diyarbakır, ORCID: 0000-0002-7508-8014, i.esraydin@gmail.com

² Doç. Dr. Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehircilik ABD, Diyarbakır, ORCID: 0000-0003-0992-2290 canan.koca@dicle.edu.tr.

belirtmişlerdir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin halkın beklentilerini karşılamamanın yanında tarihi ve kültürel mirası ifade eden geleneksel dokunun korunmasına yönelik çalışmalara önem vermeleri gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Harput, Koruma, Geleneksel Doku, Yerel Yönetimler.

Abstract

Traditional fabrics are the features that distinguish cities from each other and give them their main identity. Over time, the people who lived in that region have developed and formed their own characteristics as a result of cultures and changing lifestyles. The society and local governments have responsibilities for the protection or use of historical environments. Since local administrations are the closest institutions to the public and support the principle of locality, they need to carry out various studies in order to protect and ensure the sustainability of historical sites. In cities with a historical texture, conservation studies are carried out within the framework of various institutions, laws and regulations. Although the determination of the enacted laws in terms of protection is important, problems may occur in the implementation phase and protection cannot be fully provided. In this context, it is important to reveal the urban development of Harput and the urban conservation works in this area.

With this research, it is aimed to examine the urban development of Harput, which has a historical fabric and needs to be protected, and to evaluate the urban conservation studies. In the research, a questionnaire consisting of 43 questions was used as a data collection tool. As a result of the research, it has been concluded that the participants have knowledge about what the historical and traditional fabric means, and that the historical buildings in the place where they live should be preserved together with their garden, neighborhood and street. Although the participants were mostly satisfied with the practices aimed at preserving the historical fabric of Harput, stated that there are deficiencies in the infrastructure. Therefore, local governments should give importance to the efforts to protect the traditional fabric, which expresses the historical and cultural heritage, as well as meeting the expectations of the people.

Keywords: Harput, Conservation, Traditional Fabric, Local Governments.

Giriş

Kentleşme ve nüfus artışı özellikle kent merkezlerinde arsa ve konut sıkıntısını ortaya çıkarmakta, mevcut yapının yetersiz kalmasına (Baç, 2012), tarihi çevrelerin ve kentin sahip olduğu geleneksel dokunun yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Kentlerde tarihi çevrenin korunması ile ilgili planlamalar yapılmadığı ve tedbirler alınmadığı durumlarda, yapıların fonksiyonlarında ve tipolojilerinde farklılaşmalar meydana geldiği, yoğun yapılaşma nedeniyle altyapı ve ulaşım sorunlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Tarihi çevrenin korunması yeni yapılaşmaların önüne geçmekte ya da

sınırlandırmakta iken, yapılaşma ihtiyacı ve kentte yaşanan sosyal ve kültürel değişimler de tarihi çevrelerin zarar görmesine ya da tahrip olmasına neden olmaktadır.

Tarihi çevrelerin korunması ile ilgili yeterli ekonomik desteğin bulunmaması, koruma politikalarının ya da uygulamaların yetersiz olması, göçle gelen kişilerin tarihi yapıları kendi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmeleri, bireylerin yaşadıkları ekonomik sorunların bölgesel değerlerin önüne geçmesi gibi olumsuzluklar tarihi çevrelerin korunmasını tehdit eden önemli unsurlardır (Bekele vd., 2018). Bununla birlikte tarihi çevrelerde yaşayan bireylerin çeşitli nedenlerle bu bölgelerden göç etmeleriyle tarihi çevreler sahipsiz ve korumasız kalabilmektedir. Böyle bir durumda tarihi çevrenin korunması zorlaşmakta ya da tam anlamıyla sağlanamamaktadır.

Geleneksel kent dokuları, kentleri birbirinden ayıran ve bulunduğu kente özgü olan, taklit edilmesi mümkün olmayan o kentin iklimini, coğrafyasını, topoğrafyasını ve kültürel değerlerini yansıtan özelliklerdir (Negiz, 2017). Geleneksel doku korunup, geliştirilerek gelecek nesillere aktarıldığında değer kazanmaktadır. Tarihi çevreler, bir bölgenin ya da kentin geçmişten günümüze kadar olan süreçte biriktirmiş olduğu kendine özgü yapıları ve dokuyu içermekte olup, geçmiş dönemlerin yaşam biçimini, sosyal ve kültürel yapısını yansıtmaktadır. Bu tarihi çevrelerin geçmiş ve gelecek arasındaki bağın sürekliliğinin sağlanması bakımından korunması gerekmekte ve önemli görülmektedir.

Tarihi çevrelerin korunması ya da korunarak kullanılması için topluma ve yerel yönetimlere sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimler bu doğrultuda halka en yakın ve yerellik ilkesini destekleyen kurumlar olmaları nedeniyle tarihi mekânların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla çeşitli çalışmaları yürütmeleri gerekmektedir. Ancak, çoğu zaman geleneksel dokunun korunması istenilen seviyede olmamakta ya da yetersiz kalmaktadır. Korumanın sağlanması için alınacak önlem, uygulama ve politikalar çeşitli kurum ve kuruluşlar ile yerel halkın sorumluluğundadır. Bu bakımdan geleneksel kent dokusuna sahip olan bölgelerde bireylerin ve yerel yönetimlerin farkındalıklarının artırılması önem taşımaktadır (Akpırınç ve Mancı, 2019).

Yerel yönetimlerin tarihi çevrelerin de bulunduğu alanlarda plan yapmak ve uygulamak gibi görevleri bulunması nedeniyle tarihi çevrelerin korunmasındaki etkileri büyüktür (Seçkin, 2020). Bu anlamda 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 17. maddesi önem kazanmaktadır. Yasadaki "Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun görülen koruma planları onaylanmak üzere ilgili idarelere gönderilir. İlgili idareler, koruma amaçlı imar planını en geç iki ay içinde görüşür ve varsa

değişmesini istediği hususları koruma bölge kuruluna bildirir. Koruma bölge kurulunda bu hususlar da değerlendirilir ve kurul tarafından uygun görülen haliyle planlar ilgili idarelere onaylanmak üzere gönderilir. Altmış gün içerisinde onaylanmayan planlar kesinleşerek yürürlüğe girer” (KTVKK, 1983), ifadeleri ile yerel yönetimlerin planlama aşamasındaki sorumlulukları belirtilmiştir.

Çalışma alanı olarak seçilen Harput, geleneksel dokusu ile öne çıkmaktadır. M.Ö. 2000 li yıllara dayanan geçmişiyile önemli bir yerleşim yeri olan Harput 14.12.1975 tarihinde Kentsel Sit Alanı ilan edilmiş olup, belirli alanlarda koruma çalışmaları yapılmıştır. Bu bağlamda Harput’un kentsel gelişimi ve bu alanda yapılan kentsel koruma çalışmalarının ortaya çıkarılması önem taşımaktadır. Bu çalışmada Harput yerleşimi örneğinde yerleşimlerin korunmasına odaklanılarak, yerel yönetimlerin çalışmaları değerlendirilmektedir.

Malzeme ve Yöntem

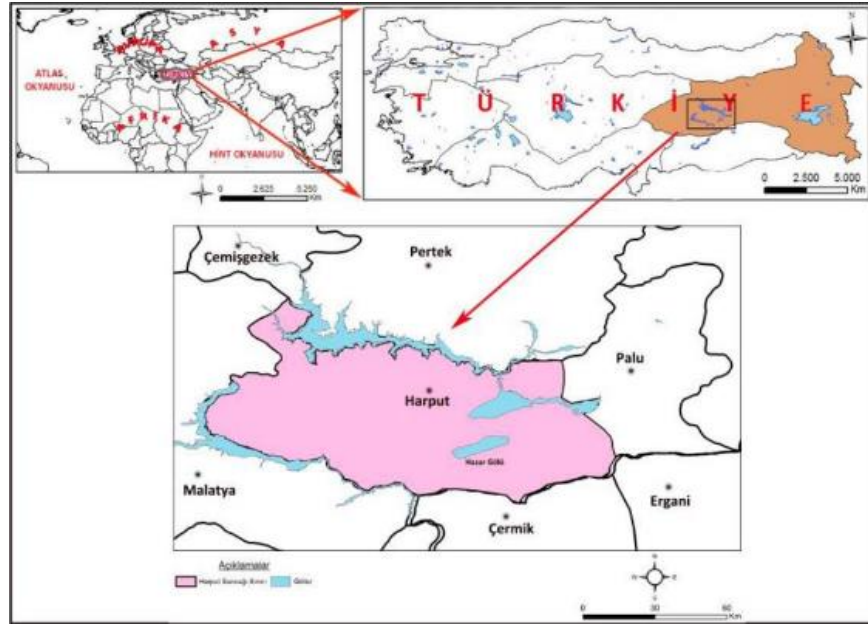
Çalışmada Harput tarihi kentine ilişkin değerlendirmeler yapmak üzere literatür taraması yapılmış, kurum ve kuruluşlarla görüşülmüştür. Yerinde gözlem ve fotoğraflama teknikleri kullanılarak çalışma alanının mevcut durumuna ilişkin tespitlerde bulunulmuştur. Ayrıca, koruma olgusunu ve yerel yönetimlerin Harput’taki koruma konusundaki çalışmalarını değerlendirmek amacıyla yerel halka anket uygulanmıştır.

Araştırmanın evrenini 2022 yılında Elazığ ili Harput Mahallesi’nde bulunan Harput Kentsel Sit alanı içinde yaşamakta olan yerel halk oluşturmaktadır. Son nüfus sayımı verilerine göre Harput’ta 511 kişinin yaşadığı ve toplamda 163 hanenin bulunduğu belirlenmiştir (TUİK, 2022). Araştırmanın örnekleme ise evren içerisinde araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve rasgele belirlenen 158 katılımcıdan oluşmaktadır. Evrende yer alan kişilerin sayısı dikkate alındığında örnekleme dahil edilen ve veri toplanan kişilerin oranının, evreni temsil edebilecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak 43 sorudan meydana gelen anket kullanılmıştır. Ankette, katılımcıların demografik özelliklerinin tanımlanmasına yönelik 5 soru, Harput geleneksel dokusunun korunması ve yerel yönetimlerin faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin 38 soru yer almaktadır. Anketlerin değerlendirilmesinde SPSS24 veri analiz programı kullanılmıştır. Elde edilen veriler yüzde ve frekans dağılımları ile tanımlanmıştır. Bunun yanında değişkenler arasında karşılaştırmalı yorumlar yapılarak öneriler geliştirilmiştir.

Geçmişten Günümüze Harput ve Özellikleri

Çalışma alanı olarak seçilen Harput, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat bölümünde, bugünkü Elâzığ il merkezinin 5 km kuzeydoğusunda, denizden 1280 m yükseklikte ve 48°43' kuzey boylamı ile 39°15' doğu enleminde yer alan bir mahalledir (Danık, 2001). Harput'un kuzeyinde Keban Barajı ve Kızıldağ, doğusunda Hasret Dağı, güneydoğu tarafında Kartaltepe, güneyinde ise Hazar Gölü ile Kuşakçı Dağı bulunmaktadır.

Şekil-1. Çalışma alanı lokasyon haritası (Çakar ve Uzun, 2017)

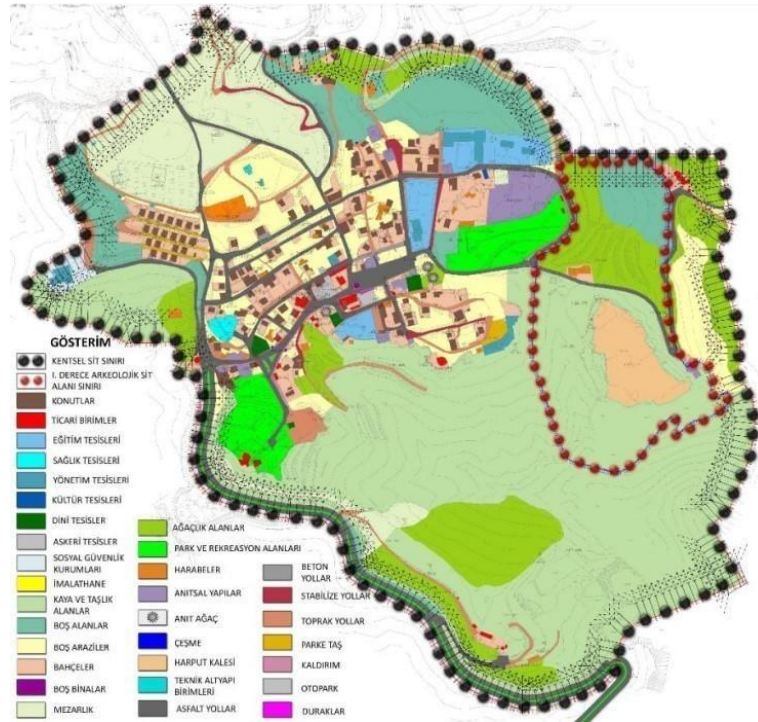
Harput eski yerleşim yerinin plato üzerinde düz bir arazide yer alması ve ulaşımın zor olması, geçmişte yaşanan savaşlar ve düşman saldırılarından korunabilmek amacıyla bu alanın uygun olması, alanda kalenin bulunması ve doğal yapısı itibariyle de kale niteliği taşıması gibi özellikler bu yerleşim alanının ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Kıraç, 2019).

Yapılan incelemelerde Harput'ta en eski yerleşimin M.Ö. 2000'li yıllarda meydana geldiği ve ilk olarak bölgeye yerleşen topluluğun Hurriler olduğu belirlenmiştir (Eres, 2013). Daha sonra Hititler, Persler, Urartular, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Dulkadiroğlubeyliği ve Osmanlı gibi devletlerin hakimiyetinde kalmıştır (Topçu, 2014). Günümüzde mevcut olan Harput Kalesi, Urartular döneminde inşa edilmiştir (Arseven, 2018). Milattan önce 9. yüzyıldan itibaren korunaklı ve hâkim bir bölge olan Harput,

1516 yılında ise Çaldıran Zaferi sonrası Osmanlı topraklarına dahil olmuştur (Aytaç, 2017). Harput, 1879 yılında vilayet olarak belirlenmiş, Dersim ve Malatya sancakları Harput'a bağlanmıştır (Kızıroğlu, 2022). 1981 tarihine kadar bucak olan Harput, 1990'lı yıllarda Elazığ il merkezine dahil edilmiştir (Çelikdemir, 2019).

Çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış olan Harput, farklı kültürel mirasların temsil edildiği tarihi, sosyal, ekonomik ve jeopolitik bir değere sahiptir. Harput şehri tarih boyunca önemli bir ticaret merkezi olmuş ve önemli mimari yapılara ev sahipliği yapmıştır. İpek ve Baharat Yolu güzergâhları üzerinde olması ile kentin ticari canlılığının artmasına karşın, zamanla ana yollardan uzak olması ve yapılaşma imkânlarının olmaması nedeniyle bu özelliğini kaybetmiştir. Osmanlı Dönemi'nde 20 mahalleden oluşan bir şehir olmasına rağmen bu özelliğini kaybeden Harput bir mahalle yapısına dönüşmüştür (Çelikdemir, 2019). Yüksek ve eğimli bir zemin üzerine kurulan şehrin mimari yapısını oluşturan dar sokaklar ve geleneksel Harput evlerinin yerini bir ve iki katlı kerpiç evler almıştır. Günümüzde, bu binaların çoğu harabeye dönmüştür. Bölgedeki sağlam yapılar birkaç onarımdan sonra ayakta kalmış, diğer yapılarda ise restorasyon çalışmaları devam etmektedir (Harput, 2021).

Harput, coğrafi koşullar, iletişim güçlükleri ve gelişmeye kapalılık özellikleri nedeniyle Elâzığ mezrasına taşınmaya başlanmıştır. Mezrada ev inşa etmek için yeterli malzeme olmaması nedeniyle, insanlar mevcut evleri yıkarak yenilerini inşa etmiştir (Kızıroğlu, 2022). Bu durum Harput şehrinin gerilemesine ve harap bir hale gelmesine neden olmuştur. Harput tarihi bölgesi 14.12.1975'de Kentsel Sit Alanı ilan edilmiştir. Harput, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 02.05.2007 gün ve 1033 sayılı kurul kararı doğrultusunda yerleşimdeki tarihi kentsel sit alanı, "kentsel sit" ve "1. derece arkeolojik sit" alanı olarak değiştirilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022). 1. derece arkeolojik sit alanı Harput kentsel sit alanının doğu kısmında yer almaktadır (Şekil 2) Harput'ta tarihi ve kültürel varlıkların tescillenmesine yönelik çalışmalar 1982, 1985 ve 2007 yıllarında yapılmıştır. Harput'ta 6 adet türbe, 7 adet cami, 4 adet mescid, 8 adet çeşme, 6 adet hamam, 10 adet ev, 2 adet kilise ve 1 adet konak koruma altına alınmıştır. 2005 yılında Harput yine Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Kültür ve Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi olarak tanımlanmıştır. Alınan bu kararlar kapsamında Harput'un korunması ve restorasyon faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için "Elazığ Harput Koruma Amaçlı İmar Planı ve Kentsel Tasarım Projesi" başlatılmıştır (Öztürk, 2013).

Şekil-2. Harput arazi kullanımı (Elazığ Belediyesi, 2006;Çetinkaya, 2014)

Harput'un imar planları doğrultusunda kentsel gelişim süreci incelendiğinde, ilk koruma amaçlı imar planınının 2008-2009 yılları arasında yapıldığı görülmektedir. Kültür varlıklarıyla ilgili işlem ve uygulamalar 2005 yılında belediyeler bünyesinde Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları'na (KUDEB) bırakılmış ve bu birim 2015 yılında faal olarak hizmet vermiştir. Harput imar planları (2008-2020) döneminde yapılan çalışmalar şu şekildedir (KUDEB, 2021);

- Harput Mahallesi'nde mevcut evlerin bir kısmı yıkılarak yerel dokuya uygun yeni evler yapılmış, bir kısmı yenilenmiştir.
- Mezarlık alanlarında peyzaj ve çevre düzenlenmesi yapılmış, mezarlıklara giden yollar genişletilmiş, kaldırımlar eklenmiş ve dokuya uygun doğal taş kullanılmıştır.
- Harput'ta "ticaret alanı, ticaret ve turizm konut alanları" gibi fonksiyon alanları artırılarak şehir canlandırılmıştır.
- Harput'ta otopark alanı oluşturularak gelen ziyaretçiler için araçlarını bırakabilecekleri alan oluşturulmuştur.
- Sosyal ve kültürel tesis alanları inşa edilmiştir.

- Butik otel, motel ve pansiyonlar konaklama amaçlı hizmete açılmıştır.
- Osmanlı Evi ve Şefik Gül Kültür Evinin restorasyonu geleneksel Harput evlerine uygun bir şekilde tamamlanmış olup haftanın belirli günlerinde halka açık bir şekilde hizmet vermektedir.
- Sarahatun Cami, Arap Baba Türbe ve Mescidi, Harput Kalesi, Esadiye Cami, Ulu Cami ve çeşmesi ile türbelerin Harput'un mimari yapısıyla uyumlu ve bütünlük içerisinde restorasyonu yapılmıştır.
- Harput Mahallesi'nde yayaların rahatça gezip, çevreyi tanımaları için yürüyüş alanları oluşturulmuş ve bu alanlara dokuya uygun kent mobilyaları yerleştirilmiştir.

Harput'taki restorasyon çalışmaları için Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından 2009 yılında ve 2057 nolu karar ile proje kabul edilmiştir. Bu proje ile Harput İç Kale bölgesinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda bulunan çeşitli eserlerin restorasyon, restitüsyon ve rölövelerinin yapılması amaçlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022). Bu çalışmaların yanısıra 31.05.2018 tarihinde Harput UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmış olmasıyla bölgedeki önemi artırmıştır.

Harput'un önemli sorunlarından olan kanalizasyon, içme suyu ve yağmur sularının tahliye edilmesi gibi durumların düzenlenmesi yapılarak, imar planının gerektirdiği şekilde Harput sokakları doğal taşlarla döşenerek restore edilmiştir. Harput'a girişten itibaren aslına uygun şekilde sokak dokusu yenilenmiş, altyapı çalışmaları tamamlanmış ve sokaklar aydınlatılmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022).

Şekil-3. Harputun girişindeki evlerin eski hali (Elazığ Belediyesi, 2009)

Şekil-4. Harputun girişindeki evlerin yeni hali (Elazığ Belediyesi, 2009)

Harput'ta 2015 yılında başlayan ve Belediyenin KUDEB birimi tarafından yürütülen çalışmalar da Harput'un geleceği ve sürdürülebilirliği açısından önem arz etmekte olup bu çalışmaların günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Harput'un tarihi değerlerinin korunması amacıyla yapılan çalışmalar çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan fayda sağlarken, gelecek kuşaklara aktarılması açısından da önem taşımaktadır (Arslan, 2013).

Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde yapılan anket sonuçlarına göre, Harput Mahallesi'nde ikamet eden 158 katılımcının görüşü ile yerel yönetimlerin geleneksel dokuyu korumadaki rolüne ilişkin veriler toplanmıştır. Anket sonuçlarına göre mevcut durum değerlendirilmiştir.

Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Ankete katılanların %69'unu (109 kişi) erkek, %31'ini (49 kişi) ise kadın bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların %43'ü 31-45 yaş, %38,6'sı 46 ve %18,4'ü 18-30 yaş üzeri yaş grubunda yer almaktadır. Ankete katılanların çoğunu %44,9 oranı ile üniversite mezunu kişiler oluşturmaktadır. Bunu, %29 ile lise, %19 ile ilkokul/ortaokul ve %7 ile lisansüstü takip etmektedir. Buna göre katılımcıların 30 yaş üzeri olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunu %44,9 oranı ile memurlar oluşturmaktadır. %17,8'i esnaf, %18,4'ü serbest meslek sahibi, %5'i ev hanımı, %3,8'i öğrenci, %10,1'i ise diğer meslekleri yapmaktadır. Katılımcıların %32,9'u 3500-7000 TL, %29,1'i 7000-10.000 TL, %28,5'i 3500 TL ve altı ve %9,5'i ise 10.000 TL üzeri gelire sahiptir. Ankete katılanların çoğunu eğitim seviyesi yüksek, genelde memur olan ve gelir düzeyi çok düşük olmayan kısım oluşturmaktadır.

Katılımcıların Harput Geleneksel Dokunun Korunmasına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde, katılımcının “geleneksel doku, tarihi ev, tescil” kavramına ilişkin sorular yönetilmiş, tarihi bölgede yaşamının zorlukları sorgulanmış, korumanın gerekliliği, korumada yetkili kurum ve kuruluşlara yönelik bilgi düzeyi ve yerel yönetim çalışmalarından memnuniyet durumu araştırılmıştır.

Katılımcıların %77,8’i tarihi (geleneksel) dokunun ne anlama geldiğini bildiğini, %22,2’si ise bilmediğini ifade etmiştir. Katılımcılara “Çevrenizde geleneksel dokuya sahip yapılar bulunuyor mu?” sorusu sorulmuştur. Verilen yanıtlar cinsiyete göre incelendiğinde kadınların %57,1’inin erkeklerin %50,5’inin çevresinde geleneksel dokuya sahip evlerin bulunduğunu belirtmişlerdir. Kadınların %24,5’i, erkeklerin ise %34,9’u bu ifadeye bilmiyorum yanıtı vermişlerdir.

Tablo-1: Katılımcıların “çevrenizde geleneksel dokuya sahip yapılar bulunuyor mu?” ifadesine verdikleri yanıtlar

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Bilmiyorum	12	24,5	38	34,9
Evet	28	57,1	55	50,5
Hayır	9	18,4	16	14,7
Toplam	49	100	109	100

Katılımcılara “Tarihi ve kültürel çevre sizin için ne ifade ediyor?” sorusu yöneltilmiş ve yanıtlar incelendiğinde %66,5’inin “gelenek, görenek ve tarihi değerleri ile geçmişin izini taşıyan kent ve kasabalar”, %13,3’ünün “eski yıkılmış ve içinde oturulamayan evlerin olduğu yerler”, %13,9’unun “turistlerin ziyaret ettiği yerler” şeklinde tanımladıkları belirlenmiştir. Tarihi ve kültürel çevre geçmiş dönemlerin sosyal, kültürel, ekonomik yapısını oluşturan, yaşam biçimini ve felsefesini yansıtan insan, mekân ve zaman arasındaki ilişkinin kurulmasını ifade eder. Buna göre katılımcıların önemli bir kısmının tarihi ve kültürel çevre algısının geçmişin izini taşıyan gelenek ve göreneklere ifade eden kent ve kasabalar şeklinde yanıt verdikleri söylenebilir.

Katılımcıların “Elazığ’da tarihi ve kültürel çevre denince akla ilk neresi gelir?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelendiğinde %89,2’sinin Harput Kalesi ifadesini kullandığı diğerlerinin ise Tarihi Palu Köprüsü, Palu Kalesi, Meryem Ana Kilisesi ve Kömürhan Köprüsü yanıtını verdikleri belirlen-

miştir. Yine aynı şekilde Elazığ'da “Tarihi kapalı çarşı, Eski Hükümet Konağı,Ulu Cami,Kurşunlu Cami,Balakgazi Anıtı ve Demir Kapı Han” önemli tarihi alanlar olmasına karşın ilk etapta bunlar akla gelmemektedir.Tarihi alanların bilinir olmasında tanıtım önemli bir unsurdur. Katılımcıların %76,6’sı Elazığ’ın (Harput’un) tanıtımının yeterince yapıldığını, %23,4’ü tanıtımın yeterli olduğunu düşünmektedir.

Tablo-2: Katılımcıların “tarihi ve kültürel çevre sizin için ne ifade ediyor?” ifadesine verdikleri yanıtlar

Tarihi ve kültürel çevre	N	%
Gelenek, görenek ve tarihi değerleri ile geçmişin izini taşıyan kent ve kasabalar	105	66,5
Eski yıkılmış ve içinde oturulamayan evlerin olduğu yerler	21	13,3
Turistlerin ziyaret ettiği yerler	22	13,9
Diğer	10	6,3
Toplam	158	100,0

Tablo-3: Katılımcıların “Elazığ’da tarihi ve kültürel çevre denince akla ilk neresi gelir?” ifadesine verdikleri yanıtlar

Elazığ’da tarihi ve kültürel çevre	N	%
Harput Kalesi	141	89,2
Kömürhan Köprüsü	2	1,3
Meryem Ana Kilisesi	5	3,2
Tarihi Palu Köprüsü	5	3,2
Palu Kalesi	5	3,2
Toplam	158	100,0

Katılımcıların %54,4’ü tarihi evi “eskiye ait özellikleri taşıyan ev”, %25,3’ü “tescilli ev”, %15,2’si “ata yadigârı ev”, %3,8’i “onarılmayıp bırakılmış, içinde yaşanılmayan ev” olarak tanımlamaktadır. Tarihi dokuya sahip evlerin geçmişin izlerini taşıyan ve modern yapının özelliklerine karşılık mimari tasarımı bakımından farklılıklar gösteren ve geleneksel yaşamın izlerinin bulunduğu evler olarak tanımlandığı düşünüldüğünde, katılımcıların büyük bir kısmının tarihi evlerle ilgili algılarının, bu evlerin özelliklerini yansıttığı söylenebilir.

Katılımcıların “oturduğunuz evi nasıl tanımlarsınız?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelendiğinde %70,3’ünün apartman dairesi, diğerlerinin ise gecekondu, müstakil, tarihi ev ve diğer yanıtı verdikleri belirlenmiştir. Araştırma, Harput’ta yapılmasına karşılık, apartman dairesinde oturan kişilerin sayısının fazla olması, bu kişilerin aynı zamanda şehir merkezinde de evlerinin bulunmasından kaynaklanabilir.

Tablo-4: Katılımcıların “sizce tarihi ev ne demektir?” ifadesine verdikleri yanıtlar

Tarihi ev	N	%
Ata yadigarı	24	15,2
Eskiye ait özellikleri taşıyan ev	86	54,4
Tescilli Ev	40	25,3
Onarılmayıp bırakılmış, içinde yaşanılmayan ev	6	3,8
Diğer	2	1,3
Toplam	158	100,0

Tablo-5: Katılımcıların “oturduğunuz evi nasıl tanımlarsınız?” ifadesine verdikleri yanıtlar

	N	%
Apartman Dairesi	111	70,3
Gecekondu	12	7,6
Müstakil	10	6,3
Tarihi ev	7	4,4
Yurt(KYK)	1	,6
Diğer	17	10,8
Toplam	158	100,0

Katılımcıların %39,2’si ailesi burada olduğu için ve %24,1’i iş/meslek için ve %35,2 si diğer nedenlerden dolayı Harput’ta yaşamayı tercih etmektedir. Buna göre katılımcıların Harput’taki evlerde oturmaya devam etmesinde eski binaların restore edilmesi ya da eski binaların yıkılarak yerine yenisinin yapılması gerektiği söylenebilir.

Tablo-6. Katılımcıların “neden Harput’ta yaşamayı tercih ettiniz?” ifadesine verdikleri yanıtlar

	N	%
Ailem burada olduğu için	62	39,2
Geleceğim için	1	0,6
İş/meslek için	38	24,1
Tarihi geçmişinin çok zengin olması	1	0,6
Diğer	56	35,2
Toplam	158	100,0

Çalışma kapsamında katılımcılara koruma kavramı ile ilgili sorular sorulmuştur. “Sizce yaşadığınız yerdeki (tarihi) binalar korunmalı mı?” ifadesine katılımcıların yanıtları cinsiyete göre incelendiğinde kadınların %30,6’sı erkeklerin ise %32,1’i inin sadece tarihi binalar yanıtı verdiği,

kadınların %36,7'sinin erkeklerin ise %51,4'ünün de tarihi binalar bahçesiyle birlikte yanıtı verdikleri belirlenmiştir.

Tablo-7: Katılımcıların “sizce yaşadığınız yerdeki (tarihi) binalar ne şekilde korunmalıdır?” ifadesine verdikleri yanıtlar

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Sadece tarihi binalar	15	30,6	35	32,1
Tarihi binalar bahçesiyle birlikte	18	36,7	56	51,4
Tarihi binalar mahallesiyle	11	22,4	15	13,8
Tarihi binalar sokağıyla	5	10,2	3	2,8
Toplam	49	100	109	100

“Sizce yaşadığınız yerdeki (çevrenizdeki) binalar neden korunmalı?” ifadesine katılımcıların %46,2'si “gelecek nesillere kültür mirası olduğu için (çocuklarımıza kalması için)”, %37,3'ü “tarihimizi hatırlattıkları için”, %7'si “eski oldukları için”, %5,1'inin “turistlerin ziyaret etmesi için” yanıtını vermiştir. Binaların korunma nedenine ilişkin katılımcıların görüşleri incelendiğinde bu binaların tarihi olması ve bu kültürün gelecek nesillere aktarılması şeklinde ifade ettikleri belirlenmiştir. Tarihi yapıların korunmasında sosyal, ekonomik ve fiziksel sürdürülebilirliğin sağlanması önemlidir. Bu anlamda katılımcılar sürdürülebilir korumanın esaslarını belirtmiştir.

Tablo-8: Katılımcıların “sizce yaşadığınız yerdeki (çevrenizdeki) binalar neden korunmalı?” ifadesine verdikleri yanıtlar

	N	%
İz bıraktıkları için	1	,6
Eski oldukları için	11	7,0
Gelecek nesillere kültür mirası olduğu için (çocuklarımıza kalması için)	73	46,2
Tarihimizi hatırlattıkları için	59	37,3
Turistlerin ziyaret etmesi için	8	5,1
Diğer	6	3,8
Toplam	158	100,0

“Sizce yaşadığınız yerdeki (çevrenizdeki) yapılar kim tarafından korunmalı?” ifadesine katılımcıların %53,1'i “devlet (Kültür ve Turizm Bakanlığı)”, %30,4'ü “hepsi”, %8,2'si “Belediye” ve diğerleri ise sivil toplum kuruluşları, mülk sahibi şeklinde yanıtlar vermiştir. Devlet, belediye ve hepsi seçeneklerinin çoğunlukta olması katılımcının, korumadan sorumlu kurum ve kuruluşların farkında olduğunu göstermektedir.

Tablo-9: Katılımcıların “sizce yaşadığınız yerdeki (çevrenizdeki) yapılar kim tarafından korunmalı?” ifadesine verdikleri yanıtlar

	N	%
Belediye	13	8,2
Devlet (Kültür ve Turizm Bakanlığı)	84	53,1
Mülk Sahibi	8	5,1
Sivil toplum kuruluşları	3	1,9
Diğer	2	1,2
Hepsi	48	30,4
Toplam	158	100,0

Katılımcıların “Harput’taki binaların korunması konusunda çalışan sivil toplum kuruluşları biliyor musunuz? (dernek, vakıf vb.)” ifadesine verdikleri yanıtlar incelendiğinde %34,2’sinin evet, %65,8’inin hayır yanıtı verdikleri belirlenmiştir. Katılımcıların çoğu Harput’taki STK olarak “Harput-Der” faaliyetlerinden haberi olmadığı belirlenmiştir. 2012 yılında Harput’un sosyo-kültürel ve fiziksel kimliğinin korunması amacıyla Harput-Der günümüzde Harput’ta koruma konusunda çalışma yapan tek STK olarak varlığını sürdürmektedir. Dernek Harput iç kale 6. Bölge kazı çalışmaları ve buradaki çalışma alanlarının üzerini saç çatı ile kapatma faaliyetlerinde etkili olmuştur. Katılımcıların “Eğer var ise bu sivil toplum kuruluşlarının (dernek, vakıf vb.) tarihi evlerin korunması konusunda yapıları çalışmalar yeterli mi?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelendiğinde %59,5’inin “bilmiyorum”, %33,1’inin “hayır”, %9,5’inin ise “evet” yanıtı verdikleri belirlenmiştir.

“Harput’taki tarihi çevreyi korumak için sizin bir çalışmanız/çabanız var mı?” ifadesine katılımcıların %89,9’u “hayır” %5,7’si “evet” ve %4,4’ü ise “diğer” yanıtını vermiştir. Koruma konusunda çabası olanlar “arkeoloji çalışması, basın yoluyla anlatım, eski yapıları tahrip etmeme, katıldığım toplantılarda şehir, medeniyet ve kültür konularında konuşuyorum, restorasyon” şeklinde çalışmalarda bulduklarını belirtmiştir. Bu durum koruma konusunda bilgilendirme, eğitim gibi faaliyetlerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Çalışmada, katılımcıların tarihi bölgede yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarına giren konularla ilgili memnuniyet düzeyleri ölçülmüştür. Katılımcılardan kadınların %30,6’sı çok memnun, %57,1’i memnun, erkek katılımcıların ise %28,4’ü çok memnun, %51,4’ü yerel yönetimlerin Harput’un korunmasına ilişkin yaptıkları çalışmalardan memnundur.

Tablo-10: Katılımcıların “yerel yönetimlerin Harput’un korunmasına ilişkin yaptıkları çalışmalardan memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Çok Memnunum	15	30,6	31	28,4
Memnunum	28	57,1	56	51,4
Kararsızım	8	16,3	11	10,1
Toplam	49	100	22	100

Katılımcıların “Harput’taki tarihi evlerin restorasyonundan memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların % 44,9’u Harput’taki tarihi evlerin restorasyonundan memnundur. Bunu %24,7 ile “memnun değilim”, %15,2 ile “kararsızım”, %8,9 ile “hiç memnun değilim” ve %6,3 ile ise “çok memnunum” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Harput’taki sokakların yenilenmesinden memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların %40,5’i Harput’taki sokakların yenilenmesinden memnundur. Bunu %29,7 ile “memnun değilim”, %12 ile “kararsızım”, %10,8 ile “hiç memnun değilim” ve %7 ile ise “çok memnunum” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Harput’taki türbelerin restorasyonundan memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların %39,9’u türbelerin restorasyonundan memnundur. Bunu %25,9 ile “memnun değilim”, %15,2 ile “kararsızım”, %9,5 ile “hiç memnun değilim” ve %9,5 ile ise “çok memnunum” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Harput’taki çeşmelerin restorasyonundan memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların % 32,3’ü çeşmelerin restorasyonundan memnundur. Bunu %24,7 ile “memnun değilim”, ve %15,8 ile ise “çok memnunum”, %14,6 ile “kararsızım”, %12,7 ile “hiç memnun değilim” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Harput’taki camilerin restorasyonundan memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların % 42,4’ü camilerin restorasyonundan memnundur. Bunu %20,3 ile “kararsızım”, %15,8 ile “çok memnunum”, %13,9 ile “memnun değilim” ve %7,6 ile ise “hiç memnun değilim” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Harput’taki park/bahçe düzenlemelerinden memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların %42,8’i park /bahçe düzenlenmesinden memnundur. Bunu %17,7 ile “memnun

değilim”, %17,1 ile “kararsızım”, %15,2 ile ise “çok memnunum” ve %7 ile “hiç memnun değilim” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Harput’taki aydınlatmadan memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların %38,6’sı aydınlatmadan memnundur. Bunu %19,6 ile “memnun değilim”, %17,7 ile “kararsızım”, %17,7 ile ise “çok memnunum” ve %6,3 ile “hiç memnun değilim” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Harput’taki alt yapı (elektrik, su, doğalgaz, internet) tesislerinden memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların %27,2’si teknik alt yapıdan memnun değildir. Bunu %26,6 ile “memnunum”, %22,2 ile “kararsızım”, %12 ile “hiç memnun değilim” ve %12 ile ise “çok memnunum” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Harput’taki kent mobilyalarının (çöp kovası, oturma elemanı vs) yerleştirilmesinden memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların %37,3’ü kent mobilyalarının yerleştirilmesinden memnundur. Bunu %21,5 ile “kararsızım”, %18,4 ile “memnun değilim”, %12,7 ile “çok memnunum” ve %10,1 ile ise “hiç memnun değilim” yanıtı takip etmiştir.

Katılımcıların “Belediye’nin Harput’a yapmış olduğu yatırımlardan memnun musunuz?” ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların %40,5’i belediyenin yatırımlarından memnundur. Bunu %17,1 ile “memnun değilim”, %16,5 ile “kararsızım”, %13,9 ile “çok memnunum” ve %12 ile ise “hiç memnun değilim” yanıtı takip etmiştir.

Tablo-11: Katılımcıların Harput’un korunmasına ilişkin yapılan çalışmalardan memnuniyet düzeyleri

Sorular	Çok Memnun		Memnunun		Kararsızım		Memnun Değilim		Hiç Memnun Değilim	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Harput’taki tarihi evlerin restorasyonundan memnun musunuz?	10	6,3	71	44,9	24	15,2	39	24,7	14	8,9
Harput’taki sokakların yenilenmesinden memnun musunuz?”	11	7	64	40,5	19	12	47	29,7	17	10,8

Harput'taki türbelerin restorasyonundan memnun musunuz?	15	9,5	63	39,9	24	15,2	41	25,9	15	9,5
Harput'taki çeşmelerin restorasyonundan memnun musunuz?	25	15,8	51	32,3	23	14,6	39	24,7	20	12,7
Harput'taki camilerin restorasyonundan memnun musunuz?	25	15,8	67	42,4	32	20,3	22	13,9	12	7,6
Harput'taki park/bahçe düzenlemelerinden memnun musunuz?	24	15,2	68	42,8	27	17,1	28	17,7	11	7
Harput'taki aydınlatmadan memnun musunuz?	28	17,7	61	38,6	28	17,7	31	19,6	10	6,3
Harput'taki alt yapı (elektrik, su, doğalgaz, internet) tesislerinden memnun musunuz?	19	12	42	26,6	35	22,2	43	27,2	19	12
Harput'taki kent mobilyalarının (çöp kovası, otur-ma elemanı vs) yerleştirilmesinden memnun musunuz?	20	12,7	59	37,3	34	21,5	29	18,4	16	10,1
Belediye'nin Harput'a yapmış olduğu yatırımlardan memnun musunuz?	22	13,9	64	40,5	26	16,5	27	17,1	19	12

Anket sonuçlarına göre katılımcıların bir kısmı tarihi ve geleneksel dokunun ne anlama geldiği ile ilgili bilgi sahibi olmalarına karşılık, bu bağlamda Harput'un tanıtımının yeterince yapılmadığı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların büyük bir kısmının Harput'taki binaların korunması konusunda çalışan sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi sahibi olmadıkları ve çalışmaların yetersiz olduğu yaşanan yerdeki tarihi binaların bahçesi, mahallesi ve sokağı ile birlikte korunması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Harput'taki restorasyon çalışmaları, sokakların yenilenmesi, türbelerin restorasyonu, camilerin restorasyonu, park ve bahçe düzenlemeleri, aydınlatma, kent mobilyalarının yerleştirilmesi ve belediyenin Harput'a yaptığı yatırımlardan katılımcıların önemli bir kısmının memnun olduğu fakat alt yapı noktasında memnuniyetsizlik belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Tarihsel süreçte meydana gelen değişimler sonucunda önemli bir kültür ve ticaret merkezi olan Harput şehri geçmişteki kentsel önemini kaybetmiş, tarihi kent dokusu ve özgün karakteri yok olma riskiyle karşı karşıya

kalmıştır. Harput'un tarihini, kültürel ve doğal niteliklerini koruyabilmesi, yeniden hareketli bir kent haline gelebilmesi, turistik ve rekreasyon alanlarını kentsel dokuya göre sürdürülebilir bir şekilde geliştirebilmesi için mekânsal örgütlenme sürecinin incelenmesi önem taşımaktadır (Topçu, Çet, Has, 2013). Kentsel çevrenin etkin planlaması ve yönetimi; bireysel, toplumsal, yerel ve ulusal düzeyde; özel, kamu ve gönüllü kuruluşlar arasında koordineli bir eylem ve davranış birliğini gerektirmektedir (Yener ve Arapkirlioğlu, 1996). Yerel yönetimlerin Harput bölgesindeki geleneksel dokuyu korumadaki rolüne ilişkin yapılan değerlendirmede aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Tarihi ve kültürel çevre kavramının katılımcılarda gelenek, görenek ve tarihi değerleri ile geçmişin izini taşıyan kent ve kasabalar şeklinde algıya sahip oldukları görülmüştür.
- Elazığ'da tarihi ve kültürel çevre olarak ilk akla gelen yerin Harput Kalesi olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç Harput kalesinin bölgeyle özdeşleştiğini göstermektedir.
- Harput'un tanıtımı yeterince yapılmamaktadır.
- Katılımcıların oturdukları evleri genellikle apartman dairesi şeklinde tanımladıkları ve katılımcıların yaklaşık %5'inin tarihi evlerde oturdukları görülmüştür.
- Katılımcıların büyük bir kısmının oturdukları evden memnun oldukları, memnun olmayanların ise komşu, evin eski olması, konfor durumunun kötü olması, yapı malzemesinin kötü olması ve bakımsızlık gibi nedenlerle memnun olmadıkları belirlenmiştir.
- Katılımcıların önemli bir kısmının halen tarihi evde oturmak istedikleri belirlenmiştir.
- Katılımcıların %15'inin oturdukları evlerin tescilli ev özelliği taşıdığı ifade edilmiştir.
- Yaşadıkları çevreden memnun olmayan katılımcıların binaların bakımsız olması, kalabalık ve yoğun olması, plansız projesiz beton yığını şeklinde olması, güvenli çevre olmaması, alt yapıların kötü olması ve düzenli bir kentleşme olmaması gibi nedenler belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların çoğu binaların yıkılıp yerine yeni apartmanlar yapılması, altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve binaların onarım görmesi gibi durumlarda buralarda oturmaya devam edecekleri belirtilmiştir.
- Katılımcıların önemli bir kısmının ailesinin burada olması ve iş/meslek nedeniyle Harput'ta yaşamayı tercih ettikleri ifade edilmiştir.

• Katılımcıların büyük bir kısmının yaşadıkları yerdeki tarihi binaların bahçesi, mahallesi ve sokağı ile birlikte korunması gerektiğini düşünmektedirler.

• Katılımcıların büyük bir kısmının Harput'taki binaların korunması konusunda çalışan sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi sahibi olmadıkları ifade edilmiştir.

• Sivil toplum kuruluşlarının tarihi evlerin korunması ile ilgili yaptıkları çalışmaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir;

• Katılımcıların önemli bir kısmının Harput'taki restorasyon çalışmalarından memnun olmalarına karşılık yapılan çalışmalar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Bu bakımdan bölgede yaşayan halkın yapılan restorasyon çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.

• Harput'ta çeşitli sivil toplum kuruluşları bulunmasına rağmen, bu kuruluşların Harput geleneksel dokusunun korunmasına ilişkin yeterli düzeyde çalışmalar gerçekleştirmedikleri, gerçekleştirilen bazı çalışmaların ise halkta yeterince farkındalık meydana getirmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Harput geleneksel dokusunun korunmasında sivil toplum kuruluşlarının daha aktif bir rol üstlenmeleri sağlanmalıdır.

• Katılımcıların büyük bir kısmının geleneksel dokunun korunmasına ilişkin herhangi bir çalışmalarının olmadığı görülmüştür. Geleneksel doku ile iç içe yaşayan yerel halkın bu dokunun korunmasına ilişkin çalışmalarının bulunmaması geleneksel dokunun sürdürülebilir ve korunabilir olmasında önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Geleneksel dokunun korunması belediye ve sivil toplum kuruluşlarının yanında yerel halkın da bu konudaki farkındalığı ile sağlanabilir. Harput geleneksel dokusunun korunmasında yerel halk başta olmak üzere farklı aktörlerle işbirliği yapılmalı ve yerel halkın farkındalığı artırılmalıdır.

• Harput'un geleneksel dokusunun korunmasında yerel yönetimlerin bazı faaliyetlerinin bulunmasına karşılık bu çalışmaları yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Yerel yönetimlerin daha etkin bir şekilde Harput geleneksel dokusunun korunmasına yönelik faaliyetleri gerçekleştirmeleri için yerel ve merkezi otoriteler tarafından projeler geliştirilmelidir.

• Tarihi çevreleri ve kültürel mirasın korunmasına yönelik gerçekleştirilen uygulamalarda başarı oranlarının artırılması için kentsel planlama çalışmaları bir bütün olarak düşünülmelidir.

• Tarihi çevreler ile kent ve kentli ilişkisi kurularak tarihi dokuların kent yaşamına entegrasyonu sağlanmalıdır. Kentte bulunan koruma alanları ve sit alanlarının yaşatılması yalnızca bir kurumun sorumluluğuna bırakılmadan

farklı sektörlerle işbirliği yapılarak koruma sağlanmalıdır. Koruma kararları alınırken yerel halkın katılımı sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, tarihi bölgedeki mekânsal ve işlevsel değerlerin korunabilmesi, sosyo-ekonomik, kültürel ve fiziksel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için mevcut durum tespit edilerek ve Koruma Amaçlı İmar Planı kararlarına uygun olarak çalışmaların yerel yönetimler tarafından desteklenmesi önemlidir. Öncelikle, yerel halk ve yerel yönetimlerde koruma bilincinin oluşturulması ve bu doğrultuda uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Kaynaklar

Akbulut, B. (2022), “Tarihi ve Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Tekkeköy Belediyesi Örneği”, Uluslararası Göbeklitepe’den Bugüne Türkiye’nin Tarihi ve Kültürel Mirası Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı, 21.

Akpirinç, E.,-Mancı, A. R. (2019), “Yerel Halkın Kültürel Miras Farkındalığı Ve Deneyimi: Şanlıurfa Örneği”, International Journal of Contemporary Tourism Research, 3(2), 245-260.

Arseven, C. E. (2018), “Sanat Ansiklopedisi IV”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1758. Eser, Gültekin, “Ülkemizdeki taşınmaz kültür varlıklarının restorasyonuna ilişkin sorunlar”, <http://www.restoraturk.com/index.php/incelemler/242-ulkemizdeki-tasinmazkultur-varliklarinin-restorasyonuna-iliskin-sorunlar> (Erişim Tarihi: 07.02.2018)

Arslan, H. (2013), “Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Dışlanma: Narlıdere Kentsel Yenileme Projesinin Sosyal Dışlanma Ekseninde İncelenmesi”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 16(1), 1-45.

Aytaç, İ. (2017), “Harput İç Kale Kazılarında 2014-2015 Sezonunda Bulunan Bizans Dönemi Sikkeleri”, Social Sciences, 12(3), 140-153.

Baç, S. (2012), “Tarihi Kentlerde Koruma Kavramının Mekân-Dizim Yöntemi Üzerinden Araştırılması-Bergama Örneği”, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Basmacı, D. (2017), “Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Beyoğlu Belediyesi Örneği” AURUM Journal of Engineering Systems and Architecture, 1(2),.

Bekele, M. K., Pierdicca, R., Frontoni, E., Malinverni, E. S., & Gain, J. (2018). A survey of augmented, virtual, and mixed reality for cultural heritage. *Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH)*, 11(2), 1-36.

Çakar, E.-Uzun, C. (2017), Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812), Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları No:3

Çelikdemir, M. (2019), “Harput’un Elazığ’a Nakli”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29(2), 425-430.

Çetinkaya, E (2014), “Harput Kalesi ve Yakın Çevresinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Danık, E. (2001), Ortaçağda Harput, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Elazığ Belediyesi. (2006), Koruma Amaçlı İmar Planı Analiz Paftaları.

Elazığ Belediyesi. (2022), “Elazığ Belediyesi Kent Rehberi”, <https://www.elazig.bel.tr/kent-rehberi/cografi-yapi/217/> (Erişim: 15.03.2022).

Eres, Z. (2013), “Türkiye’de Geleneksel Kırsal Mimarinin Korunması: Tarihsel Süreç, Yasal Boyut”, Prof. Dr. Nur Akın’a Armağan–Mimari ve Kentsel Koruma, 457-469.

Harput. (2021), “Harput”, <https://Harput.web.tr/#Harput> (15.03.2022).

Kıraç, C. M. (2019), Harput Kentinde Mekânsal Organizasyonun İrdelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kızıroğlu, İ. (2022) “Harput ve Çevresi Tarihi”, Tarih Araştırmaları Dergisi, 41(72), 31-53.

KUDEB. (2021), “Kültür varlıklarına yönelik olarak yapılan çalışmalar”, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44966/koruma-uygulama-ve-denetim-burolari-kudeb.html> Erişim tarihi: 15.06.2022

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022), “Harput”, Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, <https://elazig.ktb.gov.tr/TR-187349/Harput.html> (Erişim: 15.03.2022).

Negiz, N. (2017), “Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek”, Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi, 3(1), 159-172.

Öztürk, S., Işınkaralar, Ö., Yılmaz, D.,-İhtiyar, M. (2020). Koruma yaklaşımı olarak tarihi bir güzergâhın kültür rotasına dönüştürülmesi: Kastamonu örneği. Turar Turizm ve Araştırma Dergisi, 9(2), 144-159.

Öztürk, T. (2013), “Harput’ta Yapılan Restorasyon Çalışmaları”, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ.

Seçkin, G. (2020), “Geleneksel Kent Dokusunun Korunması: Çankırı Örneği”, Mimarlık ve Yaşam, 5(2), 261-275.

Topçu, S. (2014), “Tarihi ve Kültürel Bilincin İncelenmesi: Harput Kalesi örnekleme”, Education Sciences, 9(2), 99-119.

KTVKK. (1983). *Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu*. Kanun No: 2863, 23/07/1983 tarih ve 18113 sayılı resmi gazete. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2863.pdf> (Erişim: 15.01.2023).

Topçu, S., Çet, A., Has, H. (2013). “Elazığ İli Harput Mahallesi İlişkin Tarihsel ve Kültürel Bilinç Durumu”, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ 23-25 Mayıs 2013.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022), “Yıllara Göre İl Nüfusları”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500> Erişim tarihi: 15.03.2022

Yener, Z. ve Arapkirlioglu, K. (1996). “Şart mı, Ne Şartı Avrupa Kentsel Şartı”, *AdaKentliyim*, 2(6).

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 10, Sayı: 19, Mart 2023, s. 41-58, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 10, Issue 19, March 2023, pp. 41-58

Araştırma Makalesi/Research Article

ŞEYH ÖMER EFENDİ VE KENDİSİNE YAZILAN “BÜTÜN DÜNYÂ YALAN İMİŞ” ŞİİRİ

*Sheikh Ömer Efendi and the Poem of the “The Whole World is Lie”
Written for Him*

Abdulsamet DEMİRBAĞ¹

Geliş/Received: 16.01.2023

Kabul/Accepted: 02.04.2023

Öz

Tarih boyunca pek çok âlim ve mutasavvıf şahsiyetlerin yetiştiği yörelerden biri de Elazığ'ın Palu ilçesidir. Bu şahsiyetlerin dinî, ilmî ve tasavvufî çalışmaları bölgenin ilmî ve kültürel kimliğinin inşasında önemli rol oynamıştır. Palu'nun Andılar (Sağona) köyünü yurt edinen Molla Kasım Hoca ailesi de ilim ve kültür faaliyetlerini nesilden nesile sürdürmeyi kendilerine vazife addeden bir soy olarak bilinmektedir. Bu soyun bir ferdi olan Şeyh Ömer Efendi, ilmî kişiliğinin yanında yöre insanı arasındaki anlaşmazlıkları sulha kavuşturma adına gayret gösteren saygın bir kanaat önderi olmuştur. Yöre halkı da bu şahsiyetin vefatı üzerine şiirler kaleme alarak kendisine duydukları muhabbet ve ardından duydukları üzüntüyü dile getirmiştir. Bu çalışmada önce hayatı hakkında yazılı kaynaklarda pek bilgi bulunmayan Şeyh Muhammed Efendi'nin (Hacı Baba) oğlu Şeyh Ömer Efendi hakkında bilgi verilecektir. Sonra Palu'nun Üçdeğirmenler köyünde yaşamış Ahmet Efendi'nin Şeyh Ömer Efendi hakkında kaleme aldığı Bütün Dünyâ Yalan İmiş adlı şiirin çeviri yazısı ve tahlili yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Ömer Efendi, Bütün Dünyâ Yalan İmiş, şiir, metin, tahlil.

Abstract

Palu district of Elazığ is one of the regions where many scholars and sufi personalities grew up throughout history. The religious, scientific and mystical studies of these personalities played an important role in the construction of the scientific and cultural identity of the region. Molla Kasım Hodja family, who settled in the village of Andılar (Sağona) in Palu, is also known as a lineage that considers it their duty to continue their scientific and cultural activities from generation to

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sametdemirbag@munzur.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0438-2419

generation. Sheikh Ömer Efendi, who is a member of this lineage, became a respected opinion leader who made an effort to reconcile the disagreements among the local people besides his scientific personality. The local people also wrote poems on the death of this person and expressed their love for him and the sadness they felt afterwards. In this study firstly information will be given about Sheikh Ömer Efendi, son of Sheikh Muhammed Efendi (Hacı Baba), whose life is not known in written sources. Then the translation and analysis of the poem “The Whole World is Lie” written by Ahmet Efendi, who lived in Üçdeğirmenler village of Palu, about Sheikh Ömer Efendi will be made.

Keywords: Sheikh Ömer Efendi, The Whole World is Lie, Poetry, text, analysis.

Giriş

İlmî ve kültürel hazinelerin aktarımında Anadolu topraklarındaki mümtaz şahsiyetlerin çaba ve gayretlerinin çok önemli bir yeri vardır. Memleketlerin birlik ve beraberliğinin tesisinde ve dirliğin sağlanmasında rol oynayan önemli etmenlerin başında da karşılık beklemeden yapılan bu hizmetler gelmektedir. Şehirlerin maddeten bayındır hâle gelmesinde maddi gayretler söz konusu iken insanların ihya olmasında ise ilmî ve kültürel faaliyetlerin etkisinin olduğu bilinmektedir. Ülkemizin hemen hemen her yerinde bir kısmı memleket sathında tanınan manevi önderler bulunmakla beraber çoğu sadece bulunduğu bölgede hizmet etmiş kahramanlar mevcuttur. Bu çerçevede Palu'nun Andılar (Sağona) köyünü yurt edinen Molla Kasım Hoca ailesinin önemli vazifeleri icra ettiği bilinmektedir.

Yazılı kaynaklarda hayatı hakkında pek bilgi bulunmayan Molla Kasım Hoca'nın torunu Şeyh Ömer Efendi 1884 yılında Palu'nun Andılar (Sağona) köyünde doğmuştur. Babası yörenin önemli âlimlerinden Şeyh Muhammed Efendi (Hacı Baba), annesi Ayşe Hanım'dır. İlk eğitimini babası Şeyh Muhammed Efendi'den alan Şeyh Ömer Efendi, daha sonra ağabeyi Şeyh İbrahim Efendi² ile birlikte Andılar (Sağona) Medresesinde ilmî tedrisatına devam etmiştir. Fıkıh, tefsir, kelim, hadis gibi alanlarda kendini yetiştiren Şeyh Ömer Efendi, babası Şeyh Muhammed Efendi'nin vefatı üzerine Andılar Medresesinde ağabeyi ile birlikte müderrislik görevinde bulunmuştur. Hem babası hem de ağabeyinin yanında birçok davanın sulha kavuşturulmasına şahitlik eden Şeyh Ömer Efendi, onlardan devraldığı bu vazifeyi devam ettirmiştir. Aynı zamanda Nakşî ve Kadirî şeyhi olan Şeyh Ömer

² Şeyh İbrahim Efendi, 1882 yılında Palu'nun Andılar (Sağona) köyünde dünyaya gelmiştir. İlmî kişiliğinin yanı sıra yaşadığı dönemde verdiği fetvalarla adından söz ettirmiştir. Nakşî ve Kadirî tarikatına bağlı Şeyh İbrahim Efendi, irşat görevini Palu ve yöresinde icra etmekle beraber zaman zaman Bingöl ve Diyarbakır yörelerinde de bu görevini devam ettirmiştir. 1927 yılında vefat eden Şeyh İbrahim Efendi, Palu'nun Andılar köyündeki Molla Kasım Hoca Türbesine defnedilmiştir (Nazik, S., Demirbağ A., Demirbağ M., 2021:15-16).

Efendi'nin Diyarbakır, Elazığ, Bingöl şehirleri ile Palu yöresinde irşat vazifesini yerine getirdiği de bilinmektedir. Hem şeyhliği hem de müderrisliğiyle tanınan Şeyh Ömer Efendi'nin şairlik yönünün olduğu bilinmekle beraber şiirlerine ulaşılammıştır. Mütevazı bir yaşam süren Şeyh Ömer Efendi, iki evlilik yapmış bu evliliklerden iki kız, beş erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. Ömrü boyunca birçok talebe yetiştiren ve kendini ilme adayan Şeyh Ömer Efendi, hacca gidene kadar bu görevini devam ettirmiştir. Çok arzuladığı hac farizasını yerine getirmek için 1945 yılında gittiği Mekke'de vefat eden Şeyh Ömer Efendi, Cennetü'l-Mualla kabristanına defnedilmiştir.³

1. “Bütün Dünya Yalan İmiş” Şiirinin Tahlili

Hac ibadeti, İslam'ın temel şartlarından olup belirli kurallar çerçevesinde yapılan malî ve bedenî bir ibadettir. Bu ibadeti yerine getirmek isteyen Müslümanlar, hem İslami bir vecibeyi yerine getirmenin hem de kutsal beldeleri görmenin heyecanını yaşamaktadır. Ulaşımın ve maddi imkânların bu denli gelişmediği zamanlarda hacca giden hacı adayları, kutsal beldeleri görmek ve hac farizasını yerine getirmek için birçok zorlukla karşı karşıya kalmışlardır. Bu zorluklardan biri de aylarca süren zorlu hac yolculuğudur. Bu uzun zaman dilimi, hem hacı adayları hem de hacı yakınları üzerinde duygusal birtakım etkiler bırakmıştır. Bu vesileyle kendilerine muhabbet duyulan kanaat önderlerinin hacca gidişi ve hacdan dönüşü için şiirlerin kaleme alındığı bilinmektedir. Bazen de bu saygın şahsiyetlerin kutsal beldelerde vefat etmesi üzerine şiirler yazılmıştır. Bu şiirlerden biri de Palu yöresinde tasavvufî ve ilmî kişiliğiyle tanınan Şeyh Ömer Efendi için yazılmıştır.

Bütün Dünya Yalan İmiş adlı bu şiir, Palu'nun Üçdeğirmenler köyünde yaşamış olan Ahmet Efendi⁴ tarafından kaleme alınmıştır. Ahmet Efendi'nin yazdığı bu şiir, Şeyh Ömer Efendi'ye duyduğu muhabbetin bir tezahürüdür. Şiirin Şeyh Ömer Efendi'nin ağzından kaleme alınması, ölüm hadisesinin ölenin ağzından âdeta canlı bir şekilde okuyuculara sunulması dikkat çekicidir. Bu yönüyle şiir tasvir, ifade ve çağrışımlar açısından önemlidir.

³ Bu bilgiler, 2000 yılında Şeyh Abud Efendi (Abidin Demirbağ) ile yapılan mülakatla tespit edilmiştir.

⁴ Ahmet Efendi, 1888 yılında Palu'nun Üçdeğirmenler (Herpünk) köyünde dünyaya gelmiştir. Babası ilmî kişiliğiyle tanınan Rıza Efendi, annesi Emine Hanım'dır. Aile büyüklerinin Erzurum'dan Palu'ya göç ettikleri bilinmektedir. Ahmet Efendi, ilk eğitimini babası Rıza Efendi'nin yanında almıştır. Sonraki eğitimine dair bir bilgi ise bulunmamaktadır. Hem ilmî hem de edebî yönü olan Ahmet Efendi, Palu'nun Üçdeğirmenler (Herpünk) ve Gömeçbağlar (Tilk) köylerinde fahri imamlık yapmıştır. Üç evlilik yapan Ahmet Efendi'nin beş erkek, beş kız çocuğu olmak üzere on çocuğu olmuştur. Mütevazı bir yaşam süren Ahmet Efendi, 1979 yılında Palu'nun Üçdeğirmenler köyünde vefat ederek bu köye defnedilmiştir. (Bu bilgiler, 02.01.2023 tarihinde Ali Rıza CİRİT ile yapılan mülakatla tespit edilmiştir.)

Çeviri yazısı yapılan metin, Ahmet Efendi'nin kendi el yazısı ile yazılmış olmamakla birlikte Ömer Faruk el-Kürdî tarafından istinsah edilmiştir. Söz konusu bu şiir, birçok müstensih tarafından çoğaltılarak yöre halkı tarafından çeşitli sohbet meclislerinde okunmuştur. Dolayısıyla elimizdeki metin, istinsah edilmiş metinlerden biridir. Ayrıca Şeyh Ömer Efendi'nin vefatı üzerine yazılan bu şiirin dışında ikinci bir şiirin olduğu bilinse de bu şiire ulaşılamamıştır.⁵

Orijinal metnine ulaşamadığından istinsah edilmiş metni esas alınan çalışmada harflerin, hareketlerin eksik veya yanlış kullanılmasından kaynaklı problemler mevcuttur. Metinde yazım yanlışı bulunan sözcüklerin doğru hâli göz önünde bulundurulmuş, söz konusu durum dipnotta belirtilmiştir. Şiirde sanat yapma endişesi ile sanatlı bir dil ve üslup kullanma endişesinden ziyade lirik bir anlatımın biçimlendirdiği sade ve tabii bir dil ve üslubun kullanıldığı söylenebilir. Yirmi üç dördlükten oluşan şiirde, Arapça ve Farsça birtakım kelime ve terkiplere yer verilmiştir. Bunlar çoğu dinî tasavvufi çevrelerce bilinen ve kullanılan göstergelerdir. Örneğin 2. dördlüğün 1 ve 3. mısraındaki *Şavm u şalât eyledim/Râh-ı Hicâzı boyladım*, 6. dördlüğün 1 ve 3. mısraındaki *Beytu'llâha dönüp gitsem/Hacerü'l-esvede yüzüm sürsem*, 12. dördlüğün 2. mısraındaki *Böyle imiş emr-i Yezdân*, 15. dördlüğün 2 ve 3. mısraındaki *Toprağımız Beytü'l-ğarem/Böyledir emr-i Zu'l-kerem*, 18. dördlüğün 3. mısraındaki *N'oldı server-i sultânımız*, 19. dördlüğün 2. mısraındaki *Nehy-i münker* ve 23. dördlükte yer alan *Mekke olur mağâm-ı tû/Hacı 'Ömerdür nâm-ı tû/Mücrim Ahmed dost-ı tû* gibi ifadeler kullanılmıştır. Şiirde “yüz sür-, takdire çare olma-, borçlu kal-” gibi deyimsel ifadeler de yer verilmiştir.

Hacerü'l-esvede **yüzüm sürsem** (6. dördlük)

Ki **takdire olmaz çâre** (17. dördlük)

Mevlâma **borçlu kalmadım** (16. dördlük)

Dördlüklerin sonunda tekrarlanan *Bütün dünyâ yalan imiş* mısraı ile şiirde bir ahenk sağlanmış olmakla beraber birtakım edebî sanatlardan da faydalanılmıştır. Özellikle şiirin ilk yirmi bir dördlüğünde, duygu ve düşüncelerin ölen kişinin ağzından anlatıldığı görülmektedir. “Sanatkârın kendisini ölmüş gibi göstererek veya ölünün ağzından konuşarak duygu ve düşüncelerini dile getirmesi” (Selçuk, 2019: 286) tekellüm-i sâmit olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla ölen kişinin ağzından yazılmış olan bu şiirin

⁵ Bu şiirin ele geçirilen birkaç mısraı şu şekildedir: “Belimden çözerler bendim kuşağım/Gözüme gelmiyor evim, uşağım/Yakasız gömlektir örtü döseğim/Ağla gönül ağla dünyâ yalandır/Yürü dünyâ yürü sonun virandır/Medet şimdiden sonra ahir zamandır.”

“tekellüm-i sâmit” sanatının güzel örneklerinden biri olduğu söylenebilir. Tekellüm-i sâmit sanatının yanında şiirde tenasüp, nidâ, mecâz-ı mürsel, istifham, telmih ve teşhis sanatlarına ait örneklere de rastlanmaktadır.

Aşağıdaki mısralarda birbiriyle bağlantılı sözcüklerin sıralanmasıyla tenasüp sanatına başvurulmuştur.

Şavm u *şalât* eyledim/*Hacc* u *zekât* söyledim/*Râh-ı Hicâzı* boyladım (2. dörtlük/tenasüp sanatı)

Beytu'llâha dönüp gitsem/Bütün *farzı* edâ itsem/*Hacerü'l-esvede* yüzüm sürsem (6.dörtlük/tenasüp sanatı)

Evlâd u *aḥbâbım* gezer/*Hasretile* ben kıldım *sefer* (8. dörtlük/tenasüp sanatı)

Bütün *yârân* u *aḥbâba* (13. dörtlük/tenasüp sanatı)

Hamd u *senâlar* eyledim/*Haccımı* edâ eyledim/*Mevlâma* borçlu kalmadım (16. dörtlük/tenasüp sanatı)

Emr-i ma'rûf itsem edâ/*Nehy-i münkerden* hem vedâ /Râzı olsun sizden *Hudâ* (19. dörtlük/tenasüp sanatı)

5. dörtlük ile 9. dörtlükte nidâ (seslenme) sanatının örneği verilmiştir.

Vücüdüm çok za'îf oldu/Maḳâmından nidâ geldi/ *Ömer* ömrün hitâm oldu/Bütün dünyâ yalan imiş (5. dörtlük/nidâ sanatı)

Hacı Selîm u *İbrâhîm*/Oḳu[yu]n *Ḳur'ânı* her dâyim/Nüzül itdi hem *‘Azrâ’îl[im]*/Bütün dünyâ yalan imiş (9. dörtlük/nidâ sanatı)

15. dörtlüğün ilk mısramda kalem sözcüğü ile kaderin ezelde takdir edildiği; ikinci mısradan ise yazılan kader bağlamında toprak sözcüğü ile Şeyh Ömer Efendi'nin mezarının kastedildiği belirtilerek mecâz-ı mürsel sanatı kullanılmıştır.

Ezelden yazıldı kalem/Toprağımız Beytü'l-ḥarem (15. dörtlük/mecâz-ı mürsel sanatı)

Şair 18. dörtlükte ölüm hadisesinin bir gün gerçekleşeceğine dikkat çekmek için soru sorarak anlamı güçlendirmek istemiş böylece istifham sanatına başvurmuştur.

Ḳanı ebû ecdâdımız/Hani güzel aḥavâtımız/N'oldı server-i sulṭânımız (18. dörtlük/istifham sanatı)

20. dörtlükte ise Hz. Muhammet'in mahşer gününde şefaatçi olacağına telmihte bulunulmuştur.

Muhammed Muştafâdur şâfi‘îmiz (20. dörtlük/telmih sanatı)

Şeyh Ömer Efendi'nin vefatından duyulan derin üzüntüyü vurgulamak için insana ait olan ağlama eylemi güneş ve ay için kullanılarak teşhis yapılmıştır.

Sana ağlar şems ü kamer (21. dörtlük/teşhis sanatı)

Çalışmaya konu olan bu şiirde Şeyh Ömer Efendi'nin hac farızasını yerine getirdikten sonra yaşadığı özlem ve vefatı ile ilgili bilgiler verilmektedir. Şiirde her dörtlük *Bütün Dünyâ Yalan İmiş* mısraı ile bitirilerek dünya hayatının geçiciliği ve ahiret hayatının ebediliği vurgulanmak istenmiştir. Ayrıca şiirin dörtlüklerinde işlenen konulardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Şiirin 2. dörtlüğünde *Şavm u şalât eyledim/Hacc u zekât söyledim/Râh-ı Hicâzı boyladım* mısralarıyla İslam'ın beş şartından olan namaz, oruç, hac ve zekât ibadetlerinden bahsedilmiştir. Bu ifadelerin şiirin başında kullanılması, bunların bir kulun asıl yapması gereken ibadetler olduğunu hatırlatması açısından önemlidir.

6. dörtlükte *Beytu'llâha dönüp gitsem/Bütün farzı edâ etsem/Hacerü'l-esvede yüzüm sürsem* mısralarıyla Şeyh Ömer Efendi'nin hac ibadetinden aldığı lezzeti tekrar yaşamak istediği ancak bir daha bu durumun mümkün olamayacağını kendisinde bıraktığı hüznün hâli ifade edilmektedir.

Şiirin 5 ve 7. dörtlüklerinde Şeyh Ömer Efendi'nin vefatından önceki hâli dile getirilmiştir. Kendisiyle birlikte hac farızasını yerine getiren kişilerin anlattıklarına göre de hastalığının şiddetinin artmasıyla birlikte renginin sarardığı, bitkin bir hâle düştüğü ifade edilmiştir:

Vücūdum çok za'îf oldu, Kalmadı tākātım benim/Şarardı vücūdum tenim

8. dörtlükte *Şağ u şola kıldım nazar/Evlād u aḥbābım gezer/Hasretile ben kıldım sefer* mısralarıyla Şeyh Ömer Efendi'nin aile efradına duyduğu özlem yansıtılmaya çalışılmıştır.

9. dörtlükte geçen *Hacı Selīm u İbrāhīm/Oḡu[yu]n Kur'ānı her dāyim/Nüzūl itdi hem 'Azrā'îl[im]* mısralarından Şeyh Ömer Efendi'nin vefatı esnasında müritleri Hacı Selim ile Hacı İbrahim'in yanında bulunduğu anlatılmaktadır.

10. dörtlükte *Rūḡumı alıp çün gitti/Maḡāmında karar etdi/Bütün ervāḫlar seyr etdi/Bütün dünyā yalan imiş* mısralarıyla Şeyh Ömer Efendi'nin ahirete irtihal ettiği dile getirilmektedir.

11. dörtlükte Şeyh Ömer Efendi'nin erkek çocuklarının ismi zikredilirken, 20. dörtlükte Şeyh Ömer Efendi'nin nereli olduğuna işaret edilmiş ve dedesi Molla Kasım Hoca'dan bahsedilmiştir.⁶

12 ile 13. dörtlükte geçen *Elvedā' eyledim sizden/Böyle imiş emr-i Yezdān/Rāzı olsun Hudā sizden* (12. dörtlük), *Selāmım hem helāl olsun/Bütün yārān u aḥbāba/Bizi fātiḥa ile aḥsın* (13.dörtlük) mısralarıyla geride kalanlar ile bir helalleşme ve ölüm gerçeğine teslimiyet söz konusudur.

16. dörtlükte geçen *Ḥamd u senālar eyledim/Hāccımı edā eyledim/Mevlāma borçlu ḳalmadım* mısralarıyla bir kulun Rabbine karşı olan borcunu ödemesinin verdiği huzur ifade edilmektedir.

17. dörtlükte Şeyh Ömer Efendi'nin geride kalanlar için vasiyeti anlatılırken 18. dörtlükte *Ḳanı ebū ecdādımız/Hani güzel aḥavātımız/N'oldī server-i sultānımız* dizeleriyle ecel vaktinin gelişyle ölüm hadisesinin vuku bulacağı ifade edilmiş ve bu husus birtakım örneklerle gözler önüne serilmiştir. Hatta üçüncü mısradaki Hz. Muhammed'in vefatına telmihte bulunarak hiç kimsenin bu dünyada kalmayacağı vurgulanmak istenmiştir.

21. dörtlükte *İsmin senin Ḥacı 'Ömer/Raḥmetle oldun mu'teber/Sana aḡlar şems ü kamer* ifadeleriyle Şeyh Ömer Efendi'nin vefatından duyulan üzüntü ve hac farızasını yerine getirdikten sonra vefat ettiği için artık kendisinin *Ḥacı* hitabına mazhar olduğu anlatılmıştır.

23. dörtlükte *Mekke olur maḳām-ı tū/Ḥacı 'Ömerdür nām-ı tū/Mücrim Aḥmed dost-ı tū* mısralarıyla Şeyh Ömer Efendi'nin Mekke'ye defnedildiği, kendisinin artık tam manasıyla *Ḥacı Ömer* olarak bilindiği, şiiri kaleme alan Ahmet Efendi'nin isminin zikredildiği görülmektedir.

2. “Bütün Dünya Yalan İmiş” Şiirinin Çeviri Yazısı

Hazā Ḳaşıde-i Ḥacı 'Ömer Efendi İbni Ḥacı Muḥammed Efendi İbni Şeyh Ḳāsım Ḥoca İbni 'Ömer

⁶ Şeyh Ömer Efendi'nin dedesi Molla Kasım Hoca, (1805/1810-1888) yılları arasında Andılar (Sağona) köyünde yaşamış, Nakşi ve Kadiri şeyhlerindedir. Molla Kasım Hoca, Andılar köyünde kendi ismiyle bilinen türbe içerisinde medfundur (Demirbağ A.; Demirbağ M., 2018:265-267).

1

Terk eyledim kıvam u aḥbāb
Böyle imiş emr u ḥiṭāb⁷
Bir gün olur emr u ḥisāb
Bütün dünyā yalan imiş⁸

2

Şavm u şalāt eyledim
Ḥacc u zekāt söyledim
Rāh-ı Ḥicāzı boyladım
Bütün dünyā yalan imiş

3

Kefene sardılar bizi
Edā edin siz bu farzı
‘Avf eylesin günāhımızı
Bütün dünyā yalan imiş

4

Şarḥ u şerāiṭle⁹ gitsem
‘Arafāt Dağına çıksam
Nice dürlü niyāz etsem
Bütün dünyā yalan imiş

5

Vücūdum çok za‘if oldu
Maḳāmından¹⁰ nidā geldi
‘Ömer ‘ömrün ḥitām oldu
Bütün dünyā yalan imiş

⁷ Metinde şeklinde yazılmıştır.

⁸ Bu şiirin her dörtlükte tekrarlanan son mısraının *Gördüğüm dünyā yalan imiş* şekliyle söylendiği de bilinmektedir.

⁹ Metinde şeklinde yazılmıştır.

¹⁰ Metinde şeklinde yazılmıştır.

6

Beytu'llāha dönüp gitsem
Bütün farzı¹¹ edā etsem
Hacerü'l-esvede yüzüm sürsem¹²
Bütün dünyā yalan imiş

7

Qalması tākātım benim
Şarardı vücūdum benim
Ağıtdı gözümde yaşım
Bütün dünyā yalan imiş

8

Şağ u şola kıldım nazār
Evlād u aḥbābım gezer
Hasetle ben kıldım sefer
Bütün dünyā yalan imiş

9

Hācı¹³ Selīm u İbrāhīm¹⁴
Oqu[yu]n Qur'ānı her dāyim
Nüzūl etdi hem 'Azrā' il[im]
Bütün dünyā yalan imiş

10

Rūḥımı alıp çün gitdi
Maḳāmında qarār etdi
Bütün ervāḥlar seyr etdi
Bütün dünyā yalan imiş

¹¹ Metinde şeklinde yazılmıştır.

¹² Metinde *sürdüm* şeklinde yazılmıştır.

¹³ Metinde şeklinde yazılmıştır.

¹⁴ Mısrada ismi geçen kişiler, Şeyh Ömer Efendi'ye intisap etmiş kimseler olup kendisiyle birlikte hacca giden kişilerdir.

11

‘ Ābid ‘ Alī Sa‘ dīn hani

‘ Abdu’lķādir Efendi ŧānı¹⁵

Maḥşerde görsün[ler] beni

Bütün dünyā yalan imiş

12

El-vedā‘¹⁶ eyledim sizdenBöyle imiş emr-i Yezdān¹⁷Rāzı olsun Ḥudā¹⁸ sizden

Bütün dünyā yalan imiş

13

Selāmım hem ḥelāl olsun

Bütün yārān u aḥbāba

Bizi fātiḥa ile ańsın

Bütün dünyā yalan imiş

14

Kimi mātem-i (?) ğarībim var

Fakat mātem-i (?) ŧehīdim var¹⁹Diyeyin (?) hem Resūl-i muḥtār²⁰

Bütün dünyā yalan imiş

¹⁵ Bu mısralarda Şeyh Ömer Efendi’nin erkek çocuklarının isimleri zikredilmiştir.

¹⁶ Metinde şeklinde yazılmıştır.

¹⁷ Metinde şeklinde yazılmıştır.

¹⁸ Metinde şeklinde yazılmıştır.

¹⁹ Metinde şeklinde yazılmıştır.

²⁰ Metinde şeklinde yazılmıştır.

15

Ezelden yazıldı kalem
Toprağımız Beytü'l-ḥarem
Böyledir emr-i Zu'l-kerem
Bütün dünyā yalan imiş

16

Ḥamd u senālar eyledim
Ḥāccımı edā eyledim
Mevlāma borçlu kalmadım
Bütün dünyā yalan imiş

17

Vaşıyyet eyledim size
Olun şākir²¹ eren²² ḥamde
Ki taḳdīre olmaz çāre²³
Bütün dünyā yalan imiş

18

Ḳanı²⁴ ebū ecdādımız
Ḥani güzel aḥavātımız
N'oldı server-i sulṭānımız
Bütün dünyā yalan imiş

19

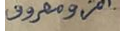
Emr-i ma' rūf²⁵ etsem edā
Nehy-i münkerden hem cüdā²⁶
Rāzı olsun sizden Ḥudā
Bütün dünyā yalan imiş

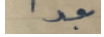
²¹ Metinde şeklinde yazılmıştır.

²² Metinde şeklinde yazılmıştır.

²³ Kafiye uyumu için çāre ve olmaz sözcüklerinin yerleri değiştirilmiştir.

²⁴ Metinde şeklinde yazılmıştır.

²⁵ Metinde şeklinde yazılmıştır.

²⁶ Metinde şeklinde yazılmıştır.

20

Şāgūnadır²⁷ vaṭānımız
Ḥoca Kāsımdır²⁸ ceddimiz
Muḥammed Muştafâdır şāfi‘imiz
Bütün dünyâ yalan imiş

21

İsmin senin Ḥacı ‘Ömer
Raḥmetle oldun mu‘teber
Sana ağlar şems ü kâmer
Bütün dünyâ yalan imiş

22

.....[bin] üç yüzde doğdı²⁹
Bin [üç yüz] altmışda vefât itdi
Bu külhāndan ferāğ itdi
Bütün dünyâ yalan imiş

23

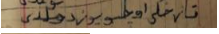
Mekke olur maḳām-ı tū
Ḥacı ‘Ömerdir nām-ı³⁰ tū
Mücrim Aḥmed dost-ı³¹ tū
Bütün dünyâ yalan imiş

Temmet

Ḥarrerehu ‘Ömer Fāruḳ el-Kürdi

²⁷ İsmi geçen köy, Elazığ’ın Palu ilçesine bağlıdır. Metinde eski ismiyle geçmektedir. Yeni ismi Andılar’dır.

²⁸ Şeyh Ömer Efendi’nin dedesi olan Molla Kasım Hoca; yörede Şeyh Kasım Efendi, Molla Kasım Hoca, Seyyid Kasım Sağonavi ve Hoca Molla Kasım isimleriyle bilinmektedir.

²⁹ Metinde şeklinde yazılmıştır.

³⁰ Metinde şeklinde yazılmıştır.

³¹ Metinde şeklinde yazılmıştır.

SONUÇ

Anadolu’da yaşamış birçok âlim ve mutasavvıf şahsiyet, yaşadığı bölgelerde sadece manevi bir hizmette bulunmamış; aynı zamanda bölge insanının derdiyle dertlenmiş ve sorunlarını gidermek için bir uğraş vermiştir. Elazığ’ın Palu ilçesinde bu vazifeyi devam ettiren şahsiyetlerden biri de Palu’nun Andılar (Sağona) köyünde yaşamış olan Şeyh Ömer Efendi’dir.

Şeyh Ömer Efendi hakkında kaynaklarda pek bilgi bulunmaması, ilim ve tasavvuf erbabı bu şahsiyetin tanıtılmak istenmesi bu çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Yöre halkı üzerinde hayli etkisinin olduğu bilinen Şeyh Ömer Efendi’nin Mekke’de vefatı üzerine adına birkaç şiir yazıldığı bilinmektedir. Ancak kaleme alınan şiirlerden sadece birine ulaşılabilmektedir. Çalışmaya konu olan bu şiir, Palu’nun Üçdeğirmenler (Herpünk) köyünde yaşamış ve orada medfun olan ilmi kişiliği ve şairliğiyle tanınan Ahmet Efendi’ye ait olan şiirdir. Bu şiir, ölen bir kişinin duygu ve düşüncelerini kendi ifadeleriyle anlatması açısından “tekellüm-i sâmit” sanatının güzel örneklerinden biridir. Ayrıca ölüm hadisesinin gerçekleştiği sırada yaşanan hadiselerin sırayla verilmesi dikkat çekicidir. Şiirde tasvir, ifade ve çağrışımlar bulunmakla birlikte sade ve akıcı bir üslup kullanılmış; birtakım Arapça, Farsça kelime ve terkiplere de yer verilmiştir.

Çalışma metnindeki kayda göre bu şiir, Ömer Faruk el-Kürdî tarafından istinsah edilmişse de müstensih hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Çalışmanın çeviri yazısı ve tahlili yapılarak kaybolmaya yüz tutmuş bir metnin ilim dünyasına kazandırılması amaçlanmıştır. Bu şiir, yöre halkı ile kanaat önderi arasındaki bağın güçlülüğünü yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu alanda çalışma yapan araştırmacıların bu tür çalışmaları araştırıp gün yüzüne çıkarması; tarihî, tasavvufî ve edebî yönleriyle tanınan Elazığ’ın kültürel belleğinin tespiti açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

DEMİRBAĞ, A.-DEMİRBAĞ M. (2018), “Palu’nun Manevi Şahsiyetlerinden Molla Kasım Hoca”, Uluslararası Palu Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Edit. ÇAKAR, E.; ÇELİK, K.; KISA, Y.), C. 2, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları No:4, Elazığ, s. 265-274.

NAZİK, S.-DEMİRBAĞ, A.-DEMİRBAĞ M. (2021), Serencâm Şeyh İbrahim Efendi-zâde Ali Efendi (İnceleme-Tenkitli Metin- Tıpkıbasım), Sonçağ Akademi Yayınları, Ankara.

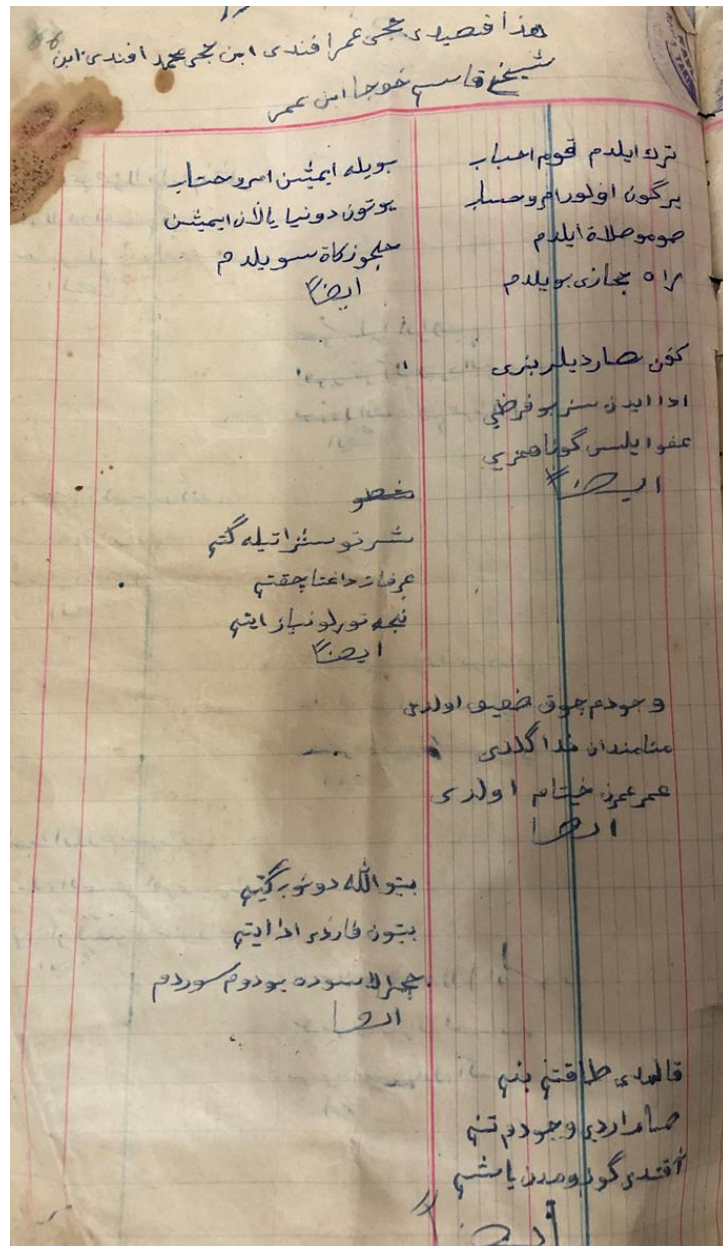
SELÇUK, B. (2019), “Edebî Sanatlar”, Eski Türk Edebiyatı Teorik Bilgiler, (Edit. Özer Şenödeyici), Kut Yayınları, Çorum.

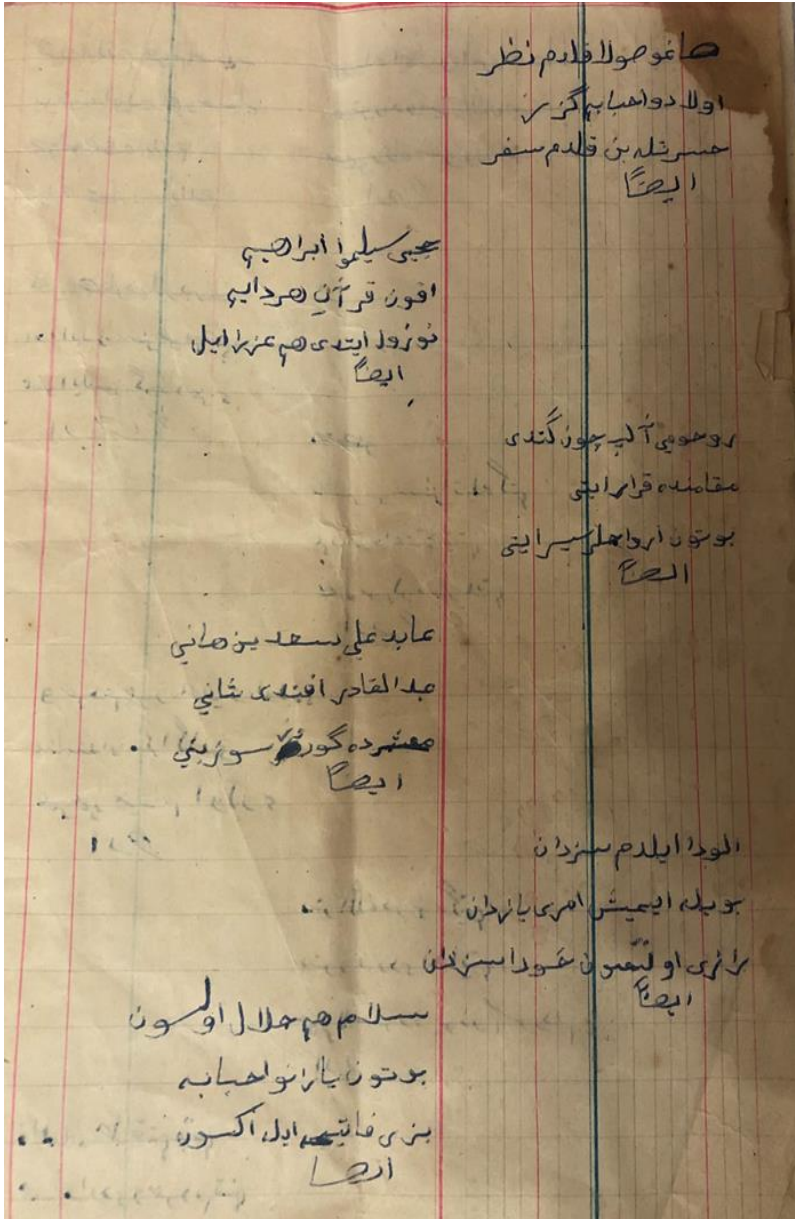
Kaynak Kişiler

Şeyh Abud Efendi (Abidin Demirbağ, öl. 2002), 92, serbest meslek,
Elazığ/Palu.

Ali Rıza Cirit, 64, memur, Elazığ/Kovancılar.

TIPKIBASIM

کمز صلات عمریم وافر
فقت ماقر شهیدم وافر
دیجان هم کسول موشتار
ایضا

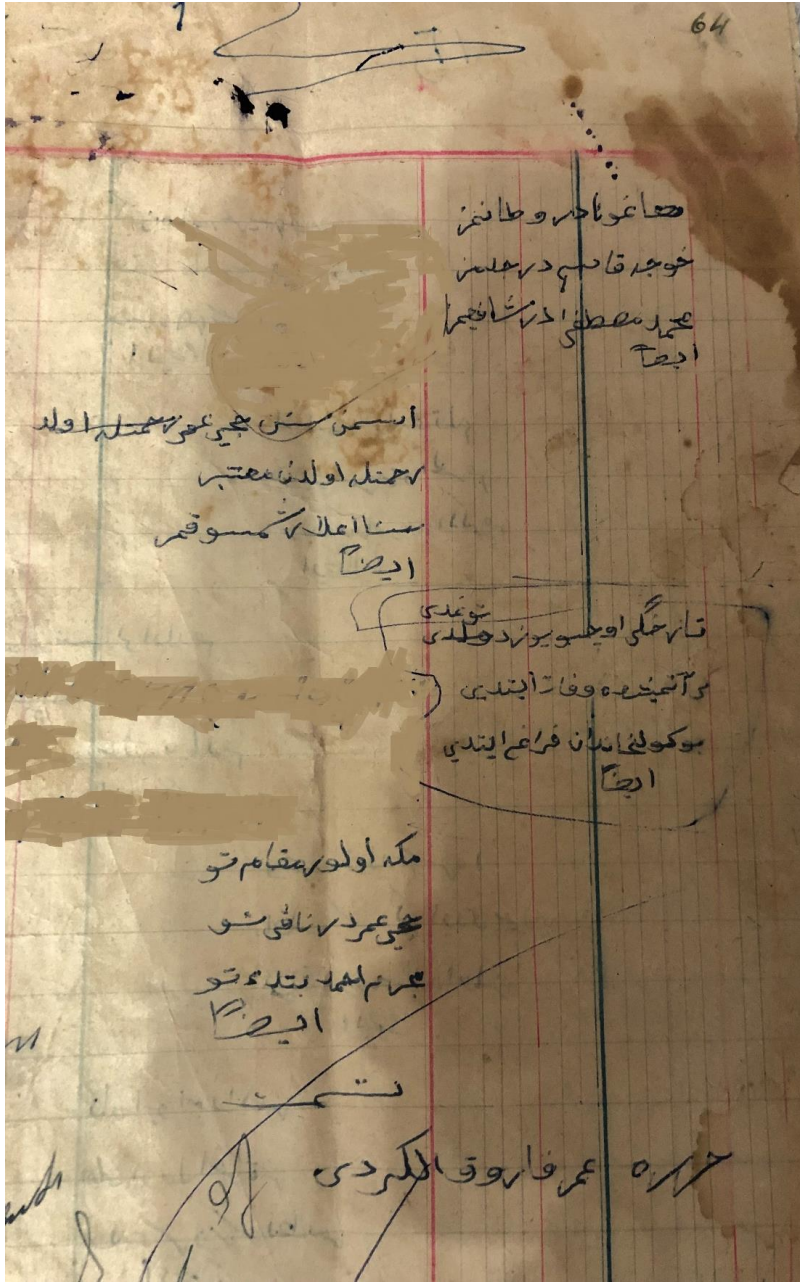
ان لذن یار لدی قلم
تویله بیتو الحرم
بویله در امره دالکرم
ایضا

عهد و سالر ایلام
حاجی ادا ایلام
مولام بویله و ایلام
ایضا

و صیحة ایلام سزه
اولون شا کیر ایدن سیمه
کیر تقدیره بچاره اولن
ایضا

کان ابو اجد ادر
هان گوزل اخوان
نولدی کور و کولطان
ایضا

امن و معروف ایتیم ادا
نهی شکر دان دهم جود
شانی اولسون سزدن خدا
ایضا

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 10, Sayı: 19, Mart 2023, s. 59-76, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 10, Issue 19, March 2023, pp. 59-76

Araştırma Makalesi/Research Article

ELAZIĞ BASININDA SİYASİ HAYAT*

Political Life in Elazığ Press

Seda GÜRSEL¹

Rahmi DOĞANAY²

Geliş/Received: 23.11.2022

Kabul/Accepted: 10.04.2023

Öz

Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarından itibaren çok partili siyasi hayatın gerekli olduğunu her fırsatta dile getirmiş ve bu konuda gerekli teşvikleri sağlayarak denemeler yaptırmıştır. Başarısızlıkla sonuçlanan çok partili hayata geçiş denemeleri, İkinci Dünya Savaşı sonunda oluşturulan yenedünya düzeninin bir gereği olarak görülmüş ve dış politika da oluşan dengeleri korumak isteyen Türkiye'ye çok partili demokrasi zorunlu olarak işaret edilmiştir. Gerekli olan siyasi şartların oluşmuş olmasıyla birlikte 1945 sonrası dönem Türkiye Cumhuriyeti çok partili hayat ile tanışmıştır. Dönem, Türkiye'yi çok partili demokrasi ile tanıştıran ve Türk siyasetinde uzun yıllar rol oynayacak olan DP'nin, kuruluş ve gelişimini barındırmasıyla önem taşımaktadır. Bu çalışmayla, geniş açıdan Türkiye'nin çok partili demokrasiye geçiş süreci, özelde ise Elazığ ilinin yeni siyasi düzene geçişi ele alınmaya çalışılmıştır. Elazığ ilinde yeni partinin kurulması, teşkilatlanması, bu dönem içerisinde gerçekleşen seçimler ve DP'nin ilde yapmış olduğu faaliyetler göz önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye'de Çok Partili Demokrasi, CHP, Demokrat Parti, Elazığ.

Abstract

Mustafa Kemal Pasha, from the founding years of the Republic of Turkey, has expressed the necessity of multi-party political life at every opportunity, and has made trials by providing the necessary incentives in this regard. The unsuccessful attempts to transition to multi-party system were seen as a necessity of the new world order created at the end of the Second World War, and multi-party democracy

* Bu Makale "Çok Partili Hayata Geçişte ve Demokrat Parti Döneminde Elazığ'da Siyasi Hayat ve Şahsiyetler" adlı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

¹ Doktorant, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı-Elazığ, E-Posta: sedasedagrsel@outlook.com, ORCID: 0000-0003-1093-9217.

² Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü-Elazığ, E-posta: rdoğanay@firat.edu.tr. ORCID: 0000-0002-2138-0175.

was mandatory for Turkey, which wanted to maintain the balances in foreign policy. With the formation of the necessary political conditions, the post-1945 period of the Republic of Turkey met with a multi-party life. The period is important as it includes the establishment and development of the DP, which introduced Turkey to multi-party democracy and will play a role in Turkish politics for many years. In this study, the transition process of Turkey to multi-party democracy, in particular, the transition to the new political order of Elazığ province has been tried to be discussed. The establishment and organization of the new party in the province of Elazığ, the elections held during this period and the activities of the DP in the province are revealed.

Keywords: Multi-Party Democracy in Turkey, CHP, Democrat Party, Elazığ.

Giriş

1945 ve 1946 yılı çok partili hayata geçiş yılları olması sebebiyle önemlidir. Fakat bu yıllardan önce de Cumhuriyet Tarihi’imizde başarısızlıkla sonuçlanmasına rağmen çok partili hayata geçiş denemeleri için bir takım partileşme çalışmaları olmuştur.

Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de ilk kurulan siyasi parti Halk Fırkası olmuştur. 8 Nisan 1923 tarihinde dokuz maddelik bir program yayınlayan Mustafa Kemal Paşa, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini siyasi parti şekline dönüştüreceğini açıklamıştır. Bunu takiben Büyük Millet Meclisi’nde Halk Fırkası’nın nizamnamesi tartışılmış ve nihayet 11 Eylül 1923 tarihinde Mustafa Kemal Paşa’nın başkanlığında Halk Fırkası resmen kurulmuştur. Halk Fırkası’nın kurulmasıyla inkılap hareketleri de hız kazanmıştır. Cumhuriyet ilan edilmiş, Hilafet, Şer’iyye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmış aynı gün çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim ve öğretim birleştirilmiştir. Fakat hızla gerçekleştirilen bu inkılap hareketleri inkılap karşıtı gruplarca olumsuz karşılanmıştır (Haytoğlu,1997: 48). Halk Fırkası içerisinde oluşan fikir ayrılıklarını körüklemiş süreç yeni bir partinin kurulması ile sonuçlanmıştır. Kurulan bu yeni partinin ismi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’dır. Halk Fırkası’ndan ayrılan milletvekilleri ile kurulan bu yeni partide askerlikle ilişkisini kesen Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşa’lar da vardı (Taşkıran, 1994: 258). Parti kısa sürede örgütünü doğu illerine kadar genişletmiş ve Halk Fırkası’nın tersine değişik yapıları içinde toplamaya başlamıştır. Atatürk devrimlerine, onun Batılaşmaya yönelik laik düzeni hedefleyen düşünce ve eylemlerine karşı olan kesimler bu partinin çevresinde toplanmış ve kısa zamanda parti içi hâkim bir görüş olarak muhalefeti amacı dışına çıkarmıştır. 1925 yılında Doğu Anadolu Bölgesi’nde çıkan Şeyh Sait isyanında ise kurulan İstiklal Mahkemesi savcılarının, bazı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası taraftarlarının ayaklanmaya destek verdiklerini Hükümete bildirmeleri üzerine 1 Haziran 1925 günü Hükümet,

Takrir-i Sükûn Kanunu'na aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle partiyi kapatmıştır (Kirman, 2006: 37).

Terakkiperver Fırka'sının kapatılması ile ilk çok partili hayata geçiş denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Başarısızlığın nedeni değerlendirilirken ilk olarak ülkenin henüz çok partili hayata hazır olmadığı aklı gelmektedir. Uzun yıllar padişahlık ile yönetilmiş bir halk için elbette ki yeni rejime alışmak zor olacaktı. Fakat bu parti dönemin siyasi yapısı itibari ile de zor bir dönemden geçmiş ve belki de partinin kapatılmasına daha çok dönemin şartları sebep olmuştur. Şeyh Sait isyanının da meydana gelmesi Partinin kapatılmasını hızlandırmıştır. Partinin kapatılması ile çok partili hayata geçiş denemesi başarısızlıkla sonuçlanmış ve ülke yeni partilere ihtiyaç duymaya devam etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, halkla Cumhuriyet Halk Fırkası arasında kopuklukların yaşanması, Cumhuriyet Halk Fırkası içerisinde de hoşnutsuzlukların çıkması, ekonomik sıkıntılara çözüm üretilmemesi, hükümeti denetim altına alamaması ve Batılı yazarlar tarafından “Şekil bakımından Batılı, fakat gerçekte Doğulu bir Türk diktatörlüğü” olarak tanımlanmaya başlanması sebeplerine dayalı olarak, Tek partili düzene son vermek için yeni bir muhalefet partisinin kurulması gerektiği fikrini savunmuştur. Bu fikrini uygulamaya geçirmek için Ali Fethi Bey'den yeni bir parti kurmasını istemiştir (Ertem, 2010: 74). Çalışmalar sonucunda, 12 Ağustos 1930 tarihinde, Serbest Cumhuriyet Fırkası ismiyle yeni parti resmen kurulmuştur.

Serbest Cumhuriyet Fırkası, CHP'ye karşı gücünü giderek artırmış ve muhaliflerin desteği ile Mustafa Kemal Paşa'nın tahmininden de daha fazla güçlenmiştir. Bu desteğin içinde Terakkiperver Fırka 'da olduğu gibi inkılapları ve milli birliği tehdit eden unsurların var olması endişeye neden olmuştur. Bir diğer endişe nedeni ise Serbest Fırka'nın kısa süre içerisinde seçimi kazanacak duruma gelmiş olmasıdır. Fethi Bey, durumun kötüye gittiğini görmüş ve Mustafa Kemal Paşa ile karşı karşıya gelmek istemediğinden 17 Kasım 1930 tarihinde, SCF'yi kapatma kararı almıştır (Haytoğlu, 1997: 49). İkinci defa çok partili hayata geçiş denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu denemeler ve süreç içinde yaşananlar, dönem şartlarının henüz muhalefet partilerine hazır olmadığını göstermektedir. Yapılan ve yapılmakta olan inkılap hareketleri, henüz oturmamış olan ekonomik ve toplumsal yapı yeni parti hareketlerini kaldıramamış ve her ikisi de kapatılmak zorunda kalmıştır. Türkiye bu dönemde çok partili hayata selam vermekle kalmış, çok partili hayatla tanışması ise Demokrat Parti ile olmuştur.

Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Demokrat Parti'nin kuruluşunu inceleyebilmek için dönemin dış ve iç şartlarını bilmek gerekmektedir. Dönemin dış şartlarına bakıldığında görülür ki, dünya savaştan çıkmıştır. Türkiye ise her ne kadar bu savaşa fiili olarak katılmasa da etkilerini büyük oranda hissetmiştir. Savaş sürecinde ve sonrasında oluşan şartları Türkiye'ye savaş sonrası değişen yenedünya düzenine ayak uydurulması zorunluluğunu dayatmıştır. Dünyada artık iki süper güç vardır. Biri ADB diğeri ise SSCB'dir. Peki, Türkiye hangisiyle ilişkilerini geliştirmelidir ya da hangi blokta yer almalıdır? Batı bloğunun Emperyalizmi mi? yoksa Doğu bloğunun Sosyalizmi mi?

Türkiye'nin bu konuda, iki bloğa karşı eşit şartlarda bir tercih yapma şartı olmamıştır. SSCB savaş sonunda Türkiye'nin ABD'ye yaklaşmasını sağlayacak adımlar atmıştır. SSCB, Mart 1945'te Ankara'ya bir nota göndererek, yeni şartlara uymadığı gerekçesiyle 17 Aralık 1925'te yapılmış olan tarafsızlık ve saldırmazlık anlaşmasını uzatmayacağını bildirmiştir. Uzatma şartı olarak ise Türkiye'den, Boğazlardan Montreux rejiminin değişmesini ve doğu sınırının kendilerine uygun olarak yeniden gözden geçirilmesini istemiştir. Bu durum karşısında Batı Bloğu'ndan destek alması gerektiğini düşünen Türkiye, Batı Bloğu'na yaklaşmıştır (Eroğul,1970:4). Fakat Batı Bloğu'ndan destek alabilmesi için çok partili siyasal düzene geçmesi gerekmiştir ki, bu da Demokrat Parti'nin kurulmasına ve İnönü'den destek almasına yol açmıştır.

Demokrat Parti'nin kuruluşunu hazırlayan iç faktörlere baktığımızda ise, ikinci Dünya Savaşı'na katılmayan Türkiye'nin savaşın etkilerini üst düzeyde hissettiğini görmekteyiz. Piyasada aranan temel ihtiyaç maddelerinin yokluğunun yanında, savaş sırasında devletin ordu ihtiyaçları için elde edilen ürünün belli bir miktarına el koyması vatandaşları olumsuz etkilemiştir. Ayrıca tüccar ve çiftçi kesiminden savaş zenginleri, vurguncular, tefeciler, ortaya çıkmıştır. Bunun yanında bu insanlardan bazılarının yönetimde yer alanlar ile birlikte olması halkın devlete olan güvenini büyük ölçüde azaltmıştır (Yeşil, 1988: 31).

Uygulanan savaş ekonomisi ve yıllar süren teyakkuz hali, meydana gelen yüksek enflasyon, halkın geçim sıkıntısı yaşamasına neden olmuştur. Memurun maaşını yetiremediğini gören devlet, memuruna pirinç, kömür, yağ, şeker ve elbise gibi yardımlarda bulunup memurun ekonomik durumunu düzeltirken, halkın memur olmayan kısmının fakirlik içinde kalması, halkın devlete olan güveninin yok olmasına yol açmıştır. Bu durumda halk kurtuluşu hükümetin değişmesinde görecektir. Fakat hükümetin değişmesi için Türkiye'nin çok partili hayata geçmesi yani yeni partilerin kurulmasına

ihtiyaç vardır ki, bu ihtiyaç Demokrat Parti'nin kuruluşunu kolaylaştırmıştır (Ergün,2014: 85). Birinci Dünya Savaşı'nı yaşamış olan Halk, İkinci Dünya Savaşı şartlarında oluşan stokçuluk ve karaborsacılıkla tanışmıştır. Malın stoklanması dolaylı olarak fiyat artışını beraberinde getirmiştir. Devamında mal kıtlığı, fiyat artışları ve müsaderelerin yapılmasından başka Varlık Vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisi ve Yol Vergisi gibi yeni vergilerin getirilmesiyle Demokrat Parti'nin kuruluşunu hızlandırmıştır (Akıncı-Usta, 2015: 48).

Dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu zamanında uygulanan vergiler CHP içinde bile büyük tartışmalara yol açmıştır. 11 Kasım 1942'de Varlık Vergisi kabul edilmiştir. Bu uygulama, savaşın başından itibaren geçen zamanda elde edilen servet ve kazançların vergilendirilmesidir. Karaborsa ve stokçuluk ile elde edilen ve bir yerde haksız kazanç sayılan varlıkların vergilendirilerek devlet payının alınması mantığı ile uygulanmıştır (Albayrak, 2004: 26). Bunun yanında gelen Toprak Mahsulleri vergisi ile de kırsal kesimde bulunan halktan vergi alınması amaçlanmıştır. Son olarak Tarım Bakanlığınca hazırlanan, Bakanlar Kurulu'nun 17 Ocak 1945 tarihli yazısı ile birlikte “ Topraksız Köylüye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocaklarının Kurulmasına dair” yasa tasarısı TBMM'ye gönderilmiştir (Albayrak, 2004: 22). Bu yasa tasarısının mecliste tartışılması sırasında ise CHP içinde yer alan bazı kişiler bu tasarımı kabul etmemişlerdir. Kabul etmeyenlerin başını çeken ise, Adnan Menderes olacaktır ki kendisi Ege bölgesinde büyük topraklara sahiptir. Peşinden gelen bir diğer isim ise Refik Koraltan'dır. Tasarı, günlerce mecliste tartışılacak ve devamında ise Demokrat Parti'nin kuruluşu gelecektir.

Dörtlü takrir

Toprak reformu kanunu olarak adlandırabileceğimiz, topraksız köylüye toprak dağıtılmasının Kanunu tasarısının mecliste tartışılması sırasında çıkan tartışmalar, basında ikinci parti haberlerinin çıkmasına sebep olmuş 7 Haziran 1945 tarihinde de, eski Başbakan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan Türk siyasi tarihine “Dörtlü Takrir” olarak geçecek olan önermelerini, CHP Meclis Grubu Başkanlığına sunmuşlardır (Koçak, 2010: 313). Önerge de genel olarak üç temel istek üzerinde durulmuştur. İlk istek milli hâkimiyetin fiilen gelişmesini sağlamak üzere, özgür meclis çalışması ve denetimiydi. İkinci istek, siyasi hak ve hürriyetlerin geniş bir şekilde kullanılmasına imkân sağlamaktı. Son olarak ise parti örgütünde ve faaliyetlerinde aynı görüşler doğrultusunda yeni bir organizasyon yapılmasıydı (Koçak, 2010: 316).

12 Haziran 1945 tarihinde, kapalı oturumda görüşülen Takrir konusu CHP tarafından reddedilmiş, sebep olarak ise, konunun konuşulma yerinin

burası olmadığı, tüzük değişikliğine ilişkin konuların Kurultay'da görüşüleceği bu sebeple taktiri görüşmeye gerek olmadığı belirtilmiştir. Bu karar, CHP'nin parti yapısı itibariyle henüz serbest münakaşa edebilecek seviyeye gelemediğinin göstergesi sayılmıştır(Yeşil, 1988: 43).

Önergeleri reddedilen dört kişiden Adnan Menderes ve Fuat Köprülü Vatan gazetesinde açık bir şekilde hükümete muhalefete başlamışlardır. Muhalefetlerinin sonucu olarak, Parti divanı 21 Eylül'de toplanıp, bu iki milletvekilini ihraç etmiştir. İhraçlar sonrasında Refik Koraltan bu durumun tüzüğe aykırı olduğunu, Vatan gazetesinde yazınca aynı durum ile kendisi de karşılaşmış ve ihraç edilmiştir. Milletvekilliğinden istifa etmiş bulunmakla beraber parti üyeliği devam eden Celal Bayar, Aralık ayında partiden istifa ederek parti kurma hazırlıklarını tamamlamış ve İnönü ile görüşüp parti kurmak için onay aldıktan sonra, 7 Ocak 1946 tarihinde, Demokrat Parti resmen kurulmuştur (Eroğul, 1970: 12).

1946 Belediye Seçimleri ve Elazığ

1946 seçimleri için toplanan CHP Meclis Grubu, Eylül ayında yapılması gereken seçimleri Mayıs ayına alma kararı vermiştir. Karar kanun tasarısı olarak hazırlanmış ve tasarı 29 Nisan'da TBMM'ye gönderilmiş, aynı gün içinde kabul edilmiştir. Demokrat Parti, durumu protesto etmiş, CHP'yi kendilerinin teşkilatlanmalarını tamamlayamadan seçimlere gitmeye zorlayarak baskın seçim yapmak istediği için seçimi öne aldığı yönünde eleştirilmiştir. Demokrat Parti, daha sonra 8 Mayıs günü bir bildiri yayınlamış ve seçimlere katılmayacaklarını bildirmiştir. CHP seçimi öne almakla kalmayıp toplanan kurultayında seçim sisteminin değiştirilmesi yolunda da bir adım atmıştır. Bu Kurultayda, tek dereceli seçimlere geçilme kararı alınmıştır. Bunun için 31 Mayıs 1946'da Meclis'e tasarı verilmiş ve tasarı 5 Haziran tarihinde görüşülüp kabul edilmiştir (Burgaç,2013:164-165). Artık Türkiye halkı kendi temsilcilerini yine doğrudan doğruya kendileri seçecektir. Bu kanun ile Türk Siyasi hayatının gelişmesi yolunda bir adım daha atılmıştır.

Seçim süreci başladığında kampanyalar da başlamıştır. Elazığ sokaklarında ve tabi ki basında işlenen tek konu, seçim olmuştur. Belediye seçimlerinin yaklaşması ile birlikte Elazığ Basını "Yarın Şehrimizde Belediye Seçim Günüdür, tüm vatandaşların sandık başına giderek oylarını kullanmaları yurttaşlık görevidir." Başlığı ile tüm Elazığ halkını sandık başına yönlendirmeye çalışmışsa da ilde seçime katılma oranı %57 ile Türkiye ortalamasının altında kalmıştır (Turan Gazetesi, 25.5.1946):1).

29 Mayıs günü yine aynı gazete bu kez, “Belediye Seçimi neticelendi” başlığını atacaktır. Seçimi CHP’nin adayı kazanmıştır (Turan Gazetesi, 29.5.1946:1). Kazanan CHP adayı Ahmet Karakaya’dır.

1946 Genel Seçimleri ve Elazığ

Ülke genelinde 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan seçimlere, CHP karşısında Demokrat Parti ve Milli Kalkınma Partisi, Liberal Demokrat Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ve Yalnız Vatan İçin Partisi katılmıştır. 1946 seçimleri hükümet ile muhalefet partilerinin karşılaştığı ilk seçimler olmuş, özellikle DP güçlü bir muhalefet olmuştur. Genel olarak DP ile CHP arasında geçen 1946 seçimlerinde DP 465 milletvekilliği için 273 aday göstermiştir. Yapılan seçim sonucunda ise, CHP 390, DP 61, bağımsız adaylardan da 7 milletvekili kazanmış iken, itirazlar sonrasında, CHP 396, DP 60 ve 6 da bağımsız aday mecliste yerini almıştır (Yedek, 2016: 173,174).

Genel seçimler tüm yurttaki olduğu gibi Elazığ’da da yapılmıştır. Elazığ ilinde teşkilatlanmış tüm partiler milletvekili adaylarını açıklamaya başlamışlardır. Açıklanan milletvekili adayları ve partileri tabloda gösterildiği gibidir (Umar-Murat, 2015:662).

Tablo-1:Milletvekili adayları ve partileri

Cumhuriyet Halk Partisi Adayları	
Hasan Kişioğlu	Elazığ eski milletvekili
Fuat Ağralı	Elazığ eski milletvekili
Dr. İbrahim Tali Öngören	Diyarbakır Milletvekili
Fahri Karakaya	CHP il idare kurulu başkanı
Mustafa Arpacı	CHP eski il idare kurulu başkanı
Demokrat Parti Adayları	
Avukat Hamit Yöney	
Hüsnü Orakçioğlu	Kitapçı ve eski milletvekili
Bahri Turgut Okaygün	Çiftçi
Mehmet Baloş	Eski milletvekili
Yusuf Ulucan	Palulu
Müstakil Adaylar	
Şevki Yazman	Albay Yüksek Mühendis
Kemal Timuroğlu	Tüccar
Kemal Şedele	Çiftçi
Halil Ünal	Madenli varidat Md.
Hüseyin Abacı	Maden muhasebecisi
Şefik Alkan	Belediye komiseri
Mehmet Bakır	Lise Fransızca Öğretmeni
Mehmet Erenler	Emekli yarbay

Seçim çalışmaları ilde tüm canlılığı ile sürmüştür. DP ve CHP seçim çalışmaları için mitingler düzenlemişlerdir. İlde oy verme işlemi saat 19.00'a kadar devam etmiştir.

Tablo-2: Adayların aldıkları oylar

Cumhuriyet Halk Partisi	
Fahri Karakaya	46236
İbrahim Tali Öngören	43981
Mustafa arpacı	41353
Hasan Kişioğlu	41304
Fuat Ağralı	39686

Demokrat parti	
Bahri Turgut	9635
Hamit Ali Yöney	9516
Mehmet Baloş	8093
Hüsnü Orakçioğlu	7817
Yusuf Ulucan	6974

Müstakil Adaylar	
Kemal Şedele	9155
Şevki Yazman	1990
Mehmet Erenler	1171
Halil Ünal	859
Mehmet Bakır	311
Şefik Alkan	255
Kemal Timuroğlu	203
Hüseyin Abacı	127

Verilen oy sayılarından da anlaşılacağı üzere Elazığ ilinde de seçimi kazanan CHP olmuştur (Turan Gazetesi,24.7.1946:1).Seçimi kazanan CHP'li milletvekilleri gazetelerde teşekkür yazıları yayınlamışlardır. Milletvekillerinden Fuat Ağralı Elazıglıların kendisini seçmekle tevccüh

gösterdiklerini, bu teveccühe karşılık Elazığ için çalışmayı vicdan borcu bildiğini söyledikten sonra teşekkür ve saygılarını sunduğunu belirtmiştir. Başka bir teşekkür yazısı ise İbrahim Tali Öngören 'den gelmiştir. Öngören yazısında “şerefli partimizin adayları arasında bana da oylarını vererek milletvekili seçen sevgili vatandaşlarımıza sonsuz teşekkürlerimi sunarım” Sözleriyle Elazığ halkına teşekkür etmeyi unutmamışlardır (Umar – Murat, 2015:665). Çok partili hayatın ilk genel seçiminde seçilen milletvekillerinden İbrahim Tali Öngören yurt çapında tanınan bir isimdir. Meclis zabıtları kayıtlarına bakıldığında, dönem içinde aktif olan milletvekillerinin Fahri Karakaya ve İbrahim Tali Öngören olduğu görülmektedir (Yedek, 2016:186).

1946 genel seçimleri sonrasında 1947 yılında muhtarlık seçimleri yapılmıştır. Yapılan muhtarlık seçimleri sonucunda Elazığ'da seçimleri CHP kazanmıştır. 611 muhtarın tümü CHP'dendir (Turan, 2008: 82). 1948 yılında şehir Cumhurbaşkanı İnönü'yü ağırlamıştır. Basın bu haberi “Cumhurbaşkanı İnönü şehrimizi şereflendirdi” başlığı ile şehre duyurmuştur. İnönü İl de, Halkevi, Belediye, Lise, Erkek ve Kız Enstitülerini gezmiş ve incelemelerde bulunduktan sonra su ve pamuk işleri ile ilgili konularla da ilgilenmiştir (Turan Gazetesi, 25.2.1948:1). Cumhurbaşkanının ziyareti ile şehrin siyasi hayatında canlılık meydana gelmiştir. Basın, Cumhurbaşkanı'nın şehirde büyük coşku ile karşılandığını yansıtmıştır.

1948 yılının Mayıs ayında şehirde Cumhuriyet Halk Partisi'nin il kongresi yapılmıştır. Kongre sonucunda yeni idare heyeti kurulmuştur. İdare heyeti şu isimlerden oluşmuştur: Kemal Şedele, Dr. Faik Fikret Doğru, Nurettin Karaosmanoğlu, Mustafa İspir, Mehmet Aksoy, Hüseyin Dinç, Hilmi Çakılcı, Ali Kend, Ahmet Durak ve Mehmet Kuloğlu'dur (Turan Gazetesi, 5.5.1948:2).

1948 yılı içinde şehrin başka ziyaretçileri de olmuştur. Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlas gelmiş ve Halkevi'nde yapılan toplantıya katılarak, tüccar ve esnafı dinledikten sonra memleketin kalkınması için gerekenin yapılacağı sözünü vermiştir (Turan Gazetesi, 1.9.1948:1). Barlas'ın ardından Ekonomi Bakanı Cavit Ekin şehre bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Pamuğun Elazığ için önemini benimsediğini ve 1949 bütçesine konacak Doğu illerinin kalkınması için ayrılacak miktardan Elazığ'ın da yararlanması için elinden geleni yapacağını belirterek şehirden ayrılmıştır (Turan Gazetesi, 29.9.1948:1).

1950 Seçimleri ve Elazığ

14 Mayıs 1950 seçimleri öncesinde hazırlıklar ilde Şubat ayında başlamıştır. Valilik, bucak müdürlerini toplayarak, heyet oluşturmuş, seçmen kütük defterlerinin hazırlanması için çalışmalar başlatmıştır. Vali, bucakları

teftiş ederek seçim kütüklerinin kanun esaslarına uygun olarak oluşturulması konusunda incelemelerde bulunmuştur (Yedek, 2016:190). Öte yandan da partiler seçime katılmak üzere hazırlıklara başlamıştır. Demokrat Parti'de bu hazırlıklar kapsamında ilçe kongresi yapmıştır. İlçe Kurulu Başkanlığı'na Şinasi Peker, ikinci başkanlığa Bedri Kuli, üyeliklere; Gani Öztürk, İsmail Akıncı, Bedri Akyüz, İbrahim Taşkın ve Nuri Özbek getirilmişlerdir (Turan Gazetesi, 22.2.1950:1).

Millet Partisi 'de Elazığ'da teşkilatlanarak il ve ilçe kurulunu oluşturmuştur. Millet Partisi İl kurulunda yer alan isimler şöyledir: Başkan: Müteahhit Fahri Göl, Başkan vekili: Tüccar Musa Tangülü, muhasip: Müteahhit Cemil Toraman, Kâtip: Alaeddin Arı, üye: Terzi Nazım Becerikli, üye: Eşref Titiz'dir (Turan Gazetesi, 29.3.1950:1).

Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra partiler aday adaylarını belirlemeye başlamışlardır. CHP'den 21 aday adayı çıkmıştır. İsimleri ise şöyledir: Hürrem Müftügil, Fuat Ağralı, Hasan Kişioğlu, Fahri Karakaya, Mustafa Arpacı, Fethi Altay, Hürrem Çorbacıoğlu, Ahmet Ertem, Ahmet Malatacak, Şükrü Koçak, Kemal Şedele, Hüseyin Dinç, Abdurrahman Danış, Selahattin Toker, Kemal Zeki Gençosman, Ahmet Sunguroğlu, Dr. Faik Fikret Doğru, Vecihi Divitçi, Faik Tanyolu, Şefik Alkan, Celal Öktem'dir. Demokrat Parti'den ise 12 aday adayı başvurusu vardır. İsimleri; Ömer Sanaç, Kazım Bayer, Remzi Tarıman, Suphi Ergene, Hamit Ali Yöney, Hilmi Soyasalan, Lütfü Ek, Yusuf Ulucan, Abdullah Demirtaş, Nihat Tufan, Mahmut Hiç, Abit Sadıklar'dır. İsimler arasından seçilecek beş milletvekili adayından bir milletvekili genel merkez tarafından, diğer dört milletvekili ise yoklama ile belirlenecektir (Doğan,2007: 18-19).

Adayların isimleri aşağıdaki gibi belirlendikten sonra adaylar seçim için faaliyetlerine başlamışlardır (Umar-Murat, 2015:674).

İlk olarak Demokrat Parti adayları bir açık hava toplantısı düzenlemişlerdir. İlk söz hakkını alan Şevki Yazman, demokrasi konusunu ele almış ve Demokrat Parti'nin bu yolda ilerleyeceğini söylemiştir. Sonra söz alan Ömer Sanaç, partilerinin yapacağı çalışmalarını anlatmaya devam etmiştir (Turan Gazetesi, 1.5.1950:1).

Demokrat Parti mitinginden yedi gün sonra da CHP bir açık hava toplantısı da düzenlemiştir. Toplantıya adaylardan Kemal Zeki Gençosman, Şükrü Koçak ve Fahri Karakaya katılmıştır. Koçak, konuşmasında CHP'nin yapmış olduğu hizmetleri anlatmış ve seçilmeleri ile bu hizmetlerin Elazığ'da devam edeceğini belirtmiştir (Turan Gazetesi, 8.5.1950:1).

Tablo-3: Yapılan başvurular sonucunda aday olarak belirlenen isimler

Cumhuriyet Halk Partisi Aday listesi		Demokrat Parti Aday Listesi
1.	Gazeteci ve Avukat Kemal Zeki Gençosman	Çiftçi Abdullah Demirtaş
2.	8. devre Elazığ milletvekili Fahri Karakaya	Çiftçi Suphi Ergene
3.	8. Devre Erzurum Milletvekili Şükrü Koçak	DP İl Başkanı Ömer Sanaç
4.	CHP Divan Üyesi Hürrem Müftügil	Emekli Albay Şevki Yazman
5.	Tüccar Kemal Şedele	Av. Hamit Ali Yöney
Bağımsız Adaylar		
Elazığ eski milletvekillerinden Fethi Altay		
Elazığ Hal Köyünden Avni Ataç		
Emekli Binbaşı Fikri Eralp		
Kesrik köyünden Fikri Faik Göngören		
Palulu İstanbul Avukatlarından Yusuf Ziya Kaçar		
Palu'da Avukat Mahmut Nedim Kaya		
Zerteriç köyünden çiftçi Tahir Küçükkel		
Tüccar Bahri Turgut Okaygün		
İstanbullu Galip Yıldızalp		

Seçim hazırlıkları kapsamında DP Genel Başkanı Celal Bayar Elazığ'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bayar ziyaretinde, oyların emniyetini kendilerinin sağlayacağını geçmişe perde çekmeye hazır olduklarından ve millet menfaatini esas aldıklarından söz ederek, “bugünkü halinizden memnun iseniz oylarınızı iktidara, değilseniz bize veriniz” sözüyle konuşmasını sonlandırmıştır (Umar-Murat, 2015: 675).

Yoğun geçen seçim çalışmaları sonucunda seçim günü gelmiş ve oylar kullanılmıştır. İlde oy kullanacak kişi sayısı 86,636 iken bunun 74,296'sı oylarını kullanmıştır. İki lider partinin aldıkları oylara bakıldığında, DP'nin oyların % 53,3'nü alarak 5 milletvekilini de meclise götürmeye hak kazandı. CHP ise, oyların %46.47 almıştır. Sayı olarak ise, DP 37983 oy alırken, CHP 32972 oy almıştır.

Tablodan anlaşılacağı üzere DP'nin adayları kazanmış ve Meclis'e Elazığ halkının temsilcisi olarak gönderilmişlerdir (Doğan, 2007: 23). Muhtarlıklara bakıldığında da çoğunluğunun bağımsız adaylar tarafından kazanıldığı görülmüştür. Kazanan bağımsız aday sayısı 265 iken, buna karşın DP 174, CHP 132, MP 2 muhtar çıkarabilmiştir. Yüzde olarak; bağımsızlar %42, DP%28, CHP %21 oranında oy almıştır (Turan, 2008: 88).

Tablo-4: Milletvekillerinin aldıkları oylar

Aday	Partisi	Aldığı oy
M. Şevki Yazman	DP	40733
Ömer Sanaç	DP	40625
Suphi Ergene	DP	40004
Abdullah Demirtaş	DP	39280
H. Ali Yöney	DP	34858
Hürrem Müftügil	CHP	33717
K. Zeki Gençosman	CHP	34436
Kemal Şedele	CHP	34315
Şükrü Koçak	CHP	32550
Fahri Karakaya	CHP	28732

14 Mayıs 1950 seçimleri Elazığ'da olduğu gibi yurt genelinde de sükûnet içinde geçmiştir. Katılım oranı ise yurt genelinde %80'leri aşmıştır. Sandıklar açıldığında, Demokrat Partinin oyların %53.35'ini alarak Mecliste yer alan 487 üyelikten 408'ini kazandığı görülmüştür. Seçimin sonucunda yeni meclis, 22 Mayıs'ta toplanmış ve Celal Bayar'ı cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan'ı meclis başkanlığına seçmiştir. Adnan Menderes ise hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir (Eroğul, 1970: 53).

Demokrat Parti'nin İlk Döneminde Elazığ'da Siyasi Hayat

Seçimden sonra Elazığ Basını "Milletimizin medeni bir hayat ve ferdi hürriyetine sahip olarak refah içinde yaşaması için Demokrat Parti yurdu süratle kalkındıracaktır" başlığına yer vererek, Demokrat Parti'ye olan güven ve bağlılıklarını belirtmişlerdir (Demokrat Elazığ Gazetesi, 8.10.1952: 1).

1952 yılının Ekim ayında Elazığ Doğu illerine seyahate çıkan Celal Bayar'ı ağırlamıştır. Bayar'ı Elazığ valisi, milletvekilleri ve kalabalık halk kitlesi sevgi ve coşku ile karşılamışlardır. Bayar, Hükümet Konağı'na Hürriyet Caddesinin iki tarafını birden dolduran kalabalık halk kitlesinin sevgi tezahüratları arasında yürüyerek gitmiştir (Milliyet Gazetesi, 4.10.1952). Bayar sonrasında iplik dokuma fabrikasının temelini atmış ve Gölcük'te yapılan tesisleri gezmiştir. Ayrıca Bayar yanında bulunan İçişleri Bakanı Ethem Menderes, Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu, İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı ve Ziraat Bankası ile Etibank Umum müdürü, askeri mütehasıs ve generaller ile birlikte Keban ilçesine giderek orada yapılacak olan maden tesislerini de gezmiştir (Turan Gazetesi, 4.10.1952:1). Cumhurbaşkanının bizzat temelini attığı Elazığ için önemli bir yatırım olan İplik Dokuma Fabrikası'nın bir yılda 600 ton pamuğu işleyebileceği öngörülmüştür. Açılan bu iplik dokuma fabrikası ile şehrin Demokrat Parti'ye olan güven ve sevgilerinin arttığı anlaşılmaktadır. Bayar, tüm gezilerini tamamladı.

dıktan sonra şehirden yine sevgi gösterileri ile akşam geç vakitte ayrılarak Tunceli'ye geçmiştir (Akşam Gazetesi, 5.10.1952:1).

Ekim ayı il içinde Cumhurbaşkanı misafir eden Elazığ'da aynı ay içinde Demokrat Parti il Kongresi yapılmıştır. Akşam geç saatlere kadar devam eden kongrede memleketi ilgilendiren konular ve ihtiyaçlar üzerinde durulmuştur (Demokrat Elazığ Gazetesi, 27.10.1952:1). Kongrede yapılan seçimler sonucunda il idare kurulu azalıklarına Hilmi Soyaslan, Oğuz Karazaim, Halit Akçabay, Abit Sadıklar, Mahmut Celayir, Abdullah Duman, Şinasi Pekel, Şükrü Kekez, Bedri Kuli seçilmiştir. İl idare başkanlığına ise, Oğuz Karazaim getirilmiştir (Turan Gazetesi, 27.10. 1952:1).

Cumhurbaşkanı ile birlikte şehri ziyaret eden Ethem Menderes Kongre sonrasında Elazığ'a bir ziyaret daha gerçekleştirmiştir. Bakan Bingöl'den karayolu ile Elazığ'a gelmiş ve bir takım incelemeler ve temaslarda bulunduktan sonra şehirden ayrılmıştır (Turan Gazetesi, 22.11.1952:1).

Bu dönemde, Doğu'da bir üniversitenin kurulacağı haberleri yayılmış, Elazığ'ın tercih edilmesi yolunda siyasi kulisler yapılmıştır. Meclis'in doğu illerini incelemek üzere gönderdiği 16 kişilik profesörlerden oluşan bir inceleme heyeti de Elazığ'a gelmiştir. Şehirde iki gün kalarak incelemelerde bulunmuştur (Turan Gazetesi, 13.7.1953:1). Bu gelişmeler şehir halkında büyük bir sevinç yaratmış, bu sevinç gazete manşetlerine de yansımıştır. Başlıkta "Demokrat Parti'nin şehrimize bir ihsanı daha, Şehrimizde doğu üniversitesi açılıyor." başlığıyla şehrin mutluluğu manşetlere taşınmış, şehrin Demokrat Parti'ye olan güven ve sevgisi bir kez daha gösterilmiştir. Daha sonra üniversitenin Erzurum'da kurulması kararının alınması ise bu ölçüde bir hayal kırıklığı yaşanmasına sebep olacaktır (Uluova Gazetesi, 11.6.1953:1).

54 seçimleri öncesinde Belediye Başkanı Kazım Bayer'in istifa etmesi siyasi hareketlenmeye sebep olmuş yeni belediye başkanı seçimi için 24 Temmuz günü seçim yapılacağı kararlaştırmıştı. Belediye başkanlığına yeni aday olarak Atik Erbaş veya Mustafa İspir isimleri öne çıkmış ve basında dillendirilmiş, halk arasında konuşulmuştur (Turan Gazetesi, 17.7.1953:1). Sonraki haberlerde bu isimlerin yanı sıra Oğuz Karazaim ile Şinasi Pekel'in isimleri de geçmişti. Atik Erbaş ile Mustafa İspir arasında yaşanan rekabetten toplam 26 belediye azasından 25'nin katıldığı seçimde oyların 14'ünü alan Atik Erbaş seçilmiştir (Turan Gazetesi, 22.7.1953:1). Rakibi DP'nin adayı Mustafa İspir ise 11 oy alarak seçimi kaybetmiştir (Uluova Gazetesi, 24.7.1953:1). Seçim sonrasında Basın, bu seçim sonucunda memlekette demokrasinin iyi anlaşıldığını ve yerleştiğini belirterek vatandaşın oyunun kıymetinin ortaya çıkmış olmasından mutluluk duyduğunu dile getirilmiştir (Turan Gazetesi, 25.7.1953:1).

1954 Seçimleri Ve Elazığ

1950 seçimlerinde iktidara gelen DP'nin ilk dönemi 1954 Mayıs ayında yapılacak seçimlerle sona erecektir. Meclis, seçim tarihini 2 Mayıs 1954 olarak belirledikten sonra tüm Türkiye'nin tüm illerinde olduğu gibi Elazığ ilinde de seçim çalışmaları başlamıştır. Demokrat Parti, 1954 yılı seçimlerine mevcut yönetimle girme kararı alarak il kongresi yapmamıştır. CHP, Demokrat Parti'nin aksine il ve ilçe kongreleri yapma kararı almıştır (Pancar – Öğredik, 2013:484). Bu durum basına “Partilerde kıpırdanma başladı, DP erkânı gizli bir toplantı yaparak son durumu inceledi, CHP, sükûtu tercih ediyor. Millet Partisi, Tahtakılıç geliyor. Köylü Partisi cicim ayında” başlıkları ile yansımıştır. Detaylarda Demokrat Partinin yaptığı toplantıda temizlik işleri ve diğer partilerin ve belediyenin durumlarının incelendiği, CHP'nin ise eskisi gibi sessiz çalışmayı tercih ettiği fakat sessizlikten fırtına çıkabileceği üzerinde durulmaktaydı. MP'nin Ocak kongresinden sonra ilçe kongresi çalışmalarına başladığı ve Ahmet Tahtakılıç ile Nurettin Ardiçoğlu'nun bu kongreye katılacakları belirterek ilin seçim çalışmaları parti parti değerlendirilmekteydi (Uluova Gazetesi,25.3.1953:1). Partilerin seçim çalışmaları başlamadan Cumhuriyetçi Millet Partisi Elazığ şubesini kurmuştur. Şube açma görevi Ankara'da Avukat olan Fikret Memişoğlu'na verilmiş, Başkanlığına ise Halit Tunçeren getirilmiştir (Turan Gazetesi, 22.2 1954:1).

Elazığ seçim çalışmaları DP ile CHP arasında güçlü ve çekişmeli bir rekabet oluşturmuş, CHP güçlü bir aday olarak Kore Kahramanı Celal Dora'nın adaylığını ilan etmiştir (Turan Gazetesi, 4. 3.1954:1). Buna karşın DP ise Ankara avukatlarından Selahattin Toker'in adaylığını açıklamıştır (Turan Gazetesi, 5.3.1954:1). Bu iki aday, aynı gün Elazığ'a gelmişlerdir. Adaylar önce Yolçatı istasyonunda muazzam bir kalabalık ile karşılanmışlardır. Celal Dora omuzlarda taşınmıştır. Dora'yı karşılamaya 40'a yakın otobüs, kamyon ve taksi gitmiştir. Şehir meydanına gelen Dora, halkı selamladıktan sonra kalabalık dağılmıştır. DP adayı Toker için de kalabalık toplanmış ve Toker'i Elazığ halkı DP binasına kadar omuzlarda taşıdıktan sonra kalabalık dağılmıştır (Turan Gazetesi, 9.3.1954:1). 28 Mart 1954 günü her iki parti de 1. adayını parti genel merkezi kontenjanına ayırdıktan sonra yoklama için 4 aday belirlemiştir. DP'nin merkez adayının Hüsnü Göktuğ olarak belirlenmesinde ise halk önemli rol oynamıştır. Yanına Elazığ gazetesini alan halk, Göktuğ'dan DP'ye geçmesini istemiş, bununla da kalmarak Göktuğ'a imzalı telgraflar göndermişlerdir. İstek üzerine Göktuğ DP'ye geçmiş ve merkez adayı olarak gösterilmiştir (Elazığ Gazetesi, 1.2.1954:1).

Tablo-5: Temayül Yoklaması sonucu belirlenen adaylar

DP milletvekili aday yoklama sonucu		CHP milletvekili aday yoklama sonucu	
1.Ömer Sanaç	468	1.İ. Hakkı Talay	809
2.Şevki Yazman	464	2.Abdurrahman Danış	730
3.Suphi Ergene	336	3.Hürrem Müftügil	642
4.Selahattin Toker	295	4. Fahri Karakaya	612
Merkez Adayı Hüsnü Göktuğ		Merkez Adayı Celal Dora	

Belirlenen adaylar partiler tarafından olduğu gibi kabul edilmiştir. (Turan Gazetesi, 29.3.1954:1) Fakat CHP'den Hürrem Müftügil adaylıktan feragat ettiğini açıklayarak yerini Kemal Zeki Gençosman'a bırakmıştır. Cumhuriyetçi Millet Partisi ise Merkez adayı olarak Fikret Memişoğlu'nu göstererek seçime girmeyi tercih etmiştir (Doğan, 2007: 34). Böylece partiler, adaylarını resmi olarak açıklayıp seçim çalışmalarına hız vermeye başlamışlardır.

Seçim arifesinde, Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Celal Yardımcı Adnan Menderes'in selamlarıyla Elazığ'a gelmiştir (Uluova Gazetesi, 24.3.1954:1). Yardımcı'nın gelişi, Demokrat Partilileri ve Elazığ halkını oldukça memnun etmesine rağmen CHP'lileri rahatsız etmiştir. 28 Nisan'da ise partiler seçim kanununa uyarak son propagandalarını yapmışlardır. Hem CHP hem de DP mitingler düzenlemişlerdir. Bununla da yetinmeyerek CHP saat 9.00 da, DP 13.00'te toplantı yaparak seçim çalışmalarını sonlandırmışlardır (Uluova Gazetesi, 28.4.1954:1).

Seçim günü oylar kullanılmış ve sandıklar açıldığında sonuçların rakamlarla ifadesi şöyle olmuştur; Demokrat Parti Türkiye genelinde %58,42 oy oranı ile seçimi kazanırken, CHP ise,% 35,11 oranında oy almıştır. Meclis'e DP 503 milletvekili ile girerken CHP ise 31 milletvekili ile girebilmiştir. CMP' den ise sadece 5 milletvekili Meclis'te yer bulabilmiştir (Atayakul, 2007:301).

Türkiye geneli seçim sonuçları bu şekil olurken, Elazığ ili seçim sonuçları Türkiye geneli oy sonuçlarına benzer şekilde sonuçlanmıştır. 97. 531 seçmeni bulunan Elazığ'da 85.301 oy kullanılmıştır. Katılım oranı %87.46 ile yüksek kabul edilebilecek bir oran olmuştur.

Demokrat Parti, 1954 seçimlerini hem Türkiye genelinde hem de Elazığ ilinde kazanarak Türk siyasi tarihinde yer edinmeye devam etmiştir.

Tablo-6: Partilerin aldıkları oylar

Parti Adı	Aldığı Oy	%	Milletvekili sayısı
DP	48992	57.44	5
CHP	32133	37.67	0
CMP	1399	1.64	0

Tablo-7: Milletvekillerinin aldıkları oylar

Ad Soyadı	Partisi	Aldığı Oy	Sonuç
Selahattin Toker	DP	50825	Seçildi
Hüsnü Göktuğ	DP	50586	Seçildi
Ömer Sanaç	DP	49327	Seçildi
Şevki Yazman	DP	48974	Seçildi
Suphi Ergene	DP	48636	Seçildi
Celal Dora	CHP	33975	Seçilmedi
Abdurrahman Danış	CHP	31215	Seçilmedi
K. Zeki Gençosman	CHP	32128	Seçilmedi
Fahri Karakaya	CHP	30676	Seçilmedi
İ. Hakkı Talay	CHP	32534	Seçilmedi

(Doğan, 2007: 35).

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı sonrası değişen dünya dengeleri Türkiye'yi birçok alanda etkilemiştir. Türkiye bir yandan bozulan ekonomik düzen ile baş etmeye çalışırken diğer yandan Rusya'nın isteklerine karşın ABD ile birlikte hareket etme kararı almıştır. ABD ile Türkiye Cumhuriyeti'nin aynı blokta yer alması, Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçişini hızlandırmıştır. Yeni partilerin kurulmasına tanıklık edilen bu dönemde kurulan partilerden biri de Demokrat Parti'dir. Fakat Demokrat Parti diğerlerinden farklı olarak uzun yıllar iktidarda kalmayı başarmıştır. Bu dönemde Elazığ İli de Demokrat Parti'yi tercih eden illerendir. Yerel basından takip edildiğinde İl'in siyasi hayatında Demokrat Parti'nin önemini anlamak zor değildir. Elazığ ili Demokrat Parti'nin seçimlere girdiği ilk dönemden itibaren 1954 yılına kadar Demokrat Parti'ye yüksek oranlarda oy vermiştir. İl'in tanınmış ailelerinin ve yüksek eğitim seviyesine sahip kişilerinin de Demokrat Parti'yi seçmeleri bu başarıda etkili olmuştur.

Elazığ İl'inin Doğu'da bulunmasına rağmen dönem şartları göz önüne alındığında birçok siyasetçiyi birçok kez ağırlamış olması önem arz etmektedir. Demokrat Parti yapılan ilk genel seçimlerde ilde, Türkiye geneline yakın oranda %53,3 oranında oy alarak milletvekili adaylarının tümünü meclise taşımayı başarmıştır. 1954 genel seçimlerinde ise Demokrat Parti

%57,44 oranında oy alarak oylarını artırmıştır. Seçim sonuçlarına bakarak değerlendirme yaparsak İl'in, yeni kurulan ve Türkiye'nin Çok Partili siyasi hayatla tanışmasına vesile olan Demokrat Parti'yi başarılı bulduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Ele alınan yıllar içerisinde Elazığ İl'inde çıkarılan gazetelerin siyasete etkisi oldukça önemli düzeydedir. Gazeteler sürekli milletvekili adayları hakkında bilgiler vererek halkı yönlendirmeye çalışmışlardır. Milletvekili adayları ile birlikte partilerin çalışmalarına da yer verilmiştir. Bunun yanı sıra dönem gazetelerinin partilerin milletvekili adaylarını belirlemeleri noktasında ise partileri etkilemek için bazı adayları ön plana çıkardıkları görülmüştür. Sonuç olarak İl'in siyasi hayatı içerisinde Demokrat Parti'ye önem verilmektedir. Toplumun her kesimi siyaseti önemsemekte ve en iyi eğitim almış evlatlarını kendilerine vekil olarak seçmektedirler. Basının ise bu noktada siyasi hayata önemli etkileri olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Akşam

Demokrat Elazığ

Elazığ

Milliyet

Turan

Uluova

Kitaplar ve Makaleler

AKINCI, A.-USTA, S. (2015), "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(29), s.41-52.

ALBAYRAK, M. (2004), *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara.

ATAYAKUL, F. A. (2007), *Türkiye'de Demokrat Parti Dönemi Genel Seçimleri (1950-1954- 1957)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

BURGAÇ, M. (2013), "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XIII/26, s.163-184.

DOĞAN, A. (2007), *Siyasi Arenada Elazığ'ın Seçimi*, Elazığ.

ERGÜN, M. (2014), *Demokrat Parti İktidarında Sivas*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat.

- EROĞUL, C. (1970), *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)*, Ankara.
- ERTEM, B. (2010), “Siyasal Bir Muhalefet Denemesi Olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası”, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.2, s.71-92.
- HAYTOĞLU, E. (1997), “Türkiye’de Demokratikleşme Süreci ve 1945’te Çok Partili Siyasi Hayata Geçişin Nedenleri (1908- 1945)”, *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.3, s.46-54.
- KİRMAN, E. (2006), *Çok Partili Döneme Geçiş Süreci ve Türk Siyasal Kültüründe Muhalefet Olgusunun Gelişimi (1946-1950)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- KOÇAK, C. (2010), *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İkinci Parti*, C.1, İstanbul.
- PANCAR, E - ÖĞREDİK, A. (2013) “Demokrat Parti Döneminde Elazığ’da Siyasi Hayat (1954-1957)”, *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama Ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu*, Elazığ 23-25 Mayıs 2013, s.475-494.
- TAŞKIRAN, C. (1994), “Atatürk Döneminde Demokrasi Denemeleri (1925-1930)”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C.4, S.14, s.255-265.
- TURAN, A. E. (2008), *Türkiye’de Yerel Seçimler*, İstanbul.
- UMAR, Ö-MURAT, T. (2015), “1946-1950 Genel Seçimlerinde Elazığ” *Tarihten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi 17-19 Kasım 2014*, Hazırlayanlar: Aslı Akdoğanbulut, Duygu Türker, C.1, Ankara, s.649-679.
- YEDEK, Ş. (2016), *Elazığ’da İdari ve Siyasi Hayat (1923-1950)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum.

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 10, Sayı: 19, Mart 2023, s. 77-97, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 10, Issue 19, March 2023, pp. 77-97

Araştırma Makalesi/Research Article

GİRİŞİMCİLERİN BANKA KREDİLERİNE BAKIŞ AÇISININ İNCELENMESİ: ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİ*

*A Review of Entrepreneurs' Perspectives on Bank Loans: A Case of
Elazığ*

İbrahim Hulusi YILDIRIM¹

Özcan DEMİR²

Geliş/Received: 10.10.2022

Kabul/Accepted: 20.10.2022

Öz

Bu çalışmada girişimcilerin ekonomik faaliyetlerde ihtiyaç duydukları kredi teminlerinin karşılanması, üretim, ticaret ve bankacılık ilişkisinin ne düzeyde olduğunu belirli bir örneklem üzerinden analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada Elazığ il sınırları içerisinde faaliyet gösteren 320 işletmenin banka kredileri hakkında görüşleri alınmış, kredi kullanımlarının ne sıklıkta ve miktarda yapıldığı ve kredi kullanımına yaklaşımları incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada katılımcılara 36 soru yöneltilmiş girişimcilerin banka kredilerine karşı beklenti ve tepkileri analiz edilmiştir. Çalışmada toplanmış olan veriler lisanslı SPSS 22.0 paket programında analiz edilmiştir. Çalışmada, betimleyici istatistikler, güvenilirlik analizi, t- Testi ve tek yönlü varyans analiz teknikleri (ANOVA kullanılmıştır. Analizler sonucunda girişimcilerin finansman sorunu olup olmaması ve olması durumunda veya faaliyet alanlarına yönelik banka kredi türüne duyulan ihtiyaçlardaki farklılıklar yine bu kredileri kullanabilip kullanamam durumuna, kredi kullanımı durumunda sıkıntı yaşama ve kullanılan kredilerin faiz oranlarına göre girişimcilerin algı ve beklentilerinde anlamı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Girişimci, Girişimci Kredileri, Banka, Banka Kredileri, Girişimcilik Türleri*

* Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Kobi ve Ticari Portföy Yöneticisi, AnadoluBank, ibrahim.hulusi.yildirim@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8090-3108

² Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İ.İ.B.F, İşletme Bölümü, odemir@firat.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9382-6781

Abstract

In this study, it is aimed to meet the credit supply that entrepreneurs need in economic activities and to analyze the level of production, trade and banking relations through a specific sample. In our study titled "An Analysis of Entrepreneurs' Perspectives on Bank Loans: The Case of Elazig Province", the opinions of 320 businesses operating within the provincial borders of Elazig about bank loans were taken, the frequency and amount of loan use and their approach to loan use were tried to be examined. In the study, 36 questions were asked to the participants and it was aimed to analyze the expectations and reactions of the entrepreneurs against bank loans. The data collected in the study were analyzed in the licensed SPSS 22.0 package program. In the study, descriptive statistics, reliability analysis, t-Test and one-way analysis of variance techniques (ANOVA) were used. As a result of the analyzes, it has been observed that there are significant differences in the perceptions and expectations of the entrepreneurs according to whether or not the entrepreneurs have a financing problem or not, or the differences in the needs of the bank loan type for their field of activity, whether or not I can use these loans, experiencing difficulties in the use of loans and the interest rates of the loans used.

Keywords: Entrepreneur, Entrepreneur Loans, Bank, Bank Credits, Types of Entrepreneurship

Giriş

Sanayi İnkılabı ile birlikte ortaya çıkan endüstri toplumunun zamanla yerini bilgi toplumuna terk etmesiyle girişimciliğin giderek önem kazandığı daha da net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal gelişme ve iktisadi ilerlemenin mühim bileşenlerinden bir tanesi de iktisadi kalkınmadır. Başarılı girişimciler toplumun istihdam imkanlarını geliştirmekte aynı zamanda dünyada sahip olacağı konumun belirlenmesinde de etkili olmaktadır. Girişimciler halkın gereksinimlerinden hareketle bu gereksinimlerin giderilmesi için gereken girdileri sağlayıp yatırıma dönüştürmektedirler. Yine bununla alakalı olarak istihdamın ve gelir seviyesinin yükselmesiyle beraber toplumun refahı da yükselmektedir. Kısacası girişimcilik ülkelerin ekonomilerinin canlanması, istihdam imkanlarının ve refah düzeyinin artması için üzerinde durulması gerekli son derece mühim bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Dilek vd. 2018: 2). Girişimci insanlar değişimin öncüsü olarak bilinmektedirler. Bu bağlamda girişimcilerin girişimcilik etkinliklerini yüklenen bir idareci konumunda olduklarını söyleyebiliriz.

Girişimcilik bir memleketin iktisadi yapısı için oldukça mühim bir kavram şeklinde karşımızda durmaktadır. Girişimcilik ve girişimcilik teorileri, girişimcilik destekleri şimdiye dek pek çok araştırmacının incelediği konular olmuştur (Top vd. 2012: 934-935) Tarihi süreçte hakkında türlü tanımlar yapılmış olan girişimciliğin çeşitli özelliklerine akademisyenler

tarafından değinildiğini görmekteyiz. Girişimcilerin karşı karşıya kaldığı pek çok problem vardır. Ancak en önemli sorunlarından birinin likidite sorunu olduğu söylenebilir (Er vd. 2015: 32-33).

Girişimciler hayal güçleri yüksek insanlardır. Girişimciler örneğin işletme için gerekli malzemeleri temin etmeyi, kazancını temin edecek düzeyde işletmesindeki faaliyetlerini devam ettirmeyi, başarıya kavuşmayı, yenilikler yapmayı ve ihracatta bulunmayı isterler. Bütün bu istekleri başarmak için az sayıdaki belli bir girişimci gereken düzeyde sermayeye sahipken öte yandan pek çoğunun yeterli sermayesi bulunmamaktadır. Bu hâlde işe girişimcilerin faydalanabileceği çeşitli destek mekanizmaları girmektedir. Söz konusu destekleri kamu kurumları veya özel kurumlar, bazen de gerçek bir kişi vermektedir. Girişimci desteği sağlayanlar bazen verdikleri desteğin geri ödenmesini istemekteyken, bazen de geri ödenmesini istememekte girişimcilere hibe etmektedirler.

Girişimci destekleri pek çok farklı konuda verilebilmektedir (İnce, 2019: 824-826). Mesleki eğitim, kurulma aşamasındaki giderler, personele ödenecek ücretler, AR-GE çalışmaları, yenilik, uluslararası düzeyi yakalama gibi pek çok konuda girişimci destekleri bulunmaktadır. Para sorununu asgari düzeye indirerek, bilgi ve deneyimini artırmanın, girişimcilerin işletmelerinin gelişimine çok büyük katkısı olmaktadır.

Girişimcilerin ekonomik katkılarının ve yarattıkları katma değerlerin, istihdama katkılarının, ihracata katkılarının, döviz sağlayıcı faaliyetlerde bulunmalarının öneminin anlaşılmasıyla devlet öncülüğünde girişimciliği ekonomik, lojistik ve eğitim desteği gibi farklı alanlarda destek sağlayacak kurum ve kuruluşlar oluşturulmuştur. Devlet kendi kurumlarıyla girişimcilere destek sağladığı gibi özel bankaları teşvik ederek girişimcilere finansman desteğinde bulunmalarını sağlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda kurulan kurumlar ve özel bankaların sağladıkları banka kredileri incelendiğinde bu işletmelerin ülkelerin ekonomik yapısı içerisinde buldukları yerlerin önemi görülmektedir.

Bu çalışmada girişimcilerin hangi alanlarda ihtiyaç duydukları destekleri nasıl sağladıkları araştırılmıştır. Girişimcilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak için başvurabilecekleri kurumlar ve kredi desteği sağlayan kurum ve kuruluşların, kredi kullandırma şartları ve kredi kullandırma aşamaları incelenmiştir. Ayrıca, çalışmada kredi almak isteyen girişimcilerin izlemesi gereken yollar, kredi kullanma aşamaları, kredi kullanan girişimcilerin kredi sürecindeki beklenti ve tepkileri incelenmiştir.

1. Bankacılığın Tanımı

Bankalar, sermaye ve kredi üzerine her türlü işlemleri gerçekleştiren ve tanzim eden gerçek veya tüzel kişilerin, devletin ve işletmelerin söz konusu alanlardaki bütün gereksinimlerini gidermek amacıyla faaliyet gösteren iktisadi kuruluşlar olarak tanımlanabilir (Kutlu, 2018: 3).

Bankalar, insanların belirli bir zaman diliminde harcamadıkları paraları belirli bir bedel karşılığında kabul ederler ve bunları ihtiyacı olan gerçek veya tüzel kişilere tekrar belli bir bedel karşılığında ödünç vermektedirler. Bankaların amacı zamanla çeşitlenmiş ve bankalar belirtilen bu kuruluş amacının yanı sıra başka görevler de üstlenmişlerdir. Bunlar; ödemelerde aracılık etmek, para nakli, senet ve çek tahsili, yatırım işlemlerini gerçekleştirmek şeklinde tanımlanabilir

Banka ile ilgili diğer bir tanımlama ise; banka, para, kredi ve sermaye konularıyla alakalı her türlü işlemi gerçekleştiren, tanzim eden, özel veya kamusal kişilerle firmaların bu alanla ilgili her tür gereksinimlerini giderme etkinliğinde bulunan bir iktisadi birimdir (Kaya, 2013: 44).

2. Kredi ve Banka Kredi Kavramı

Antik Latince kökenden gelen “credere” kelimesinden türeyen kredi sözcüğü; emanet etme, inanma, güvenme manalarına gelmektedir. Zaman içerisinde kelime her ne kadar farklılaşsa da terimin manasının orijinal manasına yakın kalmaya devam ettiği görülmektedir. Kredi veren veya kredi alan üzerinde anlaşmaya varılan şartlara uymak koşuluyla borçlunun borcunu faizi ile birlikte geri ödeyeceği inancına bağlı olarak verilen kredi miktarında artırım yapabilmektedir. Bu bağlamda kredi sağlayanın güveninin iki ana ilkeye dayandığını görmekteyiz: borçlunun borcunu tamamen geri ödeme noktasında istekli olduğu ve öyle kalmaya devam edeceği; borçlunun ekonomik durumunun borcun tümünü ödemeye yetecek kapasitede olduğu ve bu hâlin devam edeceği (Golin ve Delhaise, 2013: 1).

Krediye dair diğer bir tanımlama ise belirli bir parasal büyüklüğün belirli bir süre için hukuken tanımlanmış bir başka kişinin emrine verilmesi veya lehine bir hizmet garantisi verilmesidir (Ünal, 1995: 2). Bankacılık sistemi bakımından daha geniş başka bir tanımlamaysa bankaların yaptıkları incelemeler neticesinde gerçek veya tüzel fark etmeksizin uygun buldukları kişilere kanunların ve izledikleri politikaların müsaade ettiği izin oranda teminatlı veya teminatsız nakit para, kefalet veya teminat vermek şeklinde tanımlanmış limitler şeklinde yapılabilir (Parasız, 2000: 199).

Krediler kaynakları bakımından ise üç başlık altında toplanabilirler. Bunlar; banka kaynaklı kredi, dış kaynaklı kredi ve reeskont kaynaklı kredilerdir. Kaynağı, bankanın direkt borçlu olarak sağladığı ve kullanılması hususunda hiçbir şart bulunmayan mevduat, sendikasyon kredisi gibi fonlardan oluşan krediler “banka kaynaklı kredi” şeklinde tanımlanmaktadır. Buna karşın bankanın, farklı bir kredi kuruluşundan belirli bir alanda bulunan kişi veya kuruluşa kullandırmak şartıyla sağlanan ve kredi riskinin bankaya ait olduğu fonların kaynağını oluşturduğu krediler ise “dış kaynaklı kredi” şeklinde isimlendirilmektedir. Bazı hâllerde kredi riski bankaya ait olmamakta banka yalnızca kullandırmaya aracılık etmektedir. Bankaların, müşterilerinden aldıkları kısa ya da orta vadeli senetleri TCMB’ye iskonto ettirerek sağlamış oldukları fonlar karşılığı verdikleri krediler ise “reeskont kaynaklı kredi” olarak adlandırılmaktadırlar (Delikanlı, 2010: 13).

3. Banka Kredilerinin Önemi ve Girişimcilik Politikalarındaki Yeri

Bankaların mali ajanlık görevleriyle kişilere çekilen fonlar ödünç olarak verilebilir fon arz ve talebini artırmakta ve bu fonların kazançlı alanlarda kullanılmasıyla milli gelir ve istihdam oranı yükselmektedir. Buna ek olarak bankaların gelişmesi; para politikasının etkinliğinin artması, küreselleşme ve dış iktisadi ilişkiler bakımından da oldukça mühimdir. Bilhassa gelişmekte olan memleketlerde bankalar haricindeki finansal araçların ve sermaye piyasalarının geriliğinin, bankacıların değerini daha da fazla artırdığını söylemek gerek (Arslan ve Yapraklı, 2008: 89).

Yukarıda da değinildiği üzere Türkiye’de bankalar dışında finansal sistem gelişmemiş olduğundan finansal yapı deyim yerindeyse tamamıyla bankalardan müteşekkildir. Türkiye’de yaşanan krizler finansal istikrarın önemini gözler önüne sermektedir. Merkez Bankası’nın fiyat istikrarının yanında ayrıyeten finansal istikrara yönelik politikaları da uygulamaya koymasını sağlamıştır. Ekonomide uygulanacak olacak para politikasının etkinliğinin ve bankalar üzerindeki tesirlerinin bilinmesi de finansal istikrar bakımından çok mühim bir hâle gelmiştir (Sözer, 2012: 1).

Son yıllarda gerçek kişilerce de çokça kullanılmakta olan kredilerin ve kredi kartlarının, finansal sektör risklerini tabana yaymak suretiyle riskleri azalttığını söylemek gerekmektedir. Buna ek olarak piyasada mevcut olan kayıt dışı etkinliklerin azaltılmasını ve böylelikle vergi gelirlerinin artışı sağlamaktadır. Fakat tüm bunlarla birlikte girişimci kredilerinin ve kredi kartlarının olumlu yönlerine ek olarak birtakım olumsuz tesirlerinin olduğunu da söylemek gerekir (Kılıç, 2018: 19).

Merkez Bankası büyüme, enflasyon ve ödemeler dengesi amaçlarını göz önünde bulundurarak ekonomik ajanlara ve hükümete açılacak olan kredi miktarlarını düzenlemektedir. Merkez Bankasının bankalara kredi tavanı politikası uygulamak suretiyle yaptığı bu ayarlama, tek bir çalışma alanını özendirici ya da engelleyici nitelikte olmayıp bütün sektörlerle tesir etmektedir. Fakat başka bir politika aracı olan selektif kredi kontrolü ise ekonomide öncelikli olarak desteklenmesi gerekli alanlara kredi sunmayı hedeflemektedir (Önder, 2005: 62).

Girişimciler, bankalarca aranan kredi şartlarını sağlayamamaları ve kredi maliyetlerinin yüksekliği yüzünden kredi kullanmada çeşitli güçlükler yaşamaktadırlar (Temizkan ve Alkış, 2013: 73). Bankalar, kredi ilkeleri çerçevesinde girişimcilerin kredi gereksinimlerini değerlendirmekte ve bu şekilde müşterilerinin kredi taleplerine dönüş yapmaktadırlar. Bir bankanın kredi kullandırma noktasında vereceği karara etki eden başlıca hususların kâr ve katlanılan risk olduğunu ifade etmek gerekir. Bankalar etkili bir şekilde kredi incelemesi yapmak suretiyle kendileri için en iyi müşterileri bulmayı ve kredi talepleriyle ilgili olarak en doğru kararı vermeyi amaçlamaktadırlar. Girişimcilerin risk seviyesine göre kullanacakları kredinin miktarının ve fiyatlanmasının da değişiklik gösterebildiğini unutmamak gerekir (Uluyol ve Çam, 2009: 126).

Girişimci kredisi, bankalar tarafından tipik bir ticarî kredi şeklinde algılandığı için girişimcilere kredi verme konusunda çeşitli çekinceler taşımaktadırlar. Bankaların kredi değerlendirme ve derecelendirme sistemleri büyük oranda firmalar için planlandığından, girişimcilerin finansal tablolarının gerçek performanslarını göstermemesi yüzünden girişimciler bu sistemlerde riskli göründüklerinden kredi taleplerine bankalarca olumsuz yanıt verilmektedir.

Bankalar, verecekleri krediler için girişimcilerden teminat istemektedir. Teminat gösterebilen girişimcilerin, gösteremeyen girişimcilerden daha yüksek miktarda ve daha kabul edilebilir şartlarda kredi alabildiği söylenebilir. Teminat, bankalarca kullanılan kredilerin geri ödenmesi noktasında bir yandan sigorta görevi yaparken, aynı zamanda girişimcilerin verilen teminatı geri alabilmek için krediyi sistematik bir şekilde ödeyeceğine dair bir güvence de oluşturmaktadır. Teminat, girişimcilerin kredi almalarını kolaylaştırmakta ve faiz, vade, tutar açısından daha kabul edilebilir şartlarda almalarına imkân vermektedir (Kaban, 2017). Bankalarca girişimcilerden makine, tezgâh, araç ve gereçleri ipotek olarak kabul edilmeyerek, teminat olarak gayrimenkul ipoteği istenmesi, girişimcilerin kredi temini noktasında karşılaştıkları en önemli sorun olarak karşımıza

çıkılmaktadır (Çatalbaş ve Çatalbaş, 2008: 6). Girişimcilerin kazançlarını sermayelerine ekleyememeleri dolayısıyla varlıklarını artıramadıklarında bankalardan kredi alma olanakları da iyice düşmektedir (Çelikkol vd., 2008: 260).

4. Metodoloji

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı, Elazığ İlinde çeşitli iş kollarında faaliyet yürüten girişimcilerin banka kredisi almaları için izlemesi gereken yolları, kredi kullanma aşamaları, kredi kullanan girişimcilerin kredi sürecindeki beklenti ve tepkilerini ortaya koymaktır.

Girişimcilik, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin iktisadi kalkınmalarında ve ilerlemelerinde çok önemi olup ekonomiye olan etkisi nedeniyle çeşitli kurumlarca teşvik edilmektedir. Söz konusu bu kurumların başında özel ve kamu bankaları vermiş oldukları krediler gelmektedir. Banka tarafından verilen krediler ile başarılı işletmelerin kurulması hedeflenmektedir. Bu sebeple, girişimcilerin banka kredisi almaları için izlemesi gereken yolları, kredi kullanma aşamaları, kredi kullanan girişimcilerin kredi sürecindeki beklenti ve tepkilerinin ortaya konulması büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan, incelenen literatürde Kobilere sağlanan krediler ve kredi kullanma süreçlerine yönelik birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalara karşın girişimcilerin krediler ve kredi kullanma süreçlerine dair araştırma yapılmamış olması çalışmamızı öteki çalışmalardan biraz daha farklı kılmaktadır. Ayrıca bu araştırma, girişimcilerin banka kredisi kullanmalarına ilişkin beklenti ve tepkilerinin ortaya konulması bakımından, Türkiye’de de bu alandaki eksiklikler göz önünde bulundurulduğundan önem teşkil etmektedir.

4.2. Araştırmanın Varsayım ve Sınırlıkları

Elazığ İlinde çeşitli iş kollarında faaliyet gösteren Elazığ Ticaret ve Sanayi Odasına üye 320 girişimci işletmenin banka kredilerine ilişkin görüşlerin gerçekçi bir biçimde tespit edileceği düşünülmektedir. Araştırmada kullanılan analizlerin araştırmaya en uygun analizler olduğu düşünülmektedir. Çalışmada, sadece Elazığ ilinde faaliyet gösteren işletmelerden veri sağlanması nedeniyle elde edilen sonuçlar yalnızca Elazığ ili için genellenebilir.

4.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; Elazığ İlinde çeşitli iş kollarında faaliyet yürüten ve Elazığ Sanayi ve Ticaret Odasına kayıtlı işletmeler oluşturmaktadır. Elazığ Sanayi ve Ticaret Odası 2019-2020 verilerine göre çeşitli iş kolla-

rında faaliyet yürüten 1.635 girişimci işletme olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bu evren üzerinden gerçekleştirilecektir. Araştırmanın amaçlarına en uygun örneklem hacminin belirlenebilmesi için; n, örneklem hacmi; N, evren hacmi; t, güvenilirlik düzeyine ait tablo değeri, p ve q sırasıyla ilgilenilen olayın görülme ve görülmemeye olasılıkları ve d, duyarlılık düzeyi olmak üzere Cochran Formülü kullanılmıştır (Hayran, 2012: 72; Demir vd., 2022: 236):

Örneklem Hacmi

$$n = N \cdot (t^2 \cdot p \cdot q) / (d^2 \cdot (N-1) + (t^2 \cdot p \cdot q))$$

Evren büyüklüğü (N) 1.635 olarak alındığında, Cochran Formülü olarak da bilinen aşağıdaki formüle göre örneklem büyüklüğü (n) 311 olmalıdır. Bu büyüklükteki bir örneklem büyüklüğünün %95 güven düzeyinde evreni temsil gücünün olacağı söylenebilir. Çalışma 320 girişimci işletme üzerinde gerçekleştirilmiştir.

4.4. Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Yöntemi

Çalışmanın verileri anket yoluyla toplanmış olup veriler lisanslı SPSS 22.0 programıyla analiz edilmiştir. Anket soruları hazırlanırken Tosun (2011), Aydoğan (2017), Merneki (2017) ve Kutlu (2018) çalışmalarından yararlanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmakta olup, birinci bölümü girişimcilerin işletmeleri hakkında genel bilgileri içeren 5 demografik sorudan oluşmakta, ikinci bölümü ise, girişimcilerin banka kredileri algıları ile banka kredilerine ilişkin beklentilerini tespit etmeye yönelik ifadelerden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçeklerden girişimcilerin banka kredileri algılarına ilişkin ifadelerin Cronbach's Alfa değeri 0.835, girişimcilerin banka kredilerine ilişkin beklentilerine yönelik ifadelerinin Cronbach's Alfa değeri 0.821'tir. Maddeler, 5'li Likert tipi ile derecelendirilmiştir.

Çalışmada incelenen ölçeklere yönelik ifadelerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit edilmesi amacıyla basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir.

Tablo 1. Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

Ölçek	N	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Girişimcilerin Banka Kredi Algıları	320	,543	-,279
Girişimcilerin Banka Kredi Beklentileri	320	,100	-,728

Tablo 2'de görüldüğü üzere ifadelerin, Skewness ve Kurtosis (çarpıklık ve basıklık) değerleri -2 ile +2 arasında değer almıştır. Bundan dolayı, ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri normal dağılıma yakın bir dağılım

gösterdiği söylenebilir (George ve Mallery, 2010). Bu sonuç doğrultusunda, verilerin analizi için parametrik test yöntemleri tercih edilmiştir. Verilerin analizinde; betimleyici istatistikler, güvenilirlik analizi, t-testi ve Tek yönlü (One way) varyans analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır.

4.5. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı test edilmek üzere 14 adet hipotez geliştirilmiştir. Bu hipotezler aşağıda verilmiştir:

H1: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin algıları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H2: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin beklentileri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H3: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin algıları işletme faaliyet türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H4: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin beklentileri işletme faaliyet türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H5: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin algıları finansman sorununa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H6: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin beklentileri finansman sorununa türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H7: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin algıları kredi kullanılması durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H8: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin beklentileri kredi kullanılması durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H9: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin algıları kredi alma sürecinde sıkıntı yaşama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H10: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin beklentileri kredi alma sürecinde sıkıntı yaşama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H11: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin algıları faiz oranlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H12: Girişimcilerin banka kredisine ilişkin beklentileri faiz oranlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

4.6. Güvenirlilik Analizi

Çalışmada, Güvenirlilik analizi için Cronbach's Alfa katsayısı incelenmiştir. Cronbach's Alfa Katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değeren-

dirme ölçütü aşağı yer almaktadır (Kılıç, 2016: 48; Düşükcan vd.,2019: 437):

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,41 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0,61 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek orta güvenilirliktedir.

$0,81 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek güvenilirliktedir.

Çalışmada, girişimcilerin banka kredi algıları ölçeğinin Cronbach Alfa değeri; 0,843 ve girişimcilerin banka kredi beklentileri ölçeğinin Cronbach Alfa değeri; 0,832 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, ölçeklerin yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir.

4.7. Bulgular

4.7.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Tablo 2’de katılımcılara ait demografik özellikler yer almaktadır.

Tablo 2. Demografik Özellikler

KATILIMCI PROFİLİ (n=100)		
Cinsiyet	F	%
Kadın	65	20,3
Erkek	255	79,7
Faaliyet Alanı	F	%
Hizmet	52	16,3
Ticaret	127	39,7
Üretim	50	15,6
İnşaat-Taahhüt	91	28,4
İşletmelerin Ölçekleri	F	%
Mikro	76	23,8
Küçük	87	27,2
Orta	131	40,9
Büyük	26	8,1
İşletme Kuruluş Türü	F	%
Şahıs	97	30,3
Limited	117	36,6
Anonim	102	31,9
Kolektif	4	1,3
Faaliyet Yılı	F	%
0-5	63	19,7
6-10	97	30,3
11-15	81	25,3
16 ve +	79	24,7

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların, %20,3’ü kadın, %79,7’si erkektir. Yapılan araştırmaya göre ankete katılanların %16,3’ü hizmet, %39,7’si ticaret, %15,6’sı üretim ve %28,4’ü inşaat-taahhüt sektöründe faaliyet göstermektedirler. katılanların, %23,8’i mikro, %27,2’si küçük, %40,9’u orta ve %8,1’i büyük işletme ölçeğine sahiptir ve 30,3’ü şahıs, %36,6’sı limited, %31,9’u anonim ve %1,3’ü ise kolektif türü kuruluşlardır. Son olarak katılanların %19,7’si 0-5 yıl arasında, %30,3’ü 6-10 yıl arasında, %25,3’ü 11-15 yıl arasında, %24,7’si ise 16 ve daha fazla yıldır işletmelerinin açık olduğu görülmüştür.

4.7.3. t-Testi ve Tek Yönlü (One way) Varyans Analizi Bulguları

Aşağıda katılımcıların cinsiyet, faaliyet alanı, işletmelerin ölçekleri, işletme kuruluş türü ve faaliyet yılı değişkenleri ile banka kredi algıları ve girişimcilerin banka kredi beklentileri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Farklılıkların tespiti amacıyla, t-testi ve Tek yönlü (One way) varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 3’te girişimcilerin banka kredi algıları ve girişimcilerin banka kredi beklentileri ile cinsiyet değişkenine ilişkin t-testi analiz sonucu verilmiştir.

Tablo 3. Girişimcilerin Banka Kredi Algıları ve Girişimcilerin Banka Kredi Beklentileri İle Cinsiyet Değişkenine İlişkin t-Testi Analiz Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	t	p
GBKA	Kadın	65	4,15	,71	-,927	,355
	Erkek	255	4,26	,94		
GBKB	Kadın	65	3,03	,76	1,311	,199
	Erkek	255	2,88	,86		

Yukarıdaki tabloyu incelediğinde p. değeri 0,05’ten büyük çıkmıştır. Yani girişimcilerin banka kredisine beklentilerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Hem erkeklerde hem kadınlarda banka kredisine ilişkin beklentilerinde bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir. Yine girişimcilerin banka kredisine ilişkin algılarının cinsiyete göre bir farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Analiz sonucunda p değeri 0,05’ten büyük çıkmıştır. Bu sonuca göre, girişimcilerin banka kredisine ilişkin algılarının cinsiyetlere göre bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 4’te girişimcilerin banka kredi algıları ile faaliyet türü değişkenine ilişkin analiz sonucu verilmiştir.

(I) Faaliyet Türü	(J) faaliyet Türü	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
Hizmet	Ticaret	-.05646	.11799	.964
	Üretim	-.05644	.17057	.987
	İnşaat-Taahhüt	-.33207*	.12609	.046
Ticaret	Hizmet	.05646	.11799	.964
	Üretim	.00002	.16210	1.000
	İnşaat-Taahhüt	-.27561	.11438	.079
Üretim	Hizmet	.05644	.17057	.987
	Ticaret	-.00002	.16210	1.000
	İnşaat-Taahhüt	-.27563	.16809	.362
İnşaat-Taahhüt	Hizmet	.33207*	.12609	.046
	Ticaret	.27561	.11438	.079
	Üretim	.27563	.16809	.362

Tablo 4. İşletmelerin Faaliyet Türlerine Göre Tutumlarının Analizi Sonuçları

Yukarıdaki tabloda varyanslar arasında fazla bir fark olmadığı için Games-Howell testi uygulanmıştır. İşletmelerdeki faaliyet türleri arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Örneğin, hizmet alanında faaliyet gösteren işletmeler ticaret, üretim ve inşaat-taahhüt alanındaki işletmelerle karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda hizmet sektöründe yer alan işletmelerin, inşaat- taahhüt alanındaki işletmelere karşı tutumları arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Üretim alanındaki işletmelerin de hizmet alanındaki işletmelere karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Diğer değerlerimizin hepsi 0.05 den büyük olduğu için anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 5'te girişimcilerin banka kredi beklentileri ile faaliyet türü değişkenine ilişkin varyansların homojenlik testi verilmiştir.

Tablo 5. Faaliyet Türü Değişkenine İlişkin Varyansların Homojenlik Testi

GBKB			
İstatistik	df1	df2	p
4,433	3	316	,051

Yukarıdaki tabloda varyansların homojenlik testi analiz edilmiştir. Analize göre p değeri 0,05'ten büyük çıkmıştır. İşletmelerin faaliyet türlerinin, girişimcilerin banka kredilerine beklentileri arasında homojen olduğu gözlemlenmiştir ve yapılan analizde, Tukey testi kullanılmıştır.

Tablo 6'da işletmelerin faaliyet türlerinin banka kredilerine karşı beklentileri arasındaki fark analizi verilmiştir. Bu tabloda işletmelerin faaliyet türlerinin, banka kredilerine karşı beklentileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir. Yapılan analizde, Tukey analizi uygulanmıştır. Tukey testinde p değerimiz, 0,029 çıkmıştır. P değerlerimiz 0,05'ten küçük olduğu için, işletmelerin faaliyet türlerinin, banka kredilerine bakış açıları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmiştir. Tablo 3'te girişimcilerin

banka kredi algıları ve girişimcilerin banka kredi beklentileri ile cinsiyet değişkenine ilişkin t-testi analiz sonucu verilmiştir.

Tablo 6. İşletmelerin Faaliyet Türlerinin Banka Kredilerine Karşı Beklentileri Arasındaki Fark Analizi

GBKB	Faaliyet Türü	N	Subset for alpha = 0.05
			1
Tukey HSD	Hizmet	52	4,12
	Ticaret	127	4,18
	Üretim	50	4,25
	İnşaat-Taahhüt	91	4,39
	P		,0290

Tablo 7’de girişimcilerin banka kredi algıları ve girişimcilerin banka kredi beklentileri ile finansman sorunu değişkenine ilişkin t-testi analiz sonucu verilmiştir

Tablo 7. Girişimcilerin Banka Kredi Algıları ve Girişimcilerin Banka Kredi Beklentileri İle Finansman Sorunu Değişkenine İlişkin t-Testi Analiz Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	t	p
GBKB	Evet	214	4,36	,65	3,068	,000
	Hayır	106	3,98	1,23		
GBKA	Evet	214	2,79	,78	-3,417	,001
	Hayır	106	3,13	,92		

Yukarıdaki tabloda finansman sorununa cevaplayan işletmecilerin, banka kredilerine bakış açılarına ve beklentilerine ilişkin t testi ile analiz yapılmıştır. Finansman sorununa cevap veren girişimcilerin, banka kredisine ilişkin algıları arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Çünkü sig. 0,000 çıkmıştır. 0,05’ten küçük olduğu için finansman sorunu olan işletmeler, banka kredilerine karşı bakışlarında farklı düşüncülere sahip olmuşlardır. Finansman sorununa cevap veren işletmelerin, banka kredilerine karşı beklentilerini incelediğimizde, p değerimiz 0,001 çıkmıştır. p değerimiz 0,05’ten küçük olduğu için, finansman sorunu olan işletmelerin banka kredilerine karşı beklentilerinde anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Yani finansman sorunu olan işletmeler, banka kredilerine karşı beklentilerinde farklı düşüncülere sahip oldukları incelenmiştir.

Tablo 8’te girişimcilerin banka kredi beklentileri ile faaliyet türü değişkenine ilişkin varyansların homojenlik testi verilmiştir. Bu tabloda varyansların homojenlik testi analiz edilmiştir. Analize göre p değerimiz 0,000 çıkmıştır. Bu sebepten dolayı, işletmelerin kredi kullanma durumlarının,

girişimcilerin banka kredilerine ilişkin beklentileri arasında homojen olmadığı gözlemlenmiştir ve Games-Howell testi yapılmıştır. Fakat p 0,05'ten büyük olduğu için girişimcilerin banka kredisine ilişkin algıları arasında kredi kullanılması durumuna göre homojen olduğu gözlemlenmiştir ve yapılan analizde, Tukey testi kullanılmıştır.

Tablo 8. GBKBA ve GBKB İlişkin Varyansların Homojenlik Testi

	İstatistik	df1	df2	p
GBKBA	2,999	4	315	,191
GBKB	5,652	4	315	,000

Tablo 9. İşletmelerin Kredi Kullanma Durumlarının GBKB ve GBKA Arasındaki Fark Testi

	Ortalama Hata (I-J)	Standart Hata	p
GBKBA	-2,10275*	,47833	,000
	-2,17391*	,49057	,000
	-1,92593*	,50103	,001
	-2,50000*	,55736	,000
	2,10275*	,47833	,000
	2,17391*	,49057	,000
	1,92593*	,50103	,001
	2,50000*	,55736	,000
GBKB	,75359*	,14006	,000
	-,63771	,50492	,714
	-,75359*	,14006	,000
	-,58575*	,21069	,045
	,58575*	,21069	,045

Yukarıdaki tabloda işletmelerin kredi kullanma durumlarının, girişimcilerin banka kredilerine karşı beklentileri ve algıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir. Yukarıdaki tabloda varyanslar arasında az bir fark olduğu için Tukey ve Games-Howell testi uygulanmıştır. İşletmelerin kredi kullanma durumları arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda işletmelerin kredi kullanma durumlarının, girişimcilerin banka kredisine karşı algılarında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. İşletmelerin kredi kullanma durumlarının, girişimcilerin banka kredisine ilişkin beklentileri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 10'da girişimcilerin banka kredilerinin algıları ile faiz oranlarına ilişkin görüşlerinin istatistiksel sonuçları verilmiştir.

(I) faizoran	(J) faizoran	Ortalama Hata (I-J)	Standart Hata	p.
kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	-,39744	,16570	,141
	kararsızım	-,81901*	,18387	,001
	katılıyorum	-,76550*	,17763	,001
	kesinlikle katılıyorum	-,78935*	,17058	,000
katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum	-,39744	,16570	,141
	kararsızım	-,42157*	,11446	,005
	katılıyorum	-,36807*	,10413	,006
	kesinlikle katılıyorum	-,39192*	,09160	,001
kararsızım	kesinlikle katılmıyorum	,81901*	,18387	,001
	katılmıyorum	,42157*	,11446	,005
	katılıyorum	,05351	,13113	,994
	kesinlikle katılıyorum	,02966	,12142	,999
katılıyorum	kesinlikle katılmıyorum	,76550*	,17763	,001
	katılmıyorum	,36807*	,10413	,006
	kararsızım	-,05351	,13113	,994
	kesinlikle katılıyorum	-,02385	,11174	1,000
kesinlikle katılıyorum	kesinlikle katılmıyorum	,78935*	,17058	,000
	katılmıyorum	,39192*	,09160	,001
	kararsızım	-,02966	,12142	,999
	katılıyorum	,02385	,11174	1,000

Tablo 10. Faiz Oranlarına Göre Girişimcilerin Banka Kredisine İlişkin Algılarının Analizi

Yukarıdaki tabloya göre, faiz oranlarına göre girişimcilerin banka kredisine ilişkin algıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analize göre, faiz oranlarının düşürülmesi gerektiğine kesinlikle katılmıyorum diyen işletmelerle, katılmıyorum diyen işletmeler arasında farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir. Faiz oranlarının düşürülmesi ile ilgili kesinlikle katılmıyorum cevaplayan işletmeler ile kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum cevabını veren işletmeler arasında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 11'de girişimcilerin banka kredilerinin beklentileri ile faiz oranlarına ilişkin görüşlerinin istatistiksel sonuçları verilmiştir. Bu tabloya göre, faiz oranlarına göre girişimcilerin banka kredisine ilişkin beklentileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analize göre, faiz oranlarının düşürülmesi gerektiğine kesinlikle katılmıyorum diyen işletmelerle, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum diyen işletmeler arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Faiz oranlarının düşürülmesi ile ilgili kararsızımı cevaplayan işletmeler ile kesinlikle katıl-

miyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum cevabını veren işletmeler arasında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Kararsız cevap veren katılmıyorum cevabını veren işletmeler arasında herhangi bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 11. Faiz Oranlarına Göre Girişimcilerin Banka Kredisine İlişkin Beklentileri Analizi

(I) faizoran	(J) faizoran	Ortalama Hata (I-J)	Standart Hata	p.
kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	-,55271*	,17778	,017
	kararsızım	-,67650*	,13762	,000
	katılıyorum	-1,51335*	,11618	,000
	kesinlikle katılıyorum	-2,22377*	,10947	,000
katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum	,55271*	,17778	,017
	kararsızım	-,12380	,17321	,953
	katılıyorum	-,96064*	,15671	,000
	kesinlikle katılıyorum	-1,67106*	,15181	,000
kararsızım	kesinlikle katılmıyorum	,67650*	,13762	,000
	katılmıyorum	,12380	,17321	,953
	katılıyorum	-,83685*	,10905	,000
	kesinlikle katılıyorum	-1,54726*	,10188	,000
katılıyorum	kesinlikle katılmıyorum	1,51335*	,11618	,000
	katılmıyorum	,96064*	,15671	,000
	kararsızım	,83685*	,10905	,000
	kesinlikle katılıyorum	-,71041*	,07026	,000
kesinlikle katılıyorum	kesinlikle katılmıyorum	2,22377*	,10947	,000
	katılmıyorum	1,67106*	,15181	,000
	kararsızım	1,54726*	,10188	,000
	katılıyorum	,71041*	,07026	,000

Tablo 12. Girişimcilerin Banka Kredi Algıları ve Girişimcilerin Banka Kredi Beklentileri İle Kredi Alma Sürecinde Sıkıntı Yaşama Değişkenine İlişkin t-Testi Analiz Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	t	p
GBKB	Evet	268	4,12	,89	3,068	,003
	Hayır	52	3,71	1,11		
GBKA	Evet	268	3,89	,88	-3,417	,000
	Hayır	52	2,67	,75		

Tablo 12’de banka kredi beklentileri ile kredi kullanma sürecinde sıkıntı yaşama değişkenine ilişkin t-testi analiz sonucu verilmiştir

Yukarıdaki tabloda kredi kullanma sürecinde sıkıntı yaşama cevaplayan işletmecilerin, banka kredilerine bakış açılarına ve beklentilerine ilişkin t testi ile analiz yapılmıştır. Kredi kullanma sürecinde sıkıntı yaşama durumunda evet diyen girişimcilerin, banka kredisine ilişkin algıları arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Çünkü sig. 0,003 çıkmıştır. 0,05den küçük olduğu için kredi alma sürecinde sıkıntı yaşayan işletmeler, banka kredilerine karşı bakışlarında farklı düşüncülere sahip olmuşlardır. Yine kredi kullanma sürecinde sıkıntı yaşama cevap veren işletmelerin, banka kredilerine karşı beklentilerini incelediğimizde, p değerimiz 0,000 çıkmıştır. p değerimiz 0,05’ten küçük olduğu için, kredi kullanma sürecinde sıkıntı yaşamayan işletmelerin banka kredilerine karşı beklentilerinde anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Yani kredi kullanma sürecinde sıkıntı yaşayan işletmeler, banka kredilerine karşı beklentilerinde farklı düşüncülere sahip oldukları incelenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın önemli noktalarından biri literatürde kobilerin finansman sorunlarına ve bu sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar bulunsa da girişimcilerin banka kredilerine bakış açısını inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır.

Bu sebeple girişimcilerin yapmış olduğu faaliyetlerde yaşamış oldukları finansman sorunları, yeni yatırımların fonlanması, stok ve duran varlık yatırımları birçok finansal desteğe ihtiyaç duydukları dönemlerde bankaların bu ihtiyaçlarına ne ölçüde destek verdikleri, bu desteklerin girişimci ihtiyaçlarının ne kadarını karşıladığı, girişimcilerin bu taleplerinde ne tür zorluklarla karşılaştığı, bu zorlukların nasıl aşıldığı, bu desteklerin girişimcilere maliyetleri, ne kadarlık desteğin yatırıma dönüştüğü hususlar incelenerek literatüre katkı sağlanılmaya çalışılmıştır.

Araştırmayı yapabilmek için Elazığ İlinde Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı işletmelere anket yapılmıştır. Bu girişimcilerden yapılan anket çalışması ile demografik özelliklerine, işletmelerin faaliyet türlerine, ölçeklerine, kuruluş türlerine, faaliyet sürelerine, finansman sorunu yaşayıp yaşamadıklarına, banka kredisini kullanıp kullanmadıklarına, kredi alma sürecinde yaşadıkları sıkıntılara, banka kredisini finansmanında ne tür güçlükler yaşadıklarına, faiz oranlarına ilişkin birçok veri toplanmıştır.

Bu verilerin yanında girişimcilerin banka kredilerine bakış açıları ve beklentilerine ilişkin, kullanmış olduğu kredilerin faydasına, kullanımını sırasında yaşadıkları formalite ve prosedür engellerine, karlılıklarına, satışlarına

olan etkilerine, yine bu kredilere ilişkin ileri vadede düzeltilmesini istediği faiz komisyon oranlarının yüksekliğine, kredi limitlerinin yetersizliğine ve vadelerin uzatılması taleplerine kadar birçok veri toplanmıştır.

Genel olarak bakıldığında girişimcilerin finansman sorunu olup olması ve olması durumunda veya faaliyet alanlarına yönelik banka kredi türüne duyulan ihtiyaçlardaki farklılıklar yine bu kredileri kullanabilip kullanamama durumuna, kredi kullanımı durumunda sıkıntı yaşama ve kullanılan kredilerin faiz oranlarına göre girişimcilerin algı ve beklentilerinde anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Öneriler

Gerçekleştirilen analiz sonucunda genel olarak bir değerlendirme yapmak gerekirse, işe yeni başlayan ya da işe başlamak için henüz yeterli sermayesi bulunmayan ve bu sermayenin bir kısmını desteklerle elde etmesine rağmen banka kredilerine ihtiyaç duyan bunların yanında kredi kayıt bürosu puanının oluşmadığı girişimcilerin banka kredilerinden faydalanamadığı faydalananların ise bankaların istediği kredi teminatlarını bankalara vermiş olduğu görülmektedir.

Mevcut faaliyetleri devam eden yine bu faaliyetleri devam ederken birçok banka ile çalışan girişimcilerin finansman sorununun büyük bir bölümü ticari, katılım, yatırım ve kalkınma bankaları tarafından karşılanmaktadır. Bankalar tarafından kullanılan kredilere ulaşma zorlukları işletmelerin büyüklüklerine, faaliyet sürelerine, kuruluş türlerine, sermaye miktarlarına, cirolarına göre farklılık göstermektedir.

Banka kredisi kullanmak isteyen ve kullanan girişimcilerin banka kredilerine ulaşma sürecinde kredinin teminatı, kredinin maliyeti, kredi limitlerinin düşük kalması gibi sorunlar yaşamaktadır.

Kredinin teminat sorunu genel olarak bankalar tarafından maddi teminat verilerek aşılma olup girişimcilerin yeni işe başlayanlarının birçoğu maddi bir teminata sahip olmaması bu anlamda sorunu çözümsüz kılmaktadır. Bu nedenle her ne kadar günümüzde kamu kurum kuruluşlarının kefaleti ile krediler kullanılsa da bu tür krediler genel itibariyle girişimci talebini yeteri kadar karşılayamamaktadır. Kredinin geri ödemesi aşamasında bankaların yaşamış oldukları sorunlar bankaları ister istemez teminatsız kredi verme engeli ile karşı karşıya getirmektedir. Bu nedenle bankalar talep edilen birçok kredi de geri ödeme sırasında sorun yaşamamak için teminatın caydırıcılığını kullanmaktadır. Teminat sorunları, banka ödemelerinde kamu ödemeleri gibi ön plana alınarak bankaların kullandırmış

olduğu kredilerin geri ödemelerinin bir nevi kanunlarla güçlendirilmesi sorunun tüm anlamı ile ortadan kalkması ya da azalmasına sebep olacaktır.

Genel maliyetleri devlet destekli kredilere göre yüksek kalan banka kredilerine yine bu maliyetleri düşürebilecek devlet faiz destekli kredilerin kullanımı arttırabilir. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının alacağı düşük faiz politikası kararıyla girişimciler bu kredilere daha düşük maliyetlerle ulaşabilir.

İşletmenin finansal ihtiyacını karşılayamayan talepler bu taleplerini birçok farklı bankadan karşılama uğraşları zamanla ödeme zorlukları ve ekstra maliyetler oluşturmaktadır.

Genel itibariyle girişimcilerin finansman sorunu yaşayanlar kullanmış olduğu kredilerin faydasını gördüğünü ifade etmiş olsalar da bu kredilerin finansman ihtiyacını yeterince karşılamadığını düşünenler ilgili kredilerin farklı birçok bankadan kullanılması neticesinde (faiz, dosya masrafı, sigorta) maliyetlerini yükseltmektedirler. Bu durum girişimcilerin kredi kullanımı üzerinden belli bir süre geçmesinden sonra daha fazla finansman sorunu yaşamasına sebep olmaktadır.

Kaynakça

ASLAN, İ. ve YAPRAKLI, S. (2008). Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Ekonometri ve İstatistik E-Dergisi*, (7), 68-85.

AYDOĞAN, M. (2017). *KOBİ'lere Sağlanan Krediler ve Kredi Kullanma Süreçleri Analizi*. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÇATALBAŞ, G. K. ve ÇATALBAŞ, E. (2008). Finansman Sorunu Yaşayan Kobi'ler, Basel II ve Bankacılık Sektörü. *Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık Dergisi*(66), 3-12.

ÇELİKKOL, H., ÇELİKKOL, M. M., ve KOÇ, Y. D. (2008). Ticaret Bankacılığında Yeni Bir Boyut: Kobi Bankacılığı ve Türkiye Değerlendirmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(21), 253-272.

DELİKANLI, İ. U. (2010). *Bankacılıkta Kredi Türevlerinin Hissedar Değerine Katkısı, Etkin Bir Şekilde Kullanımına İmkân Sağlayacak Risk Yönetimi Yapılanması ve Finansal Raporlaması*. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

DEMİR, Ö., NARLIKAYA, Z. ve GÜL, M. (2022). Muhasebe Meslek Mensuplarının KÜMİ FRS'ye İlişkin Algı Düzeylerinin İncelenmesi: Elazığ İli Örneği. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 229-255 .

DİLEK, S., KÜÇÜK, O., İNANÇLI, S., & ZENGİN, B. (2018). Benchmarking Entrepreneurship Intentions of Kastamonu, Tosya and Sakarya Young People. *International Journal of Applied Economic and Finance Studies*, 3(3), 1-17

DÜŞÜKCAN, M., SEZGİN E. E. ve KAYA, E. (2019). Elazığ 112 Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonlarında Görev Yapan Sağlık Çalışanlarında İş Streslerinin İşten Ayrılma Niyetine Etkisi. *Journal of Academic Value Studies*, 5(3), 433-442.

ER, B., ŞAHİN, Y. ve MUTLU, M. (2015). Girişimciler için alternatif finansman kaynakları: Mevcut durum ve öneriler. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 1(1), 31-54.

GEORGE, D. ve MALLERY, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. Boston: Pearson.

GOLİN, J. ve DELHAISE, P. (2013). *The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts*. Bankers and Investors. Wiley.

HAYRAN, O. (2012). *Sağlık bilimlerinde araştırma ve istatistik yöntemler*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

İNCE, M. (2019). KOSGEB Yeni Girişimci Desteginin İşletme Faaliyet Süresine Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 818-835

KABAN, İ. (2017). Kullanımı Yaygın Olan Teminat Türleri Çerçevesinde Bankalarda Nakdi Krediler İç in Ayrılacak Özel Karşılıkların Muhasebeleştirilmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 39(1), 195-211 .

KAYA, F. (2013). *Bankacılık*. İstanbul: Beta Yayınları.

KILIÇ, F. (2018). Bireysel Kredilerin Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 18-40.

KILIÇ, S. (2016). Cronbachs alpha reliability coefficient. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.

KUTLU, A. (2018). *Kobi'lerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Adıyaman İl Merkezinde Bir Bankanın Kobilere Vermiş Olduğu Kredilerin Etkinliğinin Araştırılması*. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.

MERNEKLİ, B. (2017). *Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatiflerinden Kredi Kullanan Müşterilerin Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Ankara İli, Yenimahalle-Altındağ-Çankaya (Yenişehir) İlçesinde Bir Uygulama*. Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ÖNDER, T. (2005). *Para Politikası: Araçları, Amaçları ve Türkiye Uygulaması*. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü.

PARASIZ, İ. (2000). *Para, Banka ve Finansal Piyasalar (7. Baskı)*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

SÖZER, Ç. (2012). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Para Politikalarının Banka Bilançolarına Etkisi*. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

TEMİZKAN, V. ve ALKIŞ, H. (2013). Kobilerin Yönetmel Sorunlarının Çözümünde Japon Yönetim Sisteminin Rolü. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 68-85.

TOP, S., ÇOLAKOĞLU, N. ve DİLEK, S. (2012). Evaluating entrepreneurship intentions of vocational high school pupils based on self-efficacy concept. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 58, 934-943.

TOSUN, A. (2011). *Türkiy'de KOBİ'ler ve Kredi Politikaları*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ULUYOL, O. ve ÇAM, M. (2009). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Basel II Kriterlerine Uyum Durumlarını Tespit Etmeye Yönelik Bir Araştırma. *Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 119-142.

ÜNAL, T. (1995). *Kredi Sözleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

YAYIM İLKELERİ VE MAKALE YAZIM KURALLARI

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi **Mart** ve **Eylül** aylarında olmak üzere yılda iki sayı yayımlanır. Dergimize gönderilen yazılar, sosyal bilimler alanında, **Elazığ ili ve yakın çevresini konu alan özgün çalışmalar olmalı** ve aşağıda belirtilen nitelikleri taşımalıdır.

Etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgilere (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca makalenin sonunda yer verilmelidir. Dergimize çalışmanızı yüklerken, makale dosyanızla birlikte Etik Kurul belgenizi de yüklemeniz gerekmektedir. Çalışmanız etik kurul izni gerektiren çalışma grubunda yer almıyor ise bu durumu belirten beyan formunu imzalamanız ve ilgili durumu makale metninizde belirtmeniz gerekmektedir. Bu bağlamda, **Etik kurul onayı gerektiren çalışmalar şunlardır:**

*Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,

*İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,

*İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,

* Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,

*Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.

1. Türkçe ve yabancı dildeki başlıklar; yazının kapsamıyla uyumlu; yazının konusunu kısa, açık ve yeterli ölçüde yansıtmalıdır.

2. Türkçe ve yabancı dildeki özetler; yazının amacını, kapsamını ve sonuçlarını yansıtmalıdır. Türkçe makalelerin başına Türkçe ve İngilizce; İngilizce makalelerin başına Türkçe ve İngilizce özet eklenmelidir. Türkçe ve yabancı dildeki özetlere **anahtar kelimeler eklenmelidir. Bu kelimeler en az 4, en fazla ise 6 tane olmalıdır.**

3. Makaleler, dil ve ifade bakımından dilbilgisi kurallarına uygun olmalı, makalede açık ve yalın bir anlatım yolu izlemeli, ayrıca amaç ve kapsam dışına çıkan gereksiz bilgilere yer verilmemelidir.

4. Makalenin hazırlanmasında bilinen bilimsel yöntemlere uyulmalı, çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, hazırlanma gerekçesi vb. bilgiler yeterli ölçüde ve belirli bir düzen içinde verilmelidir. Makalede kullanılan şekil, tablo, fotoğraf ve diğer belgeler bilimsel kurallara uygun olarak hazırlanmalıdır.

5. Makalede kullanılan şekil, tablo, fotoğraf ve diğer belgelerin altında kolayca anlaşılacak biçimde yalın ve yeterli bir açıklama bulunmalıdır.

6. Makalede kullanılan kaynaklar yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmeli, **değınilen her belge kaynaklar kısmında yer almalı, ancak yazıda değınilmeyen belgelere kaynaklar kısmında yer verilmemelidir.**

7. Sonuçlar, araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olmalı, ana çizgileriyle ve öz olarak verilmeli, metinde sözü edilmeyen veri ya da bulgulara sonuçta yer verilmemelidir.

8. Yazılar A4 kğının bir yüzüne basılmalı ve bütün kenar boşlukları 2,5 cm olarak ayarlanmalıdır.

9. Türkçe ve İngilizce yazılar Microsoft Word programında **New Times Roman** karakteri ile hazırlanmalı; **makalenin ana başlığı, büyük harflerle bold ve 12 punto** olmalıdır. Türkçe başlığın altına yazılacak **İngilizce başlık ise italik ve ilk harfleri büyük, diğerleri küçük olarak yazılmalıdır.** Makale İngilizce ise altına Türkçe başlık eklenmelidir. Metin içindeki başlıklar öncesinde 12nk, sonrasında ise 6nk boşluk bırakılmalıdır.

10. Başlıktan sonra 12 punto aralık verilerek yazar ad(lar)ı unvansız olarak yan yana sayfa ortalanarak yazılmalı, unvan, çalıştığı kurum, e-mail adresi ve Orcid-ID numarası dipnot olarak belirtilmelidir.

11. Yazar adından sonra 12nk boşluk bırakılarak Türkçe, İngilizce olarak hazırlanmış **250 kelimeyi geçmeyen zet** yazılmalı ve yazının ana konusunu tanımlayan anahtar kelimeler bu özetlerde belirtilmelidir.

12. Türkçe ve İngilizce özetler, 10 punto, metin içi yazılar 11 punto ve 1,5 satır aralıklı olarak, dipnotlar da 9 punto New Times Roman ile yazılmalıdır.

13. Makale; tablo, şekil, fotoğraf ve kaynaklar dhil 40 sayfayı geçmelidir. Ancak zel durumlarda ve dergi kapasitesine göre sayfa sayısı fazla olabilir. Şekil, tablo ve fotoğraflar bilgisayar ortamında hazırlanıp metin içinde ya da sonunda sayfa boyutlarını (12x18 cm) aşmayacak şekilde yerleştirmelidir. Tablo, şekil, fotoğraf başlıkları ile altlarındaki tablo, fotoğraf veya şekil arasında 6 nk aralık bulunmalı, başlıkları bold ve “Tablo-1:” şeklinde olmalıdır.

14. **Referanslar, metin içinde gösterilmeli;** parantez içinde yazarın/ yazarların soyadı, atıfta bulunulan çalışmanın yayım tarihi, alıntı yapılan sayfanın ya da sayfaların numarası (akar, 2013: 25) şeklinde yazılmalıdır. Aynı yazarın aynı yıl içerisinde yayımlanan birden fazla çalışmasına atıf

yapılmış ise, bu durum (Çelik, 2014a), (Çelik, 2014b) şeklinde küçük harflerle belirtilmelidir. Ancak açıklama gerektiren hususlar sayfa altında dipnot olarak yazılmalıdır.

15. Kaynakça aşağıdaki gibi gösterilmelidir:

Tek Yazarlı Kitap

ÇAKAR, E. (2012), *Doğu Akdeniz Sahilinde Bir Osmanlı Sancağı: Trablus*, TTK Yayınları, Ankara.

İki Yazarlı Kitap

ÇAKAR, E.-UZUN, C. (2017), *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Elazığ.

Makale

ÇELİK, K. (2013), “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne Göre Mamuratülaziz Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 40, s. 143-162.

Bildiri Kitabı

ALKAN, M. (2010), “Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Def-terleri: Adana Örneği”, *XV. Türk Tarih Kongresi, 11-15 Eylül 2006, Kongre-ye Sunulan Bildiriler*, c. 4, I. kısım, Ankara, s. 831-842.

İnternet Alıntısı

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1986/20790.pdf>. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2017.

16. Hakemlerden olumlu rapor alamayan ve dergimiz yazım kurallarına göre hazırlanmayan makaleler yayımlanmaz, bu konuda idari ve adli bir sorumluluk kabul edilmez.

PUBLICATION PRINCIPLES AND ARTICLE WRITING RULES

Journal of Harput Studies is published twice a year; in March and September. The manuscripts sent to our journals must be in the field of social sciences, original works, and have the necessary qualifications indicated below.

In studies requiring ethics committee permission, information about the permission (name of the committee, date and number) should be included in the method section and also at the end of the article. When uploading your study to our journal, you must also upload your Ethics Committee document along with your article file. If your study is not included in the working group that requires ethics committee approval, you must sign the declaration form stating this situation and indicate the relevant situation in your article text. In this context, studies that require ethics committee approval are as follows:

*All kinds of research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using survey, interview, focus group work, observation, experiment, interview techniques,

*Use of humans and animals (including material/data) for experimental or other scientific purposes,

*Clinical studies on humans,

* Studies on animals,

*Retrospective studies in accordance with the personal data protection law.

1. Headings in Turkish and foreign languages must be compatible with the scope of the article, short, clear and adequate.

2. Abstracts in Turkish and Foreign language abstracts must reflect the purpose, scope and consequences of the writing. Turkish and English abstracts must be added into the articles written both in Turkish and English. Keywords should be added to the abstracts in Turkish and foreign language. These words should be at least 4, at most 6.

3. The articles must be in accordance with the grammar rules in terms of language and expression; besides, a clear and absolute way of expression must be used in the articles not giving unnecessary information that is out of the purpose and scope.

4. The known scientific methods must be used in the preparation of the articles; the subject, purpose, scope and reason for the preparation of the

study, and etc. must be given in a satisfying and certain order. Figures, tables, photographs and other documents used in the article must be prepared in accordance with the scientific rules.

5. There must be an absolute and sufficient explanation that can be easily understood under the figures, tables, pictures and other documents used in the article.

6. The resources used in the writing must be arranged in accordance with the writing rules; each mentioned document must be included in the bibliography, but not anything else.

7. The results must be in accordance with the purpose and scope of the study, and cannot include any information or findings that are not explicitly mentioned in the main text; must be given with its all outlines and in summary.

8. The paper size is set to A4 size and the margins will be 2.5 cm from all edges.

9. Articles are prepared in the Microsoft Word program on the PC with the New Times Roman character. The main headings of the Turkish and English articles are written on the centre of the first page being written with bold 12 pt. capital letters. The English title to be written under the Turkish heading must be written in italics and the first letters are large and the others are small. If the article is in English, a Turkish title should be added to the bottom. Headings in the text should be preceded by 12 nk, followed by 6 nk.

10. After the heading, the author name (s) is written untitled side by side by centring the page with 12 pt. spacing. The title, institution, e-mail address and Orcid-ID are specified as footnotes.

11. After the author's name, a summary written in Turkish, English not exceeding 150 words is written leaving 12 pt. spaces, and the key words that define the main topic of the article are indicated in these abstracts.

12. Abstracts in Turkish and English should be written in 10 pt, 11 pt in text and 1.5 pt spaced, and footnotes in 9 pt New Times Roman.

13. Article should not be more than 40 pages including tables, figures, photographs and resources. Figures, tables and photographs should be prepared in a computer environment and should not exceed the page size (12x18 cm). Table, shape, photo titles should have 6 nk spacing between the table, photo or figure below, titles must be bold and as "Table-1:".

14. References should be shown in the text or under the page. When shown in text; the surname of the author (s) in the parentheses, the date of

publication, the number of the cited page or pages (Çakar 2013: 25). If more than one work of the same author is published in the same year, this should be indicated in small letters (Steel, 2014a), (Steel, 2014b). However, the points that need explanation should be as footnotes below the page.

15. The reference should be shown as follows:

Single Author Book

ÇAKAR, E. (2012), *Doğu Akdeniz Sahilinde Bir Osmanlı Sancağı: Trablus*, TTK Yayınları, Ankara.

Book With Two Authors

ÇAKAR, E.-UZUN, C. (2017), *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, Elazığ.

Article

ÇELİK, K. (2013), “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne Göre Mamuratülaziz Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, 40, pp. 143-162.

Proceedings Book

ALKAN, M. (2010), “Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Defterleri: Adana Örneği”, *XV. Türk Tarih Kongresi, 11-15 Eylül 2006, Kongreye Sunulan Bildiriler*, Vol. 4, part I, Ankara 2010, pp. 831-842.

Internet Quote

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1986/20790.pdf>. Date of access: 10 May 2017.

16. Articles that do not receive a positive report from the referees and that are not prepared according to our writing rules are not published; no administrative or judicial responsibility is assumed in this respect.